

Katedra.

ИЗБОР **STUDENT** где режисериЈЕ

заједнички број студентских листова 25. мај 1978.

001
002
003
004
005
006
007
008
009
010
011
012
013
014
015
016
017
018
019
020
021
022
023
024
025
026
027
028
029
030
031
032
033
034
035
036
037
038
039
040
041
042
043
044
045
046
047
048
049
050
051
052
053
054
055
056
057
058
059
060
061
062
063
064
065
066
067
068
069
070
071
072
073
074
075
076
077
078
079
080
081
082
083
084
085
086
087
088
089
090
091
092
093
094
095
096
097
098
099
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151

заједништво у револуцији

Маркс је — како и сам каже — окренуо Хегела с главе на ноге.

Следствено томе, самоуправни социјализам практички проводи Маркову теоријску револуцију, окрећући свет с главе на ноге. Наиме, капиталу иманентно је обраћање субјекта (радника) пуког у објекта, који властитим радом поставља себи супротстављеног, отуђеног господара. Свет дуби на глави. Насупрот томе, самоуправљање, кроз „постављање“ радничког субјективитета, поставља свет на ноге. Обит се догађа у средњој свети — процесу производње живота. Самоуправни социјализам је свеобухватна пракса радништва, радник као субјект револуције.

Епохалност пројекта самоуправне заједнице је, дакле, што докида субјективитет у „оазама“, субјективитет изабраних: субјективитет капитала и његових функционера, субјективитет државе и њених чиновника...

У том су склопу и млади као субјект револуције. Међутим, њихов револуционарни субјективитет нема исходите у уско-генерацијским обележјима и патњама. Боље речено: младост остварује своје идеале везујући њихово озбиљење за пролетерско деловање. То је битно. Изванкласна, надкласна итд. борба — како се то показало, и непрестано показује — води равно у различите облике историјско-епохалне перспективности, која, опет, рађа: разочарење, гнев, очај... квазиреволуцију на делу.

Остварујући идеале радничке класе, ми остварујемо властите идеале.

Омладина у класно-револуционарној борби

Млади, дакле, у самоуправном социјализму излазе на друштвену сцену са властитим, ничим спута-

ваним идентитетом, који је истовремено и радничко-класни идентитет.

Овде се за нас, као студентске листове, намеће проблематизација самосвојног деловања универзитетског дела младих.

Универзитет, био он тзв. грађански или тзв. државно-социјалистички, у својој церемонијалности признаје студенте само као пасивну масу послушних слушалаца и верних интерпрета професоријално-академских ставова. Изван тога, све се квалификује као јерес.

У тзв. реформи универзитета — појму већ отрпаном од силних, но јалових разматрања и покушаја — иде се ка другачијем друштвеном положају универзитета и његових чиналаца (студената и професора).

Међутим, у реформској смо акцији углавном регистровани „слабост, половичност и кукавност“ једне изоловане академске акције. Уопштени концепт, без стратешке конкретизације, резултирао је — знамо како и знамо чиме.

Од Десетог конгреса Савеза комуниста Југославије на овамо расте сазнање да се недефинисане реформске нацане могу реализовати само као нова замисао: темељна самоуправна социјалистичка трансформација универзитета. Тиме акција, заправо процес — с огромним стваралачким потенцијалима студената и професора — бива друштвено-историјски јасно и свеобухватно сигуриран. И обавезност расте усјањем низа програмских докумената и законских аката, који се односе на цело друштво.

Расплет је следећи: универзитет као органички део удруженог рада и студенти као субјекти удружене производње. Међутим, то није расплет вођен стручном режисеровом руком. То није ни расплет који ће други довести до срећног краја. То је, заправо, снажна, но истовремено далековидна урођеност у про-

тивречности света: за стваралачтво — борити се стваралачки. Ево је дијалектика промене. Као храбар стваралачки искорак, неки је, с правом, називају самоуправни немар.

Дакле, заштрава се битно опредељење: самоуправни немар и самоуправна авантура насупрот лакном миру и ситном рутинерству. Овде, свако опредељење између старих алтернатива и њихова апсолутизација, исказују се у својој силној промашености. А та промашеност јесте политизам, економизам, техницизам, социјетизам, морализам, идеологизам итд. итд.

Дефинисати, дакле, самоуправни ангажман значи дефинисати га као стваралачтво, које за стајалиште има тоталитет револуционарне борбе пролетаријата.

Међутим, неки још увек нису расчистили с разлозима за живот. Па се препуштају ситном прагматизму, који шаблонски (каријеризам, полтронство итд.) тражи модусе прилагођавања постојећем. Или, једна од алтернатива је и викачка провокација политичке моћи, која, наводно, дарује данас и овде, спутавајући сваки човеков стваралачки гест.

Наравно, оба су ова опредељења, и њима слична, у својој бити престајање на старо: његовој проширеној репродукцији или неградићелском оспоровању.

шта самоуправни ангажман познаје, али не признаје

У том склопу, и ангажман омладинског новинарства, уколико хоће да буде на разни историјске улоге радничке класе Савеза комуниста робе старим дилеммама: писати за базу или форуме, хвалити или кри-

тиковати, уважавати ауторитете или аргументе... Наравно, то не значи да се не опредељујемо и између ових дилема. Међутим, већ такво опредељење имплицира предају и градњу свепристајуће платформе, а ова онемогућује процес заштравања критеријума самоуправног, односно револуционарно-стваралачког деловања. Самоуправни ангажман познаје, али не признаје горе споменуте дилеме и оградје. Њему је у првом плану радник, односно процес очовечења.

Неповољиво и незаобилазно полазиште револуционарног процеса очовечења јесте заједништво. Братство и јединство! У супротном, пролетерска револуција не рађа човека, него неку од варијанти његовог отуђења. У супротном, нема самоуправљања, него бирократске, технократске, либералистичке, националистичке итд. верзије „социјализма“.

Због свега тога, и ове године окупали смо се у Никшићу на заједничком послу: издавању Заједничког броја студентских листова.

А у овој години — години републичких партијских конгреса, покрајинских партијских конференција и Једанаестог конгреса Савеза комуниста Југославије — наша се обавеза, наиме, градња заједништва — увећава. Јер, сви конгреси Партије до сада били су огроман допринос заједништву: трасирано је заједништво не као присила, него као трајна људска и револуционарна потреба.

Наравно, свесни смо тога да се издавањем Заједничког броја не исцрпљују могућности наше сарадње. Он је тек део — додуше, значајан део — свих инспиративних облика заједничког деловања југословенске младе генерације. Међутим, стоји констатација — макар што се студентских листова тиче —

да се, осим за време мајских радова, ретко виђамо, разговарамо, пијемо, размјењујемо текстове, идеје... Убудуће, то је наша велика обавеза. Јер, и Заједнички број објективно неће превазићи пуки свечарско-манifestациони карактер, уколико је он и крај и почетак сарадње.

Читалац вероватно примећује да ове године пет редакција (Универзитетска ријеч из Титограда као домаћин, те Студентски збор из Скопља, Катедра из Марибора, Бота е ре из Приштине и Студент из Београда) наместо седам издаје Заједнички број. Није што нас је мање. Нико није ни одбијен. Једноставно: другови из љубљанске Трбуње и загребачког Студентског листа одбили су да се, овде у Никшићу, окупимо и заједнички радимо. Без обзира на препотентно ћутање (Трбуња) или муцаво манипулсано финансијама, потребна читалаца (?) и одговорношћу пред издавање и (?) (Студентски лист), за нас, остале, сви „аргументи“ су празни. Одбијмо да их уважајемо, јер су — у односу на заједништво које и овим бројем (како-тако) градимо — немоћни.

Нијесмо дигли руке од свега. Нити смо смели. Нити имали право.

На устрајност нас, посебно, обавезује датум који смо — не случајно — прихватили као датум издавања Заједничког броја: Дан младости. Јер, управо је друг Тито оличење ове револуције. Револуција инспирисана Титом, Тито инспирисан Револуцијом.

За друга Тита, проблеми младих — а за њих је увјек имао слуха и резумијевања — не решавају се изван контекста револуционарне радничко-класне борбе. Само повезано, у заједништву — остварују се идеали и једних и других: наши идеали.

И то смо, с пуним срцем, прихватили.

Годинешнава штафета на младоста на председателот на Републиката ќе му ја предаде Чедџе Горгевски — долгогодишни младински активист и учесник на повеќе работни акции

средбата со тито — најсреќен миГ во животот

● СОЈУЗНИОТ ОДБОР за прослава на Денот на младоста во Белград је потврдил одлуката на Републичкиот одбор за прослава на Денот на младоста од Македонија — Чедџе Горгевски да му ја предаде годишешнава штафета на младоста на председателот на Републиката Јосип Броз Тито.

Да се зборува за Чедџе Горгевски, долгогодишниот младински активист и учесник на повеќе сојузни и младински работни акции во земјава, има навистина многу што да се каже и напише. А Чедџе, секогаш скромниот младинец и бригадир со задоволство ги прима угатените честитки до него.

● ОДЛУКАТА да му ја предадам Штафетата на младоста на другарот Тито ја примам во Републичката конференција на ССММ и оттогаш нема посреќен момент во животот за мене. Навистина сум среќен. Зошто, да се среќиш со другарот Тито, да му је стегнеш неговата цврста рака, да му ги пренесеш родендените поздравите и честитки од сите народи и народности од Југославија, секако дека е несекојдневен настан. Уште од поодамна имав желба да се сретнам со другарот Тито. Но, ете тоа досега не ми се оствари. Не верувам дека јас ќе бидам носителот на штафетата на

младоста. Но, ете гледате, желбата ми се исполни. Во моментот имам голем трем. Се надевам дека на Стадионот на Југословенската Народна Армија во вечерните часови на 25 мај таа ќе исчезне. Ке застанам цврсто пред Тито, ќе му ја стегнам неговата рака и со нескривено задоволство ќе му ги пренесам поздравите и честитките и ќе му го честитам 86-от роденден.

● ТОА Е ЧЕДЕ ГОРГЕВСКИ, последниот носител на годишешнава Штафета на младоста. Инаку, Горгевски е студент на прва година на Машинскиот факултет и учесник во трета година во Електромашинскиот училищен центар. Член е на младинската организација уште од основното училиште, а особено активен е од средното училиште каде што е секретар на Основната организација. Низ секојдневната активност и преку ангажираност однос и совесност во извршувањето на задачите, тој се истакнува во секоја акција. На предлог на својата основна организација во 1976 година, станува член на ОК на ССММ Гази Баба — Скопје и член на Претседателството на Градската конференција на ССММ. Освен тоа би делегат на Деветтиот конгрес на ССММ, а во оваа учебна година е посетител на вечерна

та политичка школа на Сојузот на комунистите.

● ОСОБЕНО ЗНАЧАЈНИ РЕЗУЛТАТИ Горгевски има постигнато на младинските работни акции и во изминативе неколку години се чини дека немаше активност од доброволното младинско ангажирање во градот и Републиката, а тој да не учествувал. Низ секојдневните акции Горгевски се изградуваше во извонреден организатор и вреден активист. Како илустрација ќе ги наведеме следните показатели: учествувал на СМРА „Сава 75“ и „Сава 76“ каде што два пати бил прогласен за ударник; во 1976 учествувал и на ЛМРА „Црвени Каранфили — 76“ во двете смени како командант на бригадата, во 1977 година Горгевски учествувал уште на две Сојузни работни акции — на работната акција Автопат „Братство Еднство“ и командант на бригадата „26 Јули“ на СМРА „Плачковица 77“. И на овие акции тој ги освои највисоките поединечни признанија на така за три години, на петсојузни младински работни акции, пет пати беше прогласен за ударник. За својата активност на акциите во 1976 година беше предложен за прием во Сојузот на комунистите. Член е на СК од 23 мај 1977 година.

● УШТЕ ОД РАНОТО ДЕГСТВО кај мене се јави жел

ба да отидам на работна акција за публиску да го запознам убавиот бригадирски живот — ни вели Горгевски. И ете, таквите желби постојано ми се исполнуваат. Од 1975 година па наваму постојано сум на градиштитата широм Југославија. Јакнењето на братството и единството, создавањето на другарството и пријателството, градењето на нашата земја тоа се најглавните карактеристики на секоја акција. Сигурно е дека и годинава ќе учествувам на две акции во Југославија „Шамац — Сарајево 78“ и Автопатот „Братство — Еднство 78“.

● СО СВОИТЕ 20 ГОДИНИ Чедџе Горгевски постигна многу. Но пред него се поставуваат мошне големи задачи на факултетот, во воспитно-образовниот процес, во општествено-политичкиот живот на градот а особено на полето на доброволното младинско ангажирање. Изградувајќи ја земјата, Горгевски се изградува и себе си така што несомнено е дека и во иднина ќе се докажува и потврдува. Впрочем, и не случајно е избран годинава тој да му ја предаде на Тито Штафетата на младоста носена од илјадници младинци со безброј искрени честитки и поздравите.

владџе поповски

tito - revolucionar sodobnega sveta

V pisanju o velikih revolucionarjih se vse prepoogost zgrabljamo v superlativih, v najpri vseh različnih lastnostih, ob tem pa pozabljamo da lahko revolucionar postane velik le ob svojem narodu. Spominjam se enega izmed referentov na lanskem posvetu „TITO — ROBIJA“ v varšavi. Človeško, občuteno in brez patetike je povedal kaj je pomenil Tito zanj in njegove soborce. Povedal je da Tita vletih borbe, niso poznali, niso vedeli kdo se skriva za tem imenom. Je ožji soborci in sodelavci vrhovnega štaba so ga poznali tudi kot Josipa Broza. Pa vendar je beseda TITO že takrat nosila v sebi ves optimizem naroda, ki se bori za svobodo naroda, ki ve kaj je humor, kaj so težave in odrekanja v najtežjih trenutkih posameznika in njegovih soborcev ali svojcev. Tito in „Stari“ sta imeno-

sila v sebi vero v vizijo, ki ni bila meglena. Predstavljala je ostro kamenje pregrade in kri, pa vendar se je izblakovala v predstavah v svetlobo svobode in enakopravnosti med ljudmi. In zaradi tega borci Tita niso sprejemali in o njem razmišljali kot o vladarju, o predsedniku vlade, ki jim je odujen in kateremu bi naj oni služili le kot orodje za dosego nekega sebičnega subjektivnega cilja. Tita so sprejeli kot del sebe, kot del borbe in vsakdanjega življenja. In tako je ostal Tito njihov tudi po borbi. Tita poznajo širom sveta kot borca za svobodo, za enakopravnost in mirno sodelovanje med narodi. Vse to pa ne bi mogel biti, če za njim ne bi stal ves narod, če ne bi delal v imenu svojega ljudstva. Narod, ki ni šel skozi tako težke iskušnje kot naša Tita ne zasluži. Tito, nemi nemistificiran pojem

človeka, neprestane borbe in humanizma v vseh delih, ne bi bil Tito brez svojih ljudi. Tita smo ustvarili mi, on je pojem naše borbe in revolucionarne izgradnje naše borbe. In ta naš del nam je Tito s svojim delom kot revolucionar vedno znova vračal. S tem se je razvila močna vez medsebojnega sodelovanja. Sedaj lahko rečemo da je Titova pot naša pot da je vse, kar imamo tudi njegovo. Pa vendar z vsem tem ne moremo povedati vsega. Veljko Vlahović je pisal o tem, da revolucionar ne sem zastarati. Vedno znova se mora izgrajevati vedno znova dokazovati svojo revolucionarnost. Ne sme zapreti v svoje samokrilje in živeti od opevanja tega kar je dosegel. Revolucionar z uspehom na svoji poti ne sme postati konformist. In nehoti smo zopet pri našem vzgledu. Ko-

liko lažje bi bilo napr. za vodjo države ohraniti državni centralizem in centralno plansko gospodarsko ureditev ter se prepustiti enostavnim procesom povratnih intervencij. Ze s tem bi v veliki meri nadgradili družbeno ekonomski sistem, ki je vladal pri nas pred vojno. Toda v teh prizadevanjih je bilo premalo človeka, premalo njegovega sodelovanja v družbi in njegova svoboda je bila vse preveč omejena z njegovim statusom v družbi. Večkrat lahko zasledimo kritike v nedodelanosti našega družbeno ekonomskega sistema, o nesmiselnosti demokratičnosti in o enopartijskem sistemu. Napake pri razvijanju našega vsakdana in bodočnosti so napake razvoja, napake usklajenega razumevanja — dela med ljudmi, napake, katerih se zavedamo in jih zavestno nadgrajuj-

jemo. In kje je v vsem tem Tito. Državnik samoupravljanja, tega ne moremo reči, saj je le prvi človek samoupravljanja, prvi samoupravljalec v teoriji in praksi naše družbe, državnik samoupravljanja, državnik sveta, tega ne moremo v celoti sprejeti saj odmirna država v klasičnem pomenu besede, ne zastoja države, pač pa našo družbo, naše ljudstvo. Mnogo pojmov, katerih ne moremo opredeljevati več v klasičnem smislu, je porušil naš volji in ob tem razvil svojo revolucionarnost, s tem pa pomagal pri izgrajevanju družbe, ki v svetu nima primere. In v tem je velik, največji med nami. Pa še enkrat, velik in največji je zaradi tega ker je naš ker je rasteel z nami in znao re volucijo in ker lahko vsak izmed nas reče, da živi z njim. Marjan Vešnar

НИЕ СМЕ ТИТОВИ — ТИТО Е НАШ

• Во овој мајски ден сите praznuvame. Сите работни луѓе, граѓаните и младината на Југославија со безмерna љубов и искрени честитки ќе му го честитаат 86-от rodeden den ja sakavim vodach и учи тел — другарот Тито.

Тито — водачот на нашите народи, Југославија — земја во која човекот стана господар на својот труд, тие два симбола цврсто врзани на алката од револуционерната историја, вткаени се во неговиот секојдневен револуционерен пат и неговото дело.

„ — Големите датуми во историјата се пламени факели кои светат далеку во иднината и го осветлуваат минатото, и како такви треба да се паметат“.

Овие зборови на нашиот претседател, другарот Тито, како да го симболизираат ова наше време — големо, творечко, ново. Време на социјалистички победи. Време на социјалистичката револуција и изградба на нови самоуправни односи, време кога 20 милиони луѓе сложено и решително тргнаа по својот водач кон новите патини на слободата и независноста, време кога еден човек и една земја станаа синоними. Тито и Југославија — време историско, како човекот што го издигна и обележа, се поистовети со него, со својата творечка мисла и дело на револуционер, го издигна до легенда.

• НА ТОЈ ПАТ, на тоа дело, младите гледаа своја инспирација свој патоказ. Другарот Тито за нашата младина секогаш имаше најпофални зборови, секогаш кажуваа ше по некој збор повеќе и ја истакнуваше за пример.

• „Ти се обраќам тебе, младина на Југославија, да бидеш носител на работното одушевување, да бидеш пример за упорност и самопожртвување во изградбата на земјата, како што беше тоа во четригодишната борба за слобода на својата земја, како што во мина-

тата 1946 беше пример во обновата на земјата“.

Секогаш Титовите зборови наоѓаа вистинско место меѓу младите, беа нивен предводник. А младите никогаш не остануваа должни. Секоја акција успешно ја реализираа. Секој млад, на ова наше тло, е среќен што живее и работи во Југославија, што го следи Титовиот пат и дело. И не случајно, низ грлата на младите Југословени секојдневно се разнесуваа и се разнесуваа ведрата мисла: „Ние сме Титови — Тито е наш“.

Секојдневно младите го следат Титовиот револуционерен пат и дело. А Титовата револуционерна мисла и дело полетна, силна и решителна, а сепак толку блиска, едноставна, човечка реч, беше секојдневен наш водач, инспирирајќи нè во работата. Тоа е зборот на војсководецот, стратегот, револуционерот, градителот на новото самоуправно општество, борецот за мир, кој во својата визија изврши промена на меѓународните односи, а со својата акција придонесе кон формирање на ново меѓународно уредување — раѓањето на двајцата на невртувањето, јакнењето на силите за мир и прогрес во светот.

• МАЛАДИНАТА НА ЈУГОСЛАВИЈА, и во оние најсудбоносни моменти кога со животот се плаќаше, а и сега — во слободна Југославија, е во првите редови. Повоенниот социјалистички развојот јасно го покажува тоа. Речиси немаа ниту една акција каде што младите не биле вклучени и не дале свој конкретен придонес. А другарот Тито секогаш наоѓаше збор повеќе да ги пофали и да им влее нови сигурности.

• „Ако вие младинци и младици, не ги извршувате досега задачите што ги поставуваме пред вас — на пример во војната — тогаш ние не би биле толку сигурни во вас. Кога денес, во мирната изградба, вие не би покажале толку ог-

ромни напори, кога не би давале толку вонредно големи и сјајни примери на работно херојство, ние не би верувале дека оваа пруга ќе ја изградиме во одредениот рок. Но затоа што вие ги извршувате сите досегашни задачи, што беа ставени пред вас, колку тие и да биле тешки, ние имаме во вас безгранична доверба. Младината на нашата Нова Југославија навистина заслужува, според својата досегашна работа, според својата борба во текот на војната и по својот хероизам во изградбата на земјата, целосна доверба на сите наши народи, а во прв ред на раководителите на оваа земја. Ете тоа е она што ја создава заемната доверба меѓу нас“.

Зарем овие Титови зборови изречени пред градителите на младинската пруга Брчко — Бановики во 1946 година не кажуваат колку е довербата негова во младината. Младите секојдневно се потврдуваат, секојдневно преземаат акции и докажуваат дека се вистински примерна младина, југословенска, Титова.

• ТИТО — МАЛОСТ на нашата револуција. Наша вечна младост. Младост на овој празничен мај... Титова младост... Младешка младост... Младост што широк ја отвори вратата на поубавата и посреќната иднина. Таа младост нераскинливо е врзана за Титовото име, за името на човекот и борецот кој својот живот, своето револуционерно дело го вградил во добротот на југословенските народи и народности, на нашата работничка класа и на работните луѓе.

Затоа, ние смо среќни што го имаме Тито, Тито е среќен што нè има нас. Горди сме што и сега ние младите како и секогаш досега, со работни победи, ќе му го честитаме 86-от роден ден. Со радост го изговараме неговото име, му испраќаме најсрдечни и најтопли позdravi што проникнуваат од младите срца на целава наша зем-

ја. Тито беше и остана наша алка меѓу темните и крвави сидишта на нашето минато и пат до иднината, која не сака веќе да робува на туѓи невистини и предрасуди. Тој факел на оваа епоха, цврст, граничен, впрочем како што беше и за време на војната, факел кој постојано нè греа и ја покажува нашата иднина.

• „... Јас го следам развојот во светот и гледам сè што постигнуваме и што, имаме денес. Денешна Југославија ужива огромен углед во светот. Тоа ни го признаваат и надвор, па и тие на кои не им сме баш по волја. Нашата земја има прекрасна младина, која како и во минатото е готова да се прифати и за најтешката задача. Нејзе често ѝ е жал што не може да се докаже во онаква борба каква што водевме ние. Но, и подобро е да не ѝ се укаже таква можност. Таа нејзина готовност и способност претставува гаранција мирно да можеме да гледаме во иднината. Јас длабоко верувам во нашата младина. Ние сме должни да ѝ оставаме на помладата генерација подобри остварувања на тој начин што ќе се бориме до последен здив за посреќен живот на нашиот човек...“

Ова беа зборови изречени од претседателот Тито за време на првонајскиот празник на Бриони. Зборови кои како и многупати дотогаш зрачат ведрина и говнуваат на секојдневни акции и ангажирање.

• И ЗАТОА: „Ние сме Титови — Тито е наш“, насекаде е присутно низ чашката слободна, сакана и невртана Југославија, во секоје катче. Неговиот лик, неговото дело, неговиот збор, поглед и вистина, патуваат до сите нас. Тито е наше изгрејсонце, наш светилник од кој што се напојуваат сите наши мисли и дела, за поубаво утро, за позрел и поголем чекор во изградбата на нашата братска заедница — на саканата Југославија.

Владе ПОПОВСКИ

emri ynë - tito

Kryetari i Republikës Socialiste Federative të Jugosllavisë dhe i Lidhjes së Komunistëve të Jugosllavisë, Marshali i Jugosllavisë dhe Komandanti suprem i forcave të armatosura, është hero i trefshitë i popullit të Jugosllavisë. Shoku Tito është mbrojtës konsekuent i vëllazërimit dhe bashkimit midis të gjitha kombeve dhe kombësive të vendit tonë, është farkuesi konsekuent i të gjitha të drejtave të barabarta njerëzore, pa dallim. Vizionari reволуционер shoku Tito, është edhe themeluesi i politikës së mosinkuadrimit dhe luftëtari aktiv për paqë në botë dhe marrëdhënie të barabarta midis popujve ankëndë meridianeve të botës...

E vështirë qe edhe fëmijëria e Jozhës dhe herët në zemrën e tij e shkroi një dëshirë të zjarrtë: DO TË I FALEM KËTËJ POPULLI. S'do të KURSEHEM PËR KËTË TOKË NJERËZISH TRIMA E PUNËTOR QË ËSHTË NË GJENDJE TË BËJË MREKULLI. Dhe, herët lu bashkuar përpjekjeve për të ndihmuar popullin. Shpejt ra në kontakt me idetë reволуционare, lu përkushtua literaturës marksiste, bashkëpunimit me njerëzit përparimtarë të atëhershëm dhe bashk me ta hyri në lëvizjen përparimtare.

Në 17 gusht 1937 erdh në krye të PKJ (L.KJ) dhe kështu drejtëpërdrejt hyri në organizimin e grupit përparimtar të lëvizjes punëtore jugosllave, të ci-

lën lëvizje do ta fuqizojë e do ta madhërojë me aksione të njëpasnjëshme heroike dhe pa lëshuar për ndaj çfarëdo pengesash që lu, kërcnuan. Me ardhjen e Titos në krye të Partisë, klasa jonë punëtore fitoi vull të ri dhe doli në shtegun që shpejt do të fuqizojë klasën punëtore jugosllave dhe do t'ia rrefejë cakun e çlirimit nga robëria shekullore.

Shoku Tito është organizatori i kryengritjes së kombeve dhe kombësive të Jugosllavisë në vitin 1941. Është inisiatori dhe krijuesi i të gjitha sukseseve tona të Luftës Nacional Çlirimtare Jugosllave, udhëheqës i denjë dhe komandanti legjendar që e shkallmoi borgjezinë dhe armikun e jashtëm — pushtuesin gjerman.

Shoku Tito, si në luftë, ashtu edhe pas luftës me vigjilencë të lartë reволуционare udhëhoqi popujt tanë në fitore të reja duke ndërmarrë inisiativa të fuqishme që vendi ynë ti tejkalojë të gjitha vështirësitë, të thyej varfërinë e shekujve dhe të bëhet pjesë e botës së lirisë së plotë dhe ku do të jehojë kënga e gëzimit dhe e sukseseve.

Shpejt u ndërtua dhe u rindërtua vendi duke u fuqizuar baza ekonomike, të cilën e përcollën edhe kthesat e mëdha politike të emancipimit të njeriut tonë, që përpara botës doli me fuqi feniksi për ta dëshmuar flakën e reволуционit popullor dhe faktin se çfarë mrekullie mund të krijohi grushti oroletarë, kur ka dashuri, besim, bashkim dhe vë-

llazërim... Lufta i la pasoja të rënda vendit tonë duke ia humbur më tepër se një milion e shtatëqind mijë njerëz, duke shkatërruar 21 për qind të ndërtesave, një të katërtën e vlerës së bujqësisë, 36 për qind humbjen e industrisë e të tjera. Por të gjitha këto shpejt u përtinën, u shtuan, u shumëfishuan. Dhe, kur u aprovua plani i parë pesëvjeçar (1945-1951) realizimi i tij, e nxorri Jugosllavinë nga prapambeturia duke i krijuar mundësi që shpejt të fuqizohet edhe më tej.

(VETËQEVERISJA PUNËTORE — MERITË HISTORIKE E SHOKUT TITO)

Të rindërtohej vendi shumë i rrënuar nuk ka qenë fare punë e lehtë, por edhe më e vështirë qe përpjekja për ndërtimin e shoqërisë së re, të krijohepin marrëdhënjet e reja, të cilat edhe pas ngadhjimit të reволуционit gjatë rezistencës nga mbeturinat e dogmave të vjetra. Mirëpo, Partia jonë komuniste e udhëhequr nga shoku Tito, edhe në çastet më të vështira u tregua e denjë dhe e zonja të sqarohi hesapet me çdo pengesë, në favor të klasës punëtore dhe fshatarit.

Aplikimi i vetëqeverisjes në vendin tonë është meritë historike e shokut Tito. Qysh më 26 shkurt të vitit 1948 në Kongresin e Dytë të PK të Kroacisë, li-dhur me vetëqeverisjen lokale të popullit, shoku Tito konkludoi se vetëqeverisja është forcë themelore spër zhvillimin e të gjitha forcave krijuese në popullin tonë...

Tri vitet — 1949, 1950 dhe 1951 — do të shënohen me shkronja të kuqe në historinë e vetëqeverisjes punëtore. Atëherë lu ynë themelet vetëqeverisjes shoqërore, ndërta u hudh etatizmi (sistemi i qeverisjes shtetërore të centralizuar) si rrugë e ndërtimit të socializmit. Qysh kah fundi i vitit 1949 në rreth 200 ndërmarrje u instituan këshillat e punëtoreve, kurse më 1950 në 800 ndërmarrje. Të theksojmë edhe se Këshilli i parë i punëtoreve u formua në fabrikën e çimentos «Përvoborac» në Sollin. Këshillat e punëtoreve treguan se klasa punëtore është e aftë të qeverisë ndërmarrjen me përgjegjësi të sukseshme dhe kështu për të parën herë u realizua parulla aksionale e lëvizjes punëtore: «FABRIKAT — PUNËTOREVE»

(Një kthesë e këtille tregoi për herë të parë në historinë e botës bashkëkohore, rrugën e re të zhvillimit të socializmit dhe marrëdhënieve shoqërore socialiste.)

(TITO — KRIJUES I POLITIKËS SË MOSINKUADRIMIT)

Një nga inisiatorët e lëvizjes së mosinkuadrimit është shoku Tito, i cili së bashku me kryetarët: Naserin (Egjipti), Nehrun (Hindi), Nkrumanin (Gana) dhe Sukarnon (Indonezi) është nënkështues i dokumentit të njohur «inisiativa e të pestëve» me të cilin në Sesionin e Asamblesë së Përgjithshme të OKB në vitin 1960, kërkohet nga fuqitë kryesore të blloqeve ushtarako-politike (SHBA dhe BRSS), që të fillojnë negociatat në drejtim të zhvillimit të paqës në botë. Së shpejti pastaj shoku Tito,

gjatë muajit shkurt, mars e prill të vitit 1961 vizitoi një sërë shtetesh afrikane duke pregatitur aksionin për thirrjen e Konferencës së vendeve të painkuadrura. Në bazë të kësaj iniciative, prej datës 1 deri më 6 shtator 1961, në Beograd u mbajt Konferenca e parë e kryetarëve të shteteve dhe të qeverive të painkuadrura, e cila konferencë pat jehonë të madhe në të gjitha vendet e botës duke ngritur lartë shembullin e vendit tonë për ruajtjen e paqës në botë dhe duke ngritur lartë prestigjin e madh të shokut Tito dhe personalitetin e tij prej marksisti të vërtetë për të mirën e gjithë njerëzimit botëror.

(Dhe sot është 25 maji: Dita e rinisë dhe Ditëlindja e shokut Tito. Ndëjmë gëzim, jemi të lumtur, këndojmë dhe urojmë nga zemra. Të gjithë njëzërit, të gjithë dora-dorës në vallen gëzimplotë, të bashkuar dhe të vëllazëruar, fitimtarë në rrugën e socializmit vetëqeverisës...

Festojmë dhe urojmë: — GËZUAR DITËN DHE FESTËN TËNDE RINI PUNËTORE — RINI SOCIALISTE, RINI E TITOS! — GËZUAR DITËLINDJEN E TËTËDHJETË E GJASHTË I DASHURI SHOK TITO. TË PAÇIM MALET MËSUESI YNË I DASHURI! PRORE ME TY DHE NË RRUGËN TËNDE DO TË JEMI VIGJILENTË DHE TRIUMFALË, PRORE FITIMTARË, PRORE TË BASHKUAR DHE TË VËLLAZËRUAR! E përgatiti: Skënder ZOGAJ

Tito je u svom stvaralačkom pristupu vaspitno-obrazovnoj djelatnosti polazio od marksističko-leninističkog učenja, kao revolucionarne teorije, od iskustva i prakse našeg samoupravnog socijalističkog razvika, od stvaralačke primjene revolucionarne teorije u praksi i revolucionarnih promjena u našem vaspitno-obrazovnom sistemu u cjelini. Tito je razvijajući marksističku misao o stvaralačkoj primjeni revolucionarne teorije kako u praksi društvenog razvika uopšte tako i u sferi vaspitno-obrazovnog rada dao značajan doprinos izgrađivanju našeg vaspitno-obrazovnog sistema na novim samoupravnim socijalističkim osnovama.

Tito je razvijajući Marksovu misao o tome da budućnost jednog naroda, pa i cijelog čovječanstva, zavisi od toga kako će podmladak radničke klase biti vaspitan i osposobljen za prihvatanje proizvodnih i društvenih zadataka tražio da se naš vaspitno-obrazovni sistem učini što efikasnijim i radikalnijim i u smislu omogućavanja dječim radničke klase da steknu što više znanja, da se osposobe za samoupravljanje i uključivanje u sve procese društvenog rada i stvaralaštva.

Tito je u svom stvaralačkom učenju o brojnim pitanjima nadgrađuje vaspitanje i obrazovanje uzimao kao vrlo značajan činilac za mišljenje postojećeg stana u svim pri-

rednim i društvenim djelatnostima. On uzima vaspitanje kao jedan od činilaca koji treba da obezbijede oslobođenje čovjeka i rada, da se odnosi među ljudima što više humanizuju i očovjече, da svi oblici udruživanja rada služe čovjeku i postjepuju njegove kreativne snage, da radnik postane gospodar uslova i reprodukcije. Drugim riječima, stvaraju uslova gdje će radnici postati ne samo gospodari viška rada već i nosioci cjelokupne ekonomske moći društva.

Titove misli često upozoravaju da se ne može govoriti o svestranom vaspitanju mlade личности ako se ne stvore potrebni uslovi da u procesu oslobođenja čovjeka i rada prosvjete kao i druge djelatnosti nadgrađuje ne dobiju pravo mjesto u udruženom radu i ako vaspitanje ne postane jedan od karika tog rada, tj. ako ne bude jedan od činilaca koji će uticati na poboljšanje procesa proizvodnje i, jedna od osnovnih pokretачких снага društvenog razvika. Imajući te činioce u vidu Tito ulaže napore ne samo da se povežu obrazovanje i rad, već, i da se ukine svaki dualizam u vaspitanju da u našem društvu ne bi stvarali „два socijalistička čovjeka — intelektualca i radnika“, već, da stvaramo jednog“.

Upravo, Tito je u više navrata govorio o onim pitanjima od kojih zavisi da li razvika vaspitno-obrazovnog sistema i njegovo usklađivanje sa razvikom našeg samoupravl-

TITOVA MISA U SOCIJALISTICKOM VASPITANJU

nog društva. Jer vaspitanje će odigrati svoju društvenu ulogu samo onda ako postane integralni, sastavni dio kako procesa proizvodnje tako i cjelokupne nadgrađuje. Zato se Tito energično zauzima da se stvaraju uslovi u kojima će materijalna proizvodnja sve više poprimiti društveni karakter, a vaspitanje postati jedan od značajnih vidova društvenog rada.

Tito u svojim teorijskim radovima i praktičnim akcijama značajnu pažnju poklađa vaspitanju humanizma i patriotizma kod mladih generacija. Tito je naglašavao da te osobine mladih treba da dođu do izražaja kod mladih u heroizmu, koji se ispoljavao kako u vremenu oružane revolucije tako i u procesu socijalističke izgrađuje, u čuvanju tekovina revolucije, u razvijanju pravilnog odnosa prema našim narodima i narodnostima, u razvijanju čovječnosti, itd. jer, Tito upozorava da socijalističko društvo kod nas treba da bude izgrađeno što „... humanijim putem“, a da bi se to postiglo „potrebni su smjeli, hrabri ponosni građani“ koji sve tешкоће mogu da savladaju ne odričući se „integriteta личности i... dostojanstvenog

držanja... ponosnog i svjesnog socijalističkog građanina“.

Široke su mogućnosti, po Titovoj ocjeni, koje obezbjeđuju da se odnosi u školi humanizuju. Proces humanizacije treba da dođe do izražaja odnosima nastavnika-učenika, profesor-student, u razvijanju samoupravnih odnosa, pri uključivanju mladih u sve vidove školskog i vanškolskog organizovanja i u svim sferama života i rada mladih. Jer, drug Tito traži da se mladi vaspitavaju u duhu odnosa... iskrenosti, povjerenja, čovjekoljublja, razumijevanja, trpeljivosti, uzajamne saradnje i pomoći... ljudskih simpatija i drugarstva među ljudima“, a to treba da se oживотвори „u razvijanim oblicima zajedničke borbe, saradnje i pomoći, koji su zasnovani na osjećanju i uvjerenju zajednice da je čovjek najveća vrijednost“. Duh humanizma kod mladih treba da se vaspitava, po Titovim riječima, preko revolucionarnih tradicija koje su sadržane u „primjermima herojstva naše omladine u ratu ostvarujući svoje herojstvo na radu“.

Poznato je Titovo traženje da se odnosi između nastavnika i učenika mijenjaju u smislu stavljanja učenika u položaj da bude ne niže slušalac, već, nastavnikov sradnik kako u procesu sticanja znanja tako u osjećivanju i drugim vidovima njihovih međusobnih odnosa i saradnje.

Znači, učenik i student treba u pravom smislu da dobiju status radnog čovjeka, radnika koji će prema svojim sposobnostima biti uključen u sve djelatnosti školskog i vanškolskog rada, a tичу се njegovog položaja u školi i društvenoj zajednici.

Drug Tito je neprekidno govorio da vaspitanje kao činilac treba da odigra najznačajniju ulogu u izgrađivanju osjećanja patriotizma i bratstva i jedinstva naših naroda. Imajući to u vidu Tito kaže da se s vaspitanjem počne od najranije mladosti i da se pozitivne ljudske osobine razvijaju u svim vaspitno-obrazovnim institucijama, od dječjih vrtića do fakulteta, i preko svih drugih vidova vaninstitucionalnog obrazovanja.

Tito nije samo isticao osobine koje treba njegovati kod mladih ljudi, nije samo ukazivao na putewe i pravce razvika vaspitanja već je ukazivao da revolucionarne tradicije naših naroda i humanizam treba da budu najznačajniji izvori na kojima mlade generacije treba da se vaspitavaju i svestrano razvijaju.

Tito traži od mladih ljudi da dobro uče, da postanu dobri stručnjaci, vrijedni članovi naše društvene zajednice, ali i pored toga omladina „mora od najranije mladosti da ulazi u sve pore našeg društvenog života, da upoznaje procese našeg razvika...“ A to po Titovoj ocjeni zavisi od mnogo činilaca među kojima se najviše ističe stvaranje raspoloženja u visokoškolskim ustanovama za uključivanje mladih u sve oblike društvenog samoupravljanja, marksističko obrazovanje mladih koje neće biti verbalno već tјесно повезано са праксом нашeg samoupravnog socijalističkog društvenog razvika. Dakle, Tito traži stvaranje takve društvene klime koja će obezbijediti da, ciljevi naše revolucije i socijalističkog samoupravljanja budu osnovno mјерило за оцену sadržaja i usmjerenosti nauke, kulture i obrazovno-vaspitanog rada“ i, da nauka, kultura i obrazovanje „svojom socijalističkom orijentacijom i vrijednostima koje stvaraju osposobavaju mladog čovjeka kao svjesnog graditelja sadržajnih i bogatijih oblika života i socijalističkih odnosa...“ jer je „u vaspitno-obrazovnoj djelatnosti samoupravljanje istovremeno i društveni odnos i put formiranja личности“.

U toku 1977. godine u povodu dvostrukog jubileja predsjednika Tita — četrdesetogodišnjice dolaska na čelo KP-SK i osamdesetpetogodišnjice života, izvanredno mesto pripada publikaciji „Tito četrdeset godina na čelu SK“ Udruženih izdavača — Narodna knjiga Beograd, Partizanska knjiga Ljubljana OOUR „Monos“ Beograd i Nova Makedonija Skoplje.

Značaj ovakvog izdavačkog poduhvata je od neprocjenjive vrednosti jer izuzetno širokom biografskom i istorijskom retrospektivom dopušta izvorno i suštinsko upoznavanje sa Titovim životnim putem i revolucionarnim delom.

Pored izbora iz radova druga Tita i hronologije najvažnijih događaja iz njegovog dosadašnjeg života i rada publikacija sadrži i 23 naučna i teorijska priloga čiji su autori naši eminentni društveno-politički i naučni radnici kao i izjave poznatih личности o Titu i njegovom delu i preko 400 fotografija i faksimila dokumenata.

Podeljena na 4 dela — pod naslovima: „Borba za konsolidaciju KP i napori za odbranu zemlje od fašizma (1937—1941)“; „NOR i socijalističkar evolucija naroda i narodnosti Jugoslavije (1941—1945)“; „Izgradnja i razvoj socijalističke samoupravne i nesvrstane Jugoslavije (1945—1977)“; „Dokumenti, hronologija i drugi prilozi“ — publikacija predstavlja brilijantno ukomponovanu celinu koja na jedinstven način interpretira totalitet jedne biografije — jedinstvo misli i dela — skoro sedamdeset godina revolucionarne beskompromisnosti, nepokolebljive doslednosti, i vizionarstva, rada i stvaralaštva druga Tita, revolucionara, humaniste, vojskovođe, državnika, teoretičara-mislioca, koji je u svim životnim situacijama „svojim radničkim genijem nalazio sredstva bitke za socijalizam“. Polazeći od stava da „su za prođubljena naučna istraživanja merodavna jedino celokupna dela predsednika Tita“ Redakcija publikacije je izvršila izbor iz višetomnog opusa Titovih radova „s

ciljem da se prezentiraju pojedine Titove misli, ideje, ocene i aktivnosti koje karakterišu razvojni put borbe KP-SK u njegovoj bogatoj istorijskoj prošlosti“, svrstavajući radove u 5 grupa: Borba za izgradnju i konsolidaciju Partije; Strategija rata i revolucije; SK — Avangarda borbe za socijalizam; Samoupravni socijalizam; Borba za mir i ravnopravnost naroda.

Svojom ukupnošću ova publikacija u bitnoj meri otkriva celinu istorijsko-političkog konteksta u kome se formira i deluje Titova revolucionarna ličnost (što je bez sumnje jedna od njenih naučnih vrлина) dijalektički karakter Titove vizije samoupravnog socijalizma, međunarodnih odnosa, politike nesvrstavanja, pitanja evropske bezbednosti i saradnje, razvoja međunarodnog radničkog i komunističkog pokreta.

Stvaralački primenjuci marksizam-lenjintizam, u analizi konkretnih društvenih odnosa, Titova misao se uvek iznova pokazuje u 1937. kao i u 1977. godine kao „misao prakse koja se realizuje ili će se realizovati“ kao mera sudbonosnih odluka i akcija čija se istorijska realnost i dalekovidnost neprestano materijalizuje. Novo rukovodstvo Partije koje je Tito formirao 1937. dolazeći na njeno čelo okrenulo je Partiju prema praktičnim dnevnim bitkama radnih masa“, a to znači prema krajnjim ciljevima radničke klase.

Dobijajući bitku za idejno, organizaciono i akciono jedinstvo partije protiv frakcionaskih, sektaskih, birokratskih i oportunističkih duhova u njoj, partija pod Titovim vodstvom vodi bitku za revolucionisanje masa na selu, posebno seoske omladine; pravilno postavlja i rešava nacionalno pitanje, tj. bori se za pune nacionalne slobode za punu ravnopravnost naših naroda i narodnosti, koristi sve legalne forme za delovanje radničke klase (pre svega Narodni front) a samim tim i njene nelegalne Partije, priprema naše narode i narodnosti za odbranu zemlje od nastupajuće fašističke opasnosti, pomaže SKOJ, formira KP Slovenije i KP Hrvatske, te u oktobru 1940. godine u Zagrebu održava i zemaljski konferencij-

david modernog doba

ju, na kojoj je „razrađena politička linija Partije u uslovima svetskog rata, politička linija koja se već tada počela razlikovati od tadašnje platforme svetskog komunističkog pokreta“.

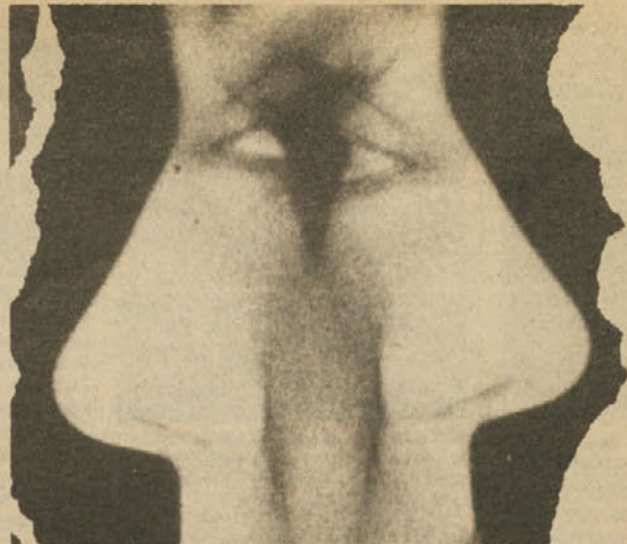
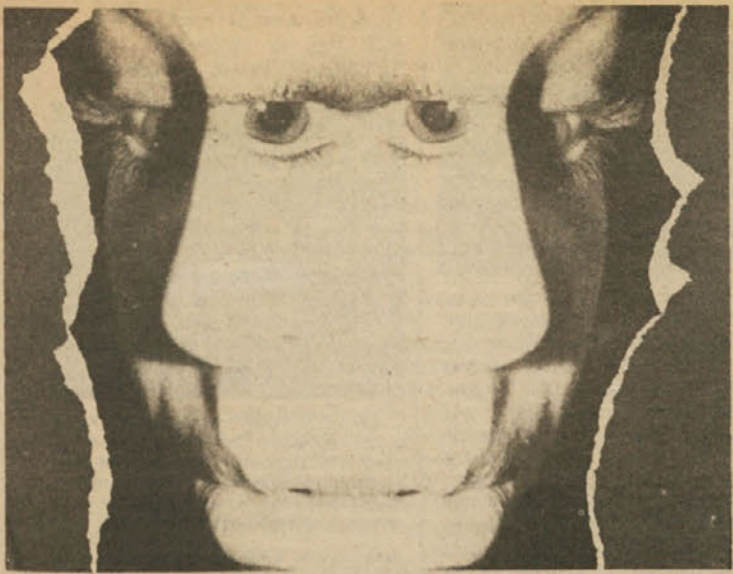
Sud divljenja i potovanja prema predsedniku Titu izrečen na Zapadu 1953. godine „Ma šta mislili o komunistima, mi se divimo odvažnim

ljudima, a Maršal to jeste. On je David modernog doba, koji se suprotstavio dvojici Golijata; prvo Hitleru a potom Staljinu“ tačan je i impresivan ali i nedovoljan jer Tito je rekao NE, odlučno se suprotstavljajući mnogima i pre i posle toga: NE u jesen 1914. imperijalističkom ratu prilikom čega je zbog antimilitarističke propagande uhapšen i zatvoren u Petrovaradinsku tvrđavu, NE carskoj vlasti u Rusiji marta 1917 zbog nezakonitih postupaka prema vojnim zarobljenicima, NE koje „ne priznaje buržoaski sud“ na „bombaškom“ procesu 1928. jer kompetentnim priznaje samo sud Partije, NE koje utamničenika Josipa Broza pod brojem 483 čini „nepoboljšivim komunistom“, NE alternativni Kominterne da KPJ kao njena sekcija bude raspuštena, NE svakoj birokratsko-unitarističkoj, nacionalno-separatističkoj, liberalističko-tehobirokratskoj koncepciji i praksi, NE blokovskom pristupu rešavanja međunarodnih problema i odnosa, svakom hegemonizmu, pritisku i dominaciji.

Primeri i inspiracije za narode koji su antikolonijalnim revolucijama neodložno preuzeli vlastitu sudbinu u svoje ruke Tito se permanentno kao marksista, eminentni svetski državnik i borac za mir zalaže za principe međusobnog uzavanja, nezavisnosti, ravnopravnosti i nemešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja i partija, potvrđujući time na najbolji način dinamizam, originalnost, pobedonosni hod i stvaralačku otvorenost, kontinuitet i generičku suštinu naše revolucije.

Suviše je nabrojati razloge zbog kojih Publikaciju Udruženih izdavača zajedno sa sabranim delima našeg Predsednika i brojnim knjigama o njemu neodložno treba da poseduju sve naše biblioteke, škole, OOU R-i, vojne pošte, drugim rečima, ustanove, organizacije i pojedinci, jer za sve što je Tito uradio i što će da uradi postoji samo jedno objašnjenje, Titovo objašnjenje: „učinio sam samo ono što mi je nalagala savest komuniste i dužnost revolucionara“.

arči skit

ekskursionet të jenë profesionale

(Ose: Pse disa fakultete tona organizojnë
ekskursione jashtë vendit dhe i quajnë ato
profesionale?!)

Shumë fakultete tona kanë bërë një praktikë të gabueshme, meqë po organizojnë ekskursionet për studentët jashtë vendit tonë. E ndoshta nuk do të ishte e tepërt, që në fillim, të përmendet ajo maksima e Lidhjes ferialiste, që thotë se: «Vendi duhet të njihet për t'u dashur më shumë». Por, kur ekskursionin e organizojnë jashtë vendit, si mund ta njohim vendin tonë. Bile, pse nuk i vizitojmë vendet më të rëndësishme, ashtu bashkarisht, kur jemi në fund të një shkollimi të lartë, apo vendet që janë të rëndësishme për profesionin që do të ushtrojmë nesër. Mirëpo, si duket, shumë fakultete tona nuk nisen nga kjo. Dhe, vërtetë. Mund të quhet ekskursion profesional edhe ai që organizohet për të vizituar Bashkimin Sovjetik a Italinë, bie fjala, por do të ishte më i rëndësishëm takimi me moshatarët e vendit, shkëmbimi i mendimeve, me këte edhe forcimi i vëllazërimit bashkimit, që është detyrë e të gjithë neve, e nga ana tjetër, edhe materialisht do të shpëtonim më mirë, çka do të ishte punë e mirëseardhur për xhepin e «cekët» studentesk.

(Kuptojmë. Shumica do të thoshin se ekskursionin nuk organizohet çdo ditë. Është kaluar kohë e gjatë për të mbërritur gjer tek

ekskursionit, atëherë kur të gjithë shokët e shoqet të bashkuar vendosin të shetisin, të vizitojnë qytete që nuk kanë patur rast t'i shohin më parë, monumentet historike që na mbeten si simbole të lirisë, e të tjera, në mënyrë që t'u mbetet diçka nga kujtimi i përbashkët.)

Duhet të dihet qëllimi i ekskursionit. Gjithsesi. Qëllimisht po përmendim rastin e Fakultetit Ekonomik të Prishtinës. Para disa ditësh studentët e këtij Fakulteti u kthyen nga Bashkimi Sovjetik. Dhe, pse ishin atje?! Ndoshta, për të parë bukuritë e qyteteve. Apo për të thënë se njeriu duhet të njohë shumë vende. E kuptojmë këtë gjë. Por, a fare nuk na dhimbset dinari i dhënë që nga viti i parë, në çdo regjistrim semestri kur plotësonim fletpagesat tridhjetëdinare dhe në të shkruanin: «për ekskursionin profesional». E si duket, studentët e Fakultetit Juridik më së miri e kanë kuptuar çështjen e ekskursionit profesional. Të gjithë vendosën që atë ta organizojnë nëpër Jugosllavi. Dhe, shtetën anekënd vendit. Njohën e panë shumë çka. Sidomos i kushtuan kujdes qëllimit të ekskursionit: vizituan burgje, gjyqe dhe vende të tjera që kanë të bëjnë me profesionin e tyre. Sëkëndejmi, a nuk është kjo punë e mirë. A nuk meriton të përkrahet kjo formë e organizimit të ekskursioneve. Gjithsesi. Për të qenë ekskursionist sa më i suksesshëm dhe për ta pasur qëllimin e caktuar, duhet të organizohet sa më mirë dhe për organizimin e tij të japin pëlqime edhe organet gjegjëse të fakulteteve, e jo të jetë ajo dëshirë e një grupi të vogël njerëzish.

Mësuam se edhe disa degë të Fakultetit Filozofik të Prishtinës kanë ndërmend të organizojnë ekskursionet jashtë vendit. E kuptojmë çështjen kur është fjala për degët e gjuhëve të huaja, apo kur Dega e Gjuhës dhe Letërsisë organizon ekskursion për t'i vizituar arbëreshët e Italisë, por nuk mund të kuptojmë arsyen e shkuarjes së absolutëve të Fakultetit të Mjekësisë në Bashkimin Sovjetik.

Dhe, pyesim: gjer kur do të vazhdojë kjo praktikë e gabueshme e disa fakulteteve tona, për organizimin e ekskursioneve jashtë vendit?! E, në këtë pyetje nuk dijmë të përgjigjemi. Ndoshta do të dinin organet gjegjëse të fakulteteve. Ashtu kështu, themi në fund se ekskursionet që nuk kanë qëllim profesional nuk duhet të gjejnë praktikim në mesin tonë. Sëkëndejmi, shtruarja e kësaj çështjeje edhe nëpër organet dhe organizatat gjegjëse të fakulteteve është edhe detyrë e secilit prej nesh, apo jo?!

Genet Blatitj

kratek stik na univerzi

Danes, ko smo pričā pospešeni družbeni preobrazbi na številnih področjih družbeno ekonomskih odnosov, še posebej v temeljitem in neposrednem združevanju dela in sredstev v obliki dinamičnih procesov družbene reprodukcije je nujno potrebno opozoriti na izredno pomemben faktor v teh skupnih napreznih, ki šibi družbeni interes, s tem zvezi pa zadržuje napredek družbe in njenega subjekta - samoupravljalca. Čeprav samoupravni razvoj zahteva veliko moči in napreznih delovnih ljudi in občanov je zmožno mnenje, katero se prenaša iz pomanjkljivih aktivnosti v preteklosti na sodobne družbene politične in ekonomske razmere v federaciji, republiki, občini in krajevni skupnosti s tem, da obstajajo teze o jalovem delu, neplođnih prizadevanjih, bōlnih ambicijah, družbenih - svojelastnih deviacijah, raznih političnih manipulacijah itd. Vse to je vsaj delno resnično, vendar zakaj je temu tako? To se ne vprašajo tisti kovači natančevanj in splet, kaj šele da bi se sami aktivno in ustvarjalno zavzeli za odpravo takšnih družbeno nečastnih potez.

To je bilo potrebno navesti kot uvod v razmišljanje o tem, kakšni smo danes ljudje, ko pogostokrat mejimo bolj na politoiški „peoples“, kot na samoupravno fronto delovnega ljudstva. Ne mislim s tem na kakršnokoli omejevanje pravic in svobōd, temveč na nezdravo krepitve določenih individualnih slojev, ki protisamoupravno in nekomunistično krnijo družbeni standard na račun lastnega in samosvojega udobja.

Da je po letu ali dveh mogoče govoriti o združenem delu vernetno ni naključje in to je tudi povsem pravilno. Vendar to pravilnost kaj težko zasledimo v praksi, ali pa je obravnavana površinsko in preveč neživljenjsko, da bi lahko bili z dosežki zadovoljni. Nimamo več tovarn, uradov, institutov, sol, itd., imamo torej združeno delo. Nam študentom najbolj interaktivni način sodelovanja in soustvarjanja je prav gotovo odnos združeno delo (ožje) univerza, torej model, kateremu je poverjena pomemba in zahtevna naloga - izobraževati na univerzi takšne kadre, kakšne potrebuje združeno delo. Vendar (kot kažejo analize) smo presegli le staro obliko ter termina gospodarstvo in solstvo, vzporedno pa nadaljujemo s starim obnašanjem v praksi. Nekaj nazornih primerov: združeno delo ne planira (ali pomanjkljivo) kadrov, češar posledica je tudi rahitčnost v stipendijski politiki; radikalni (nesocialistični, protistavni) ukrepi deficitarnosti in sufici-

tarnosti - posledica neprogramskega plana kadrov in različnega „družbenega“ (birokratskega) vrednotenja poklicev, k se ne tehtajo po vsebini dela in delovnih zaupanjih, temveč po privilegiju titul in avtoriteti avtoritet; tripartitni sistem še vedno ne sestavlja delegatske odgovornosti, ampak neredko poslanski način dela...

zabloda omamljenih

Univerzo lahko ustanovi in vzdržuje le združeno delo, ki mora imeti celotno lastno dejavnost oprto na tekočo vzgojno izobraževalni sistem. Družba si ne more in ne sme privoščiti, da bi nastala univerza v krogih mogočnih, kot se je to dogajalo včasih, čeprav je združeno delo ne potrebuje. Žal pa še danes obstajajo v Jugoslaviji univerze, katerih orientacija na združeno delo je zanimiva predvsem ali celo izključno le z materialnega vidika (verodostojne podatke o tem z navedbami dokazov dobite pri avtorju), medtem ko srednjeročni plan kadrov zanje ne pomeni veliko, ali celo sploh nič. Obstaja pa še ena varianta problema: združeno delo ustanovi univerzo, potem pa zelo slabo skrbi za njen razvoj in izpolnjevanje osnovne funkcije (tipični primer je mariborska univerza).

To je le del mogoče trenutno najaktualnejših problemov v odnosu združeno delo - univerza, ki nas prepričuje, da ni vse tako lepo, kot kažejo papirji, temveč marsikje kar preveč bridko za samoupravno koncepcijo razvoja naše družbene skupnosti. Samoupravno neangažiranje množic in neodgovornost članov ZSM in ZK na univerzi poleg vseh težav še dodatno omejuje nekatere pozitivno začete akcije. Niso redki sicer zelo žalostni primeri, ko je navada zamenjala odgovornost in je tako celo udeležba na sestankih odvisna od dobre volje, razpoloženja, prostega časa in ostalih faktorjev, ki vedno bolj označujejo družbenopolitične organizacije kot skupine stalnega formata in ne kot odgovorne, ter za družbo najpotrebnejše nosilce dela in idej. Ne le odgovornost do dela v gospodarstvu, temveč tudi na odgovornost do dela v družbenopolitičnih organizacijah mnogo preveč pozabljamo. Tako tudi večina študentov včlanjenih v ZSM in ZK pasivno ždi in ne izpolnjuje svojih nalog, ali ostreje povedano: živi na žuljih prizadevnih posameznikov, ki niso pozabili na osnovne naloge naše samoupravne in socialističke Jugoslavije. Lepo pe-stujemo lenuhe, ni kaj!

brane srčnik

с факултета у фотелу

И данас је Црној Гори актуелна једна анегдота која је педесетих година често причана. Ријеч је о томе како смо на неким великим градовима некод имали више руковођача (Црногорца) него радника. Или, у другој верзији, мало у шали а у зблизи, неки наши раководници су збо новостворена предузећа ваљда могли прије да понуде директоре него ли раднике (!!!). У контексту једног таквог пријећања ваља погледати шта се данас догађа.

Већи број младих људи који са факултетском дипломом одлазе са нашег универзитета у удружени рад хоће најприје да сједну на руковођачку фотелу. Мало се њих одлучује да прво „испече“ званат у непосредном професорове истине“ и теоретски поредак спознаје ствари провјери у пракси... Подаци прикупљени у највећим приногорским предузећима увјеравају у то. Говоре о томе да су скоро ријетки примјери да је млади инжењер по удруживању рада постао вођа смјене, асистент технолога у производњи... (Те послове, изгледа, и даље најуспјешније обављају старији техничари или други стручњаци који су се „окачили“ у свакодневnoj пракси). Млади „стручњаци“ стога, сада највише воде дневнице радника, региструју учинке, инспектори су у инвестицијима, секретари су погона и јединица удруженог рада, или... Једном ријечју баве се некаквим административним работима и скоро по правили траже какав „мирнији посао“ у такозваним „заједничким службама“. Истина, приправници се и даље примају, иако у малом броју. Но, мало их је који уопште полажу онај познати „приправнички

испит“. То, изгледа, није више ни у моди, ни у пракси... Стога није, можда, ни чудо што о одређеним „стручним стварима“, основним такоретима, из домена праксе, на примјер, један искуснији електричар често више зна од младог инжењера и томе слично, и, што су на овим релацијама чести „курштуси“...

Једноставно, диплома изгледа служи превасходно само као улазница за радно мјесто, а у нашем случају још и као резервација за фотелу, нарочито кад је ријеч о „татиним синовима“. Колико све то има смисла сувишно је говорити бар у овим новинама. Јер, највећи дио нас који сада са факултета одлазимо у радне организације спрема се за „специјалисте“ у својој струци. Неко још рече да смо ми, управо, кадрови за 21. вијек. Зашто се онда тако и не понашамо и кад нам понуде „опис и попис послова“? Зашто правник да води записнице са сједишних разних комисија и савета, економиста да „испија кафе“ у комерцијалном сектору, а инжењер да тражи сваки могући начин да што проје „испари“ из производње, кад смо на другим мјестима далеко потребнији и кориснији и себи и друштву? Зар се име не стиче радом и свакодневним друговањем са конкретним проблемима? Да ли су нас професори тако учили? Зар они који су нас школовали треба и даље да нас с хране, да се зноје, а ми смо да гледамо како отиру зној с чела... Зар о свему овоме не бисмо морали мало више и отвореније да говоримо и на нашим радним састанцима још док смо на факултету.

Наравно, ја немам намеру да дијелим папке и држим придије. Покушавам само да будем самодржаван, а ви процените да ли је то уреду...

актуелне Теме

право на "лекцију"

Не рјетко смо слушали како општински функционер заносно говори на скупу о томе како је неопходно стати на пут потрошачког менталитета, ситносопственичких интереса, богаћењу без рада... Бар половина присутних у аудиторијуму зна да баш тај функционер има друштвени стан, а да му приватна кућа са десетак апартмана служи за „прековремени рад“, поготово лети. Наиме, најчешће се стан добије зато што се „снаха и свекра не слажу“, и поред чињенице да је тај исти човек коју годину раније добио од друштва позамашан кредит и тако саградио кућу. На тај начин, овај функционер - рентниер у току само једног лета, од ренте заради, ни мање ни више, од петнаестак милиона динара.

Не може се рећи да је ова појава примљива неки дубљи корени, али је сигурно да и споредични примери убедљиво говоре о томе колика су опасност по односе у друштву какво градио. Обично сви слушају, а бар половина њих се пита: откуд да нам баш он чита „лекције“ о тома как се понашају у складу са социјалистичким самоуправним моралом, кад његов морал није одмако даље од ситнобуржоаског. Да ли такав човек стварно има, ако не неко друго, оно бар морално право да некое чита „лекције“? Да ли он може радним људима, само зато што је функционер, а не и зато што се и сам понаша у складу са важећим моралним нормама, говорити о, примјера ради, потрошачком и ситносопственичком менталитету.

Некима је данас изгледа дражи капитал у баци, од Марксовог „Капитала“. Они живе и понашају се у складу са стиковима оне народне: „Узми све што ти живот пружа“. Тако је један број општинских великодостојника, који су и чланови Савеза комуниста, себи на све могуће начине, прибавио - виле на мору и планини, оградно плаже, „узурпировао“ друштвену имовину или „дивље“ градио, дао на „локлон“ стан сину или кћери за рођење... Наше друштво није друштво које гради сиромашни социјализам, али се, ипак, зна докле се може ићи.

Није никаква тајна да су у већини приморских општина неки функционери најбогатији људи. Колико је у таквим случајевима положај доприноси богаћењу? На то питање је врло тешко одговорити. Али, наравно у мањем броју случајева, екстрема, управо је тај сплит омогућио да се, како се то у народу каже, „дивље“ сагради кућа, а да се њеном власнику „гледа корз прсте“. Обично се заобилазе сви самоуправни органи, а појединци постају моћни центри одлучивања. Тако, протекција настаје као резултат приватизације друштвених средстава и јавних функција.

С првим сунчаним летњим данима, функционери - рентниери су све мање у својим канцеларијама, а све више воде бригу о томе како ће „напуни“ своје капацитете - собе. Они су често у прилици, управо због протекције, моралне корупције, да, макар у хотелу и не било гоштију, доведу туристе у своју „кућицу“.

Мало по мало, протекција, односно понашање кроз које се без икаквог критичког приступа извршава „наређења“ оваквих функционера, постаје главна полуга, за увечавање угледа и - богатства! Ова врста протекције је мадографанска врлина, али означава и самосталност бирократе - да све може, да је све могуће! Колико такво понашање може имати последица по оштар круг људи који најчешће у прилици да врате? Јер, најчешће се „учини“ у нади да ће бити узврата, односно да ће се добити противречност.

Самим тим што је неко, ма ко то био, постао функционер и члан Савеза комуниста Југославије, изразио је своју спремност да, ако треба жртвује свој лични или групни у корист друштвеног интереса. Због тога овакве појаве, макар биле и спорадичне, називају револт код радних људи и бојазан да из сјемепа не израсте билка.

видоје коватар

широк спектар на активно- СТИ

ВО ПЕРИОДОТ до конституирања на Универзитетската конференција на ССМ можеме да речеме дека активноста на младите на високообразовните институции не беше на потребното ниво. Мекутоа, не може да се каже дека активност воопшто и не постоеше. Активноста постојеа, но тие не беа соодветни ниту на потребите на младите на Универзитетот, ниту пак на нивните можности.

Кога сме кај причините за недоволната активност на младите на Универзитетот до конституирањето на УК ССМ по својата важност и значење, се чини дека се издвојуваат неколку од нив. Најнапред, стануваше збор за големи основни организации на ССМ на ниво на факултет, кои бројеа по 4.000 — 5.000 студенти, а каде што постоеше една основна организација на ССМ, што не можеше да претставува онаа организациона форма во која секој младинец ќе биде вклучен и креативно ќе придонесува во работата на младинската организација.

ПОНАТАМУ не постоеше доволна координираност на акциите што се спроведуваа на факултетите. Сороботка помеѓу факултетите на ниво на основна организација на ССМ недоволно се остваруваше, а тоа придонесуваше до затворање на ОО на ССМ.

Лошата кадровска состојба што постоеше до конституирањето на УК на ССМ, е уште една од причините за недоволната активност на младите на Универзитетот. Во минатото се правеле пропусти во водењето на кадровската политика. На раководни места во младинската организација се бирале луѓе кои не можеле да одговорат на поставените задачи или поточно речено не требало да бидат она што биле.

Ете вака изгледаше состојбата со активноста на младите на нашиот универзитет пред конституирањето на УК на ССМ.

Мекутоа, наоо велиме дека се забележуваше пасивност во работењето, истакнува Бранко Дончовски — претседател на УК ССМ активноста сепак, течеше. Но, не со она темпо, со онаа динамика, не со оние можности и потреби до крај, за да можеме да бидеме задоволни со постигнатите резултати.

ЗАПОЧНУВАЊЕТО НА АКЦИЈАТА за реорганизација на ССМ на Универзитетот, претставуваше почеток на конституирањето на соодавање на единствена организација на ниво на Универзитетот со највисок орган — Универзитетската конференција на ССМ. Оваа акција што ја водеа и остваруваа СК на Универзитетот и ССМ, резултираше со нова организациона структура. Големите основни организации на ССМ, истакнува Дончовски, се поделија и од тогашните 24 сега на Универзитетот работат 73 основни организацијална ССМ и пет активна во студентските домови со можност за конституирање на уште неколку, со што бројката ќе достигне до 80 основни организации на ССМ. Голем број од основните организации се делат на активни, како помални и по функционални единки кои даваат можност на преден план да се истакне личноста на младјот човек, неговите творечки и креативни способности итд. На ниво на факултет, се формираа факултетски конференции кои третираваат форма на обединување на основните организации на ССМ.

ШТО ПОКАЖА ДОСЕГАШНАТА РАБОТА НА УК НА ССМ резултатот од координираната прединборна и изборна активност на основните организации на ССМ е и виден подобрување на кадровската состојба. Голем број од слаболтите, сега, веќе слободно можеме да кажеме, што се јавуваа на овој план до пред конституирањето на УК на ССМ, се надминати и веруваме дека во наредниот период уште повеќе ќе се подобри оваа состојба.

владџе поповски

што ќе се догодоти

Септембар је за оне који брину брину око уписа нових студената на Универзитету „Велко Влаховић“ већ близу. Стога, већ су сада „универзитетските власти“ на највишем нивоу отвориле расправу о начину и критериумима уписа бруцоша у новој 1978—79. школској години. Све ово, наравно, ради се под утиском већ познатих ситуација из неких ранијих и ове школске године, па већ сада се и нека страхована о могућностима нове „доплаве“ на Правни и Економски чине оправданима, а до тога, управо, не би требало и не би смјело да дође. Зашто?

На нашем Универзитету, наиме, тренутно студира око 20.000 редовних и ванредних студената. Статистички казано, годишња стопа прираштаја студената износи око 16%, а то је много више изнад стопе прираштаја студената на другим југословенским универзитетима, која се креће у релацији од 8 до 10%.

Без парола и патетике и ово је још један доказ да данашња младеж оставља, изгледа, села и мотике занавијек, а хвата кинџе и шаке и иде на велике школе по знаење и „лакше занимање“ (sic). Овакву тврдију илустрије и податак да сада један студент долази на 25-26 становника Црне Горе, што је безмало сам грх европских прилика. (У Југославији један студент долази на 45-50 њених становника). Овде су, дакако, занемливи и још неки параметри. На примјер, од укупног броја садашње популације црногорских студената око 10.000 студирају право и економију, што је, заправо, 67% од укупног броја студената црногорског универзитета. Да парадокс буде још већи на Правном факултету у Титограду сада има око 6.000 студената, или 33% свих студената на Универзитету. Очигито, дакле, диспропорција измеѓу студентске популације на факултетима друштвених наука и природних и техничких наука. Ненормална, чак (!!!)

Ако се још мало свијетла баци на шијелу ову ситуацију на видело излезе подаци да се правници и економисти већ сада, као своједобно конобари и трговци и троцифрени бројкама билеже у евиденцији завода за пошлагавање. Прва хиперпродукција!!! И са говорници недовољно одржаног VII конгреса, највећег скупа црногорских комуниста, је речено да оваквом ситуацијом друштво не може да буде задовољно, да не задовољава друштвене, посебно привредне, потребе и да изискује неопходност хитног мијењања стања и односа, прије свега, у политици уписа нових студената. Јер, савистки је постало извјесно да друштво више не може да буде мирно према феномену све експанзивнијег определувања стедњошколска за факултете који му у крајној линији масовно производе квалификуване „администраторе“, а не специјалисте тако неопходне интензивирању самог процеса материјалне производње...

Због свега тога се већ сада на Универзитету и у другим асоцијацијама сасвим оправдано и озбиљно размислило о томе да се у септембру „обујатави“ масовни упис на право и економију. Највалује се и офетно смањење броја студената на I години за редовне и ванредне студије. Помине се и један нови документ за упис: потврда радне организације (за ванредне студенте) да јој такав профил кадра треба и сл. Јер, изгледа једино тако моћи ће се сагледати и стварне потребе удружене привреде, ако се већ касни са плановима развоја и плановима кадрова. Ово утолско прије што на Универзитету сада око 45% студената ванредно студира (опет најчешће право и економију) и са малим је изгледима да послјеи нађе адекватно мјесто запошљања.

Меѓутим, и поред свега тога и најаве корјенитих промена у политици уписа студената остау и даље неке старе дилеме: шта са прекорбројима, куда ће они и смјело ли наједном и нагло да смањимо пропусну моћ врата кроз која се иде по бруцошки индекс, кад смо их прије само неколике године тако широко отворили, што је и довело до оваквих поремећаја у структури и профилиу кадра, које школујемо за потребе удруженог рада? Ваља прије конкретне одлуке добро размислити. Прије свега, о томе који су то други профили кадра који сада недостају, а који могу да се запосле. Јер, ако тако не буде остаје отворено питање шта ће се догодити послје...

како ќе го лекуваме студентскиот стандард

ДОСЕГА повеќепати сме конституираме дека состојбите со студентскиот стандард на нашиот Универзитет не задоволуваат. Висина е тоа дека студентите од Универзитетот „Кирил и Методиј“ од Скопје имаат најнизок студентски минимум, што се однесува на големината и материјалните средства со кои тие ги подмируваат своите основни потреби за студентска егзистенција. Но, вистина е и тоа што на нашиот Универзитет се уште студентите плаќаат половина од цената за чинењето за сместувањето или исхраната, а другата половина ја надоместува Општата заедница на образованието. Тука, имајќи ја во вид таа констелација на плаќањето, произлегува и една друга постанова: кредитите и стипендиите што ги даваат општите заедници се во минимален облик.

ИМАЈКИ ГИ ВО ПРЕДВИД досегашните искуства од материјалното обезбедување на скопските студенти, од неодамна се повеќе се одобрува идејата студентите во објектите за сместување и исхрана да плаќаат економски цени а на сметка на тоа досегашните кредити да се зголемат како во нивната вистина така и по нивната бројност. Визата за остварување на овој принцип е веќе прифатена на неколку републички форуми на образованието, а воедно и на последната седница на Универзитетскиот совет.

ПРИ ВАКВИОТ НАЧИН на измени во општиот студентски стандард, се прашуваме со каков квалитет интензитет тие ќе се одвиваат. Најнапред да спомнеме некои искуства како е организирано тоа во другите универзитетски центри. Карактеристично е на Универзитетот во Љубљана каде што студентите за сместување и исхрана во објектите на Студентскиот центар плаќаат економски цени, а на сметка на тоа нивното материјално обезбедување се одвива на два начина: преку социјалните стипендии, што ги добиваат оние студенти чии родители имаат ниски материјални приходи и кадровските стипендии што ги даваат организациите на здружениот труд кои имаат потреби од соодветни кадри од одредени профили. Од ваквата организација произлегува и тоа дека бројот на вака материјално обезбедените студенти е во многу поголем број, а можностите за нив но добивање се достапни, од што се гледа и висината на студентскиот стандард на овој Универзитет.

СО ПРИФАКАЊЕТО на ваквиот начин на организирање на студентскиот стандард и на нашиот Универзитет со сигурност би кажале дека тој во многу ќе ја подобри својата досегашна независна ситуација. Како прво, со тоа би се изедначиле скоро сите структури на студентите да ги користат дотациите на Заедницата, а не како досега да се случува и, оние што добиваат кредит или стипендија да се сместени во некои од домотите и да се хранат во студентските ресторани, а да плаќаат половина од цената за тие услуги. Како второ, од оние средства што Заедницата досега ги финансираше во Студентскиот центар, сега тие би биле наменети за омазовување на добитниците на стипендии и кредити, а што е уште поважно, нивниот износ ќе биде зголемен. Како трето, и многу олеснително за досегашната состојба во исхраната на студентите, за која многу мина се изјасниле дека не ги задоволува критериумите, е тоа што објектите за исхрана при Студентскиот центар многу повеќе ќе треба да внимава на нејзиниот квалитет од причината што студентот кога плаќа економска цена тој бара и квалитет или алтернатива да се храни во другите угостителски објекти во градот. Кога сме веќе тука, да спомнеме дека во иднина многу повеќе ќе треба да се измени досегашниот однос помеѓу Универзитетот и Здружениот труд, со што ќе треба да се измени односот на Здружениот труд кон стипендирањето и материјалното обезбедување на студентите, кои по завршувањето на школувањето ќе треба директно да се вклучат во процесот на производството.

симон илијевски

кад студенти куте у име кога говоре

без идеје и стила

На студентским скуповина све повеќе чују пренкино уштенуа излагања и हुтљиве „дискусије“. О уопштениости скоро да није потребно говорити. Уосталом, због чега студенти не могу научити коференцијашка правнава?

А, кажимо да и савремена терминологија таквим „проектима“ иде на руку, и без икаквих последица се може надугачко и лијево говорити а да се ниједно „шкљаво“ питање или нечији ауторитет (што је куд и камо опшије) не повриједи. Ипак, то је одмно познато-непознатата ствар, и бар у овом тренутку - каде Универзитет наоѓа у „јеку“ самоуправне трансформације - неупоредиво је тајнаственје हुтање негових студената, које бар на шапну, и у својим „излагањима“ за говорничком, називамо радним људима. Но, да ли, и колкико, студената можемо сматрати радним човеком покажују неговии радни резултати - ефикасност студирања. Али, несумњиво, као један од примарних показатеља је начин на који он прилази рјешавању проблема средине у којој живи и ради.

Намјера нам је, да у овоме тексту, говоримо о томе колико наши студенти हुте кад треба да говоре и колкико (и како) говоре тамо, гдје се то од нив не очекује. Јер, скоро да нема скупа на којем присуствују студентски представници а да на нему нивново стрљиво हुтање не дође до изражаја баш каде се говори о студентским проблемима. Чак, ако се неко од нив одлучи да дискутује, то је више прича ради причања. Истовремено, убјеђени смо, да наши студенти подрбно знају универзитетску проблематику. У то нас уверавају и нивнове нејавно тенденциозне и добро разрабене „анализе“ које изнесо во кифривама, амфитеатрима, холовима, студентским собама...

Шта је у питању?

Посве је сигурно, чврсто усвојени и „прорабени“ систем навика „незамјерања“. О каквом замјерању је ријеч? Одговор је сасвим јасан! Једино, не може бити јасан однос наших студената према самим себи (у првом реду), и друштву у целини. Но, то је можда питање за психоаналитичаре и социологе, а новинарските могућности допуштају да се поставе још нека питања.

Наше високошколске институции се налазе (бар тако се говори) у фази спроведена реформских задатака. Извјесно је да нивново рјешавање понавиште зависи од студената (и професора). Али је (не) извјесно и шта прије треба реформисати: или образовне институции које су још увек на чврстим ногама традиционалне школе, или студенте који, услед поманкава интересовања или храбрости, као да не желе никакве промјене?

Шта организације удруженог рада, у које они послје студија одлазе, од таквих (високостручних) кадрова могу очекивати?

У којој мјери су наши студенти свјесни својег самоуправног положаја - онога што им се нуди и оног што се од нив заштјева?

У име кога они говоре кад हुте?

Да ли је हुтање баш увијек знак одобравања или протеста?

миленко вицо

Улога и значај универзитетске омладинске организације, друштвено-политички тренутак у којем се она налази, не можемо сагледа(ва)ти изван контекста активности ССО уопште и његовог „садејства“ са осталим субјектима нашег политичког система на плану конкретних ангажовања у свим токовима самоуправног друштвено-политичког дјеловања и организовања. Дакле, укупни ангажман ССО на Универзитету мора се посматрати у тијесној повезаности са радним и стваралачким ангажовањем осталих друштвено-политичких организација и самоуправних тијела. Но, истовремено, неке чињенице „истргнуте“ из универзитетске свакодневнице упућују на питање - да ли је баш тако? То јест, колико су организоване активности ССО „присутне“ међу студентима наших универзитетских јединица (у првом реду), а затим, и међу другим субјектима самоуправног одлучивања (радним људима) Универзитета, Републике и друштва у целини. То ће, у ствари, и бити основа овог нашег написа.

Идеја у идеји - пракса у пракси

Неријетко уобичавамо, не само на омладинским скуповима и састанцима, да умјесто радних и стваралачких резултата и успеха, износимо потенцијалне могућности, претворене у бројке и проценте, и стварне потребе бар за оним најосновнијим видовима дјеловања ССО на Универзитету. Илустрације ради, наведемо неке податке које редовно слушамо иза наших говорница, а и средства јавног информисања и у њима налазе „материјал“ за своје помпезне написе и „предвиђања“. Мало се ко до сада,

па ни предједништва омладинских организација наших факултета, запитало колика је „вјеродостојност“ тих података са којима се оперише не само у пракси него и на папиру. По свему судећи, куд и камо је лакше, из године у годину, преписивати извјештаје и већ прецизно израчунате просјекне сервиране у процентима него правити нове па и по цијену „верификације“ свог нерада. Но, вратимо се тим фамозним подацима. Омладинска руководства, како се истиче, на нашим висолошколским институцијама још увијек нијесу изнашала праве путеве укључивања већег броја редовних студената (а о ванредним да не говоримо) у чланство ССО. То је резултирало чињеницом да ни 50 одсто редовних студената није на „папирима“ чланства омладинске организације. Истовремено, износи се податак да око 20 одсто младих чланова СК Универзитета није евидентирано у чланству ССО.

Извјесно је да наведени показатељи о односу студената, и не само њих, према ССО, његовим програмима и активностима, сами себе посве коментаришу. И, не наводе ли нас на закључак да добар дио младих људи на Универзитету гледа на ССО као на друштвено-политичку организацију „другог реда“. Односно, као на организацију чија чланска књижица, у најбољем случају, служи само као „одскочна даска“ за улазак у партијску организацију. У прилог оваквој претпоставци иде и чињеница - која куд и камо више забрињава - да је међу њима и позамашан број чланова СК. Па, они као да су прерасли „неозбиљне“ програме и садржаје активности које им нуди омладинска организација и полигоне за своје дјелатности траже на другу страну. (А, истовремено, познато је колико се тамо чује њихово

хулање). Није потребна нека претјерана студозност, при разматрању ов(их)ог проблема, на да се закључи колико је корисно „шлењање“ једног броја наших студената кроз свакодневницу Универзитета и друштва уопште. И, свакако, неће бити сувишно да се и овога пута заштитимо: шта њихове партијске организације (и друштво у целини) добијају од „егзистирања“ њихових имена у свједоштвама чланства? Оваква и слична питања могла би се постављати у недоглед. То је и у досадашњем периоду, и на многим универзитетским и другим новинама, била примарна тема уводних излагања, дискусија, јавних гласила... Међутим, треба поставити само једно питање: **када ће се та вјечита омладинска, и не само омладинска, питања замјенити конкретним и трајним практичним одговорима? Ипак, јасно је да се до тих одговора не може ни брзо ни лако доћи. Што указује на неопходност дугорочније и континуиране акције на том плану не само ССО, и ССРП у првом реду. Она ће, несумњиво, и успједити. Тим прије, што Универзитет има све услове за њу.**

Форумска акција - формална активност

Регистровани смо, малочас, податке о броју студената нашег Универзитета у чланству ССО. Тиме смо (што е од новине може и очекивати) покушали да друге подјелом на њихово „живљење“ и размисљање о њему. Но, вратимо се активностима оних студената који посједују омладинске књижице. То јест, разликама између њиховог „активног живљења“ и „пасивног живота“ њихових колега које не „муче“ проблеми омладинске организације.

Прије било каквих расправа о овом питању, покушајмо цитирати изјаву предједника једне основне организације ССО Универзитета: „...О омладинским активностима, на нашој универзитетској јединици, немогуће је говорити ако бисмо заобили чињеницу да се још увијек нијесмо „отресли“ навике да ли предједник сам, или потпомогнут малим бројем чланова Предједништва, обавља све дужности омладинске организације...“

Такође, на омладинским скуповима, често се истиче активност предједништва (и на то се своди мањс-више читав рад омладинске организације) ССО и немогућност окупљања најширег чланства у његове активности. То се покушавало спровести, али неким више административним путем - попуњавање анкетних листића, на примјер. Но, такви покушаји су унапријед били осуђени на неуспјех. Није потребно наглашавати зашто. Уосталом, зар није исувише формалистички и смијешно ако од једног студента тражимо да попуни анкетни листић на којем је главно питање - желиш ли да постанеш члан ССО? Ово, тим прије, ако имамо у виду чињеницу да на плану идејне одређености наших студената у целини нема дилеме. То указује на закључак да се и „ствари“ и „нови“ чланови ССО једино садржајно озбиљним и атрактивним, друштвено корисним, програмима могу „приволоети“ на радну припадност ССО.

Истина, ССО Универзитета је и до сада имао своје мјесто у студентском животу. Ал, већи дио његових акција, углавном, се одвијао од прилике до прилике - најчешће обилежаване пригодних датума - и, самим тим, не треба да зачуђује чињеница да добар дио наших,

радно одређених, студената (а њих ипак није мало) није присутан на папирима омладинске организације. Јер, по свему судећи, омладинска организација још, у очима многих, није доказала себе. Што говори да ССО ни изблиза није успио да креативни потенцијал младих људи искористи за властито јачање.

Овај кратак текст о раду ССО нашег Универзитета открио је неке основне слабости његовог дјеловања. Ипак, то се може приписати прошлом времену, у случају да будуће буде испуњено новим радним резултатима у свим сферама студентског живота (идејно-политички рад, ефикасност студирања, реформа Универзитета, студентски стандард, култура, забава, спорт...) а не беспомоћним вајкањем и вршењем у кругу истих проблема. Неко рече, човјеку увијек остаје право на рад и наду. Не видимо по чему то не би био случај и са члановима ССО нашег Универзитета. Тим прије, што је недавно изабрано и ново Предједништво Координационог одбора ССО Универзитета, које покушава да измени „устајале“ студентске навике на нерад. У ствари, неке његове активности се већ осјећају, али, о обзиром, да је то још увијек почетак његовог рада, оне као да немају своју „дубину“ у темељитијој измјени наслијеђеног стања. А, може се казати да им ни тренутак не иде на руку, јер, јунски испитни рок се приближава и студенти су све више преокупирани припремањем испита. Но, извјесно је, успјех неће само зависити од њих, већ, од координације акција са осталим друштвено-политичким организацијама на Универзитету.

МЛЕНКО ВИЦО

reforma, kot jo pričakuje družba

Односи међ људима се спремљјају в одвиности од развоја друштвено-економског и друштвено политичког система. В сваком систему до сада се људје жељели долочен систем охранити, али па га развјјати и с тем обстојеће рушити. В тем па настопја знанје кот в зподбујеваец напредка, кот рушлец в сего кар је застарео и кот и скалец ведно болј humane vizije razvoja človeka in družbe. Vzgojno izobraževalni proces se nedvomno prične že pri majhnem, predšolskem otroku. Skozi razne stopnje zavedanja in aktivnega ter angažiranega odnosa do okolice se nadalje posameznik srečuje z različnimi institucionaliziranimi in neinstitutionaliziranimi oblikami izobraževanja. V zadnjih letih se metode dela pod vplivom organiziranega dela in konceptu usmerjenega izobraževanja vse bolj spreminjajo, ob seveda spreminjajoči se vsebini osnove družbenega izobraževanja.

Specializirana ali splošna izobrazba

Srednje, višje in visoko šolstvo je profesionalno strokovno usmerjeno. V sodobnem programu razvoja organizacijskih oblik dela v združenem delu smo odstranili delovna mesta in v prvi plan postavili proces dela. Iz njega smo precizirali delovne naloge in opravila, le-te pa so opredeljene z določenim postupkom, ki ga delavec opravlja v procesu dela in glede na to prevzema tudi določene delovne odgovornosti. V organizacijah združenega dela smo razvili po tem postopku kopico organizacijskih predpisov in razbili celoten proces dela na najmanjše možne delce. Vsako delo, vsaka delovna naloga in opravilo, pa zahtevata določena znanja, izkušnje in sposobnosti. To pa je tudi stična točka z vzgojno izobraževalnim procesom. Na vsaki stopnji družbenega razvoja so sodobniki veliko časa porabili za razmišljanje o tem, kakšno izobrazbo razviti v družbi, da bo omogočala in zadovoljevala interese tistega razreda, ki je imel v družbi zadnjo besedo. Ozko specializirani strokovnjaki so verjetno zelo koristni v sodobnem kapitalizmu, kjer je človek delež stroja, vijak v mehaniziranem procesu

proizvodnje in direktivno kontrolno urejenem procesu organizacijskega dela. Ozka specializacija pa obenem pomeni tudi stalno pripravljenost na hitro reagiranje, ki jo zahteva spekulativno poslovno odločanje. Ozka specializiranost v prvem obdobju naše povojne izgradnje ni bila potrebna. Tržišča in pravem pomenu besede nismo poznali, poslovno odločanje je pokrival plan. Rabili smo administratorje, izvrševalce planskih nalog. Z razvojem plansko-tržnega gospodarstva in še pozneje z razvojem srečujočega planiranja in ekonomsko-socialnega usklajevanja med gospodarskimisubjekti, pa so se vendar razvile potrebe po specializiranih profilnih strokovnjakov. Nekatere med njimi je pogojil tudi razvoj mehanizacije dela. Specialistov, ki bi se odzivali na impulze tržne spekulativnosti pa vendarle ne rabimo. Veliko bolj strokovnjake, ki bi znali delati razvojno in svojo razvojno politiko usklajevati z ostalimidejavniki v svoji panogli dela ali na svojem področju. Specializacija je torej potrebna — sicer v omejenem pomenu, izhajati pa mora v veliki meri iz predhodnega splošnega znanja in privzgojenih delovnih navad ter spejete družbene morale opravljanja delovnih nalog ter sprejemanja odgovornosti.

Metode dela so odvisne od družbenih zahtev

Študij na univerzi v Mariboru se je razvil na zahtevo gospodarstva v regiji. Tako lahko za prvo obdobje razvoja vsebine študija rečemo, da je bila več ali manj ozko usmerjena in specializirana. S tem se je usklajevala potreba po funkcionalnem pokrievanju potreb po kadrih v gospodarstvu, po skoraj „izobraževanju za delovno mesto“. Takšno izobraževanje je bilo vseskozi zanimivo za gospodarstvo in to dokazuje najvišji odstotek študentov od delu izmed vseh visokoškolskih centrov v Jugoslaviji. Pokriti je bilo treba tekoče potrebe, te pa so prestale dominirati z razvojno in načrtno rastjo poslovno-ekonomskega sodelovanja. S tem pa se pojavljajo potrebe po strokovnjakih, ki bi znali razvojno in načrtno rastjo poslovno-ekonomskega sodelovanja. S tem pa se pojavljajo potrebe po strokovnjakih, ki bi znali razmišljati in re-

ševati probleme širokega področja dela in ki bi ob tem imeli privzgojene tudi kreativne delovne navade.

Iz teh splošnih razmišljanj bi bilo zanimivo izluščiti metode pedagoškega dela. Strokovnjaki iz gospodarstva, ki so razvijali Univerzo niso imeli ustreznih pedagoških znanj in sposobnosti, andragogika pa je bila takrat še v povojnih. Kot znanje za opravljanje nalog določenega delovnega mesta ali postopka dela je bila dovolj metod ex katedra: Sprejemanje znanja, memoriranje in reproduciranje za oceno. Širitvijo potrebne znanja pa je bilo treba v ta sistem vkomponirati tudi metodo dela, ki bo omogočala študentu samostajno razmišljanje in vpogled v kompleksnost učne snovi. Študnet je moral postati subjekt vzgojno-izobraževalnega procesa. Te metode so v razvoju, delne uspehe pa smo dosegli z semesterskim načinom študija, s študijem, ki je izločil posamezni učni predmet in ga delajlno ter kompleksno obdelal, v razvoju pa je tudi ideja o trosemestralnem ali trimestekem študiju. Z njo bi lahko več tematsko podobnih predmetov smiselno povezali in zaočkžili študentovo znanje, ob tem pa ga uvajali v samostajno delo in zdravo, razumsko kritično sprejemanje in ocenjevanje razvoja lastnega spoznavnega procesa.

Presegamo tradicionalni način izobraževanja

Razviti izobraževalni mehanizmi v svetu so institucionalizirani in ločeni od ostalega družbenega dela. Takšna organizacija izobraževanja zahteva proračunsko obnašanje in togost ocenjevanja dosežnih rezultatov. Izobraževanje pa se mora v sedanjem družbenem trenutku prilagajati celotnemu razvoju družbeno-ekonomskega sistema in s tem menjati tudi tradicionalne organizacijske oblike. Študij, ločen in obravnavan kot posebna družbena dejavnost se razpušča in se vključuje v sistem združenega dela kot njegov sestavni del. V združenem delu pa lahko izobraževanje najde tudi svojo institucionalno obliko. Najsodobnejša oblika, ki še obstaja je vsekakor študij ob delu, svojo renesanso pa bo doživel, ko bodo organizacije združenega dela povedale kaj pričakujejo od njega in prikazale

realne programe potreb in razvojnih predvidevanj izobraževanja kadrov, ter s tem tudi dvignile kvaliteto svojega dela. S tem bi se združeno delo ne le finančno povežalo z družbenim procesom izobraževanja, ampak ta proces oplenitilo z novim vsebinskim komponentami. S—odobne oblike izobraževanja so lahko torej vse tiste, ki ne večajo samo učni uspeh na določeni izobraževalni instituciji, pač pa tudi v ta proces na vse družbene dejavnike in ga uvrščajo v agilne faktorje pozitivnih družbenih sprememb.

Vzgoja in izobraževanje

Ob razvoju družbe in odnosov v družbi je izobraževanje izgubilo svojo prioriteto v „pameti“. Postalo je razredno, angažirano v družbenem pomenu in podrejeno normativom morale družbenega delovanja. V ta proces vstopi vzgoja in popestri izobra-

ževanje v cilju doseganja njegovega smotra. Sedaj ne govorimo več, da je treba izobraziti strokovnjaka, pač pa, da moramo razviti tak profil strokovnjaka, ki b inventiven, imel določene lastnosti in bo angažirano sodeloval v procesu samoupravne družbene graditve. Ne glede na to, da proces vzgoje še ni vključen in še ni postal sestavni del rednega izobraževalnega procesa, pa lahko njegove bistvene karakteristike že opazimo pri delu družbeno-političnih organizacij pri njihovih prizadevanjih za osmišljanje vloge posameznika in njegovega znanja v naši družbi in njegovem delovnem okolju.

In za konec — izobraževanje mora postati naša družbena obaveza in pravica vsakega posameznika. Postati to v našem vsakdanjem delu in življenju in ne le ostati zapisano v normativnih aktih in obeležiti na prašnih policah birokratov.

M. VEŠNAR

ДВОЈСТВЕНОСТ ВО СЕМЕСТУВАЊЕТО

● **ГОДИНАВА** се навршуваат 15 години од формирањето на Студентскиот центар — Скопје, како единствена установа за обезбедување, исхрана и сместување на студентите од Универзитетот „Кирил и Методиј“. Капацитетот на студентските живеалишта изнесува околу 5.000 легла, од кои 2914 се во бараки, а останатите се во тврда градба.

● **МОМЕНТНО**, постојат следните студентски домови: „Стив Наумов“ со 530 легла, „Кузман Јосифовски — Питу“ со 460 легла, „Гоце Делчев“ со 1012 легла и студентските населби „Стив Наумов“ со 1372 легла, „Драга Божинова“ 1062 легла и студентската населба „Невена Георгиева — Дуња“ со 480 легла. Овие капацитети не ги задоволуваат потребите и заради тоа се прават напори за изградба на нови студентски домови. Сепак, со дисперзијата на високото школство во СР Македонија и со отворањето на факултетските центри во Прилеп, Битола и Штип, како и со пуштањето во употреба на вто-

рата фаза од домот „Гоце Делчев“, се почувствува извонредно растеретување. Но, со дисперзијата проблемот не е решен, туку само е протрлен од Скопје во другите факултетски градови во Републиката, каде сè уште студентски домови не се изградени или се во фаза на изградба.

● **РАЗГЛЕДУВАЈКИ ГО КВАЛИТЕТОТ** на сместувањето, забележителна е двојственост помеѓу објектите од тврда градба и бараки. Во студентските бараки во населбите „Стив Наумов“ и „Драга Божинова“ сè уште егзистираат четирикреветни соби, додека во домовите „Кузман Јосифовски — Питу“ и „Гоце Делчев“ преовладуваат двокреветни соби. Притоа, да напоменеме дека условите за сместување во бараките навистина не се за фалење! Од друга страна, со изградбата на ампитеатарот и спортската сала со придружниот објект студентскиот дом „Гоце Делчев“ ќе прерасне во најубав објект за сместување на студентите во Југославија. Домот се состои од че-

тири блокови, а во секој од нив постојат клубски просторни. Поголемиот број од собите се двокреветни, но постојат и брачни и еднокреветни соби. Неодамна беше завршена втората фаза од овој дом, со што се добија нови 608 легла во 356 соби, од кои 64 еднокреветни, 8 за брачни двојки и 256 двокреветни. Новината на новиот дел е во тоа што собите имаат засебен санитарен јазел, а секој кат има чајна кујна, просторија за дневен престој и читална. Чајните кујни се опремени со фрижидер, електричен шпорет, маса со столци, висечки креденец и лавабо. Корисниот простор во собите изнесува 7 м² по човек.

● **КАПАЦИТЕТИТЕ** за културно-забавен и спортски живот во објектите за сместување на студентите се организирани. Ова да го илустрираме со ситуацијата во Студентската населба „Стив Наумов“ каде што се сместени околу 1900 студенти, а корисниот простор за културно-забавен живот изнесува само 200 м². Читалните се, исто така, болно прашање. Единствено постои мала читална во Студентската населба „Невена Георгиева — Дуња“, а во почетокот на овој семестар, со максимални залагања на самите студенти, во Студентската населба „Стив Наумов“ една неискористена просторија беше адаптирана во читална.

● **СОСТОЈБАТА** во врска со спортските активности во објектите за сместување на Студентскиот центар е уште понеповолна бидејќи се расплаќа само со 800 м², и тоа отворен простор, во населбите „Стив Наумов“ и „Драга Божинова“. На овие терени не постојат ни најнеопходните придружни објекти (соблекувални, санитарни и сл.).

Универзитетот „Кирил и Методиј“ беше основач на Студентскиот центар и инвеститор на сите објекти со кои располага Центарот. Со Законот за студентските центри, донесен во 1968 година, основачките права ги презедо Републиката, а Универзитетот учествува во водењето на политиката на Центарот само преку двајца претставници во неговиот Совет, колку што е определено со статутот на Центарот. На овој начин Универзитетот е недоволно вклучен во решавањето на проблемите што се појавуваат пред Центарот и нема доволно инструменти за да влијае во градењето на неговата политика.

Сепак, се очекува воспитно-образовната улога на Студентскиот центар да се зголеми со неговото самоуправни приклучување кон Универзитетот „Кирил и Методиј“, што наскоро се очекува.

ГОЦЕ РИСТОВСКИ

студентски координати

УЧБЕНИЦИ СКРИПТИ, ЛАКРДИИ...

— или: прашања наместо одговори — за прашањата без одговори...

● **ПО КОЈЗНАЕ КОЈ ПАТ**, и овој пат, пишуваме за проблемот на учебниците, скриптите, учебните помагала и останатите аномалии што се најдиректно сврзани со односната проблематика. Ние пишуваме, некој тоа го чита, а некој воопшто тоа и не го погледува, а проблемите и дилемите и понатаму остануваат. Но, за миг да се пренесеме на сегашноста и да погледнеме до каде сè сме стигнале со работите и пропустите...

Учебниците, по сè изгледа, со години — на студентите им задаваат главоболки. Имено, станува збор

за низа противречности коишто произлегуваат од самите пошироки книгоиздателски кругови, а кои што треба, за жал, (ни криви, ни должни) — да ги решаваат самите студенти. Пред сè тука мислиме на непостојаниот квалитет, не доволниот тираж, „астрономските“ цени, несообразноста со наставните планови и програми, неприкладниот стил и разбирливост... и на уште низа други нелогичности, кои што со години се решаваат, а сепак, не можат да се решат. Учебниците, како првостепена студентска потреба, заземаат едно од при-

арните места во сферите на академското секојдневие, но дали и така се мисли кога се работи за решавањето на ова, го сè изгледа, студентско „нерешливо“ прашање? Студентите (со право) бараат да имаат учебници по сите предмети коишто ги изучуваат и првенство но од нив да ги подготвуваат испитите. Потоа, тие да не бидат луксузни, туку едноставно и економично технички направени, што од своја страна изискува помалку парични издатоци. Освен тоа, учебниците треба да бидат јасни и разбирливи, а и навремено да се издаваат. Но, што станува во практиката?

Нови учебници излегуваат одвреме — навреме, цените за нив се повеќе од високи, ги нема во достаточен број, најчесто се конфузни и неразбирливи, а има и такви предавачи, коишто ги признаваат само своите учебници. Но, тоа не е сè. Дел од нашите наставници, предводени од мислата да добијат повисоки авторски хонорари —

своите искушавателно барани книги ги печатат во „реномираните“ книгоиздателски куќи, од кадешто тие по двојно повисоки цени, одошто кога тие би се печателе во нашата Универзитетска печатница.

Студентите пројавуваат посебен интерес за скриптите, некои факултети самоницијативно и ги издаваат. Но, и тука не е сè како што треба. Скриптите се објавуваат без претходно рецензирање, со низа технички недостатоци и со доста штура и недефинирана содржина.

Убав пример е и учебникот по предметот „Општонародна одбрана на СФРЈ“, којшто се користи на територијата од целата наша земја и со него се служат сите вишокколски и високошколски институции.

Накратко, тоа се најбитните моменти (според авторот на текстот) во врска со издавачката дејност на Скопскиот универзитет, за којашто, слободно може да се каже, дека е повеќе од хаотична.

ХРИСТО ПЕТРЕСКИ

реформа на скопскиот универзитет

СО НОВИ НАСТАВНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ

* на полето на реформата на универзитетот „кирил и методиј“ сторено е многу. впрочем тоа го покажуваат и досегашните искуства и постигнати те резултати

● **ВЕКЕ** неколку години по ред зборуваме за реформата на универзитетите во Југославија, за промените што ги носи таа и за нејзините цели и задачи. Некаде помалку, некаде повеќе, реформата донесе промени. Но тие, се чини, не се во онаа мера во која се предвидувахе на почетокот да бидат. Факт е дека има промени на полето на високото образование, но факт е и тоа дека сè уште има места каде што реформата треба да внесе промени.

● **ШТО Е НАПРАВЕНО ВО ВРСКА СО РЕФОРМАТА НА СКОПСКИОТ УНИВЕРЗИТЕТ?**

Како и на сите универзитети во Југославија, така и на Скопскиот, најактуелно прашање во последните години е реформата. За подолгорочните и конкретните задачи од реформата на високото образование и начинот на нивното остварување на Универзитетот „Кирил и Методиј“ беше донесена „Акција на програма за реформа и реструктурирање на Универзитетот „Кирил и Методиј“. Акцијата на програмата, активностите на самоуправниот органи, научно-стручните тела и сите работни луѓе и студентите на Универзитетот, ги насочи на следниве три глобални подрачја:

ПРВО, во менувањето на постојните внатрешни општествено-економски и самоуправни односи во организацијата на здружениот труд на Универзитетот, а со тоа и на нивните односи со другиот здружен труд, сметајќи дека тоа е ос-

новната алка во трансформирањето на Универзитетот, која ќе ги повлече и останатите процеси и компоненти на реформата;

ВТОРО, во преиспитување на реформирањето на целокупната наставна и научна дејност тргнувајќи од определбата дека треба да се оствари единство на воспитно-образовната, научната и научно-апликативната дејност, и

ТРЕТО, во реструктурирањето и адаптирањето на организацијата поставеност на Универзитетот, со цел да се создадат реални, кадровски, материјални, технички и организационски претпоставки за поупспешно остварување на двете претходни задачи.

Со самото остварување на задачите што произлегуваат од Акцијата програма, како приоритетна задача се наметна самоуправниот организирање на Универзитетот. Сегга, со точна претпоставка може да се тврди дека основната фаза во остварувањето на оваа задача е завршена. Натамошните активности на овој план ќе бидат насочени кон подобрувањето на организацијата, пред сè, кон остварувањето на одделните недоследности и слабости, што од една или друга причина се изразија во остварувањето на новиот организационски модел на Универзитетот и, уште повеќе, кон неговото натамошно усовршување, тргнувајќи од стекнатите, сопствени искуства и новите сознанија, а притоа усогласени со целокупниот развој на нашето самоуправни социјалистичко општество.

● **ВО РЕФОРМАТА** беше зацртано како најприоритетно прашањето за поврзување на Универзитетот со здружениот труд. Што досега е направено на овој план на Скопскиот универзитет и какви се искуствата. За да одговориме на ова прашање, ќе се послужиме со еден извадок од рефератот на ректорот на Скопскиот универзитет проф. др Бранко Трпеновски, што го поднесе на Седмиот конгрес на СКМ.

„... Основниот проблем пред кој сега сме исправени е како да се стимулираат новосоздадените ОЗТ, а посебно универзитетските центри да почнат што поскоро и во што е можно поголема мера да ги остваруваат множеството следни задачи од воспитно-образовната, научно-истражувачката и на научно-образовната дејност, да ги оживотворуваат новите односи меѓу себе, и во комуникацијата во СЗТ од материјалното производство и општествените дејности и на тој начин да ги афирмираат до степенствата на новата организација...“

„... Многу угрентна е задачата за воспоставување на непосредна соработка со ОЗТ, пред сè, од материјалното производство и тоа, по сите дејности. Досега, веќе е воспоставена извесна соработка, планирани се и претходни договори и други активности на оваа насока, меѓутоа, сè што е досега направено има и иницијален, и во голема мера парцијален карактер и ќе бидат нужни доста напори таа да се верифицира како нова практика во односите на ОЗТ од областа на науката и високото образование и ОЗТ од материјалното производство и општествените дејности...“

● **КАКО ПРИОРИТЕТНА ЗАДАЧА** што произлегува од реформата, а напоредно со активностите за самоуправниот организирање на Универзитетот се остваруваат и активностите за реформа на наставните планови и програми, како и за реформа на организацијата на наставата и режимот на сту-

дентите. Во оваа смисла, Универзитетскиот совет усвои два нови документи — едниот за реформа на наставните планови и програми и другиот за организацијата на наставата и режимот на студентите. Со ова активност сврзана со овие проблеми беше интензивизирана и резултатите, со различен интензитет на целиот Универзитет, почнаа да се чувствуваат. На поголем број факултети се работи по новите наставни планови и програми. А онаму каде што тоа не е направено, се вршат подготовки и веќе од оваа учебна година се очекува дека на целиот Универзитет ќе се отпочне со нови наставни планови и програми.

Уште едно прашање сврзано со реформата на Скопскиот универзитет „Кирил и Методиј“ заслужува внимание — станува збор за дисперзијата. Во врска со тоа беа формирани две регионални универзитетски заедници за да се овозможи афентичното изразување на потребите на здружениот труд од соодветните региони. Притоа, во една фаза на овие активности се оствари непосредна соработка меѓу Универзитетот, СИЗ за насочено образование и Републичкиот секретаријат за образование и наука, што резултираше во изработката на заедничка програма за дисперзија. Паралелно со отворањето на новите факултети, од кои два во Битола, два во Штип и еден во Охрид, беа организирани и студентите по фармација, новинарство и прв степен по геодезија во Скопје. Со тоа навистина беше направен крупен чекор во успешното спроведување на дисперзијата.

Ова би биле неколкуте позначајни елементи сврзани со реформата на Универзитетот „Кирил и Методиј“. Факт е дека навистина се чувствуваат позитивни резултати од реформските зафати, но сите на Универзитетот се носат со мислата дека сè уште има места каде што ќе бидат внесувани позитивни промени.

ВЛАДЕ ПОПОВСКИ

крајно е време...

● **ВЕКЕ ПОДОЛГО ВРЕМЕ** во македонскиот културен простор се водат дискусии за положбата на младите автори, се организираат специјални трибини, на секаде се говори за нивните перспективи, се даваат ветувања за проширувањето на полето на нивното дејствување — меѓутоа, останува констатацијата дека тие се една генерација разбиена и без своја физиономија генерација која постојано доаѓа а никако да стигне.

Овде ќе стане збор, пред сè, за младите писатели. Писателите од најмладата генерација кои не сакаат да прават сомнителни литературни компромиси, а сакаат да ја зачуваат својата независност и својот интегритет, уште од поодамна прават обиди да се изборат за некои свои основни права — добиваат уверувања дека ќе ги остварат со безрезервна поддршка — но на патот на релизацијата на замислите одеднаш како да се навлегува во еден простор во кој владее континуирано безредие.

Најмладите поети, во фигуративната смисла на зборот, се еден вид скитници кои постојано талкаат — или од издавачка куќа до издавачка куќа, или од редакција до редакција, или од списание до списание, или од биро до биро, или од материјали, и средства. Но... Бездна. Списанието веќе повеќе месеци не излегува.

Дискутираат дека едницата „Алфа“ треба да се проширува, да се организира, да се приклучи кон некоја издавачка куќа. Дискутираат

дека треба веќе да се помине барем на „Бета“. Дискутираат дека речиси секој што издал една „Алфа“ не издал и „Бета“. Дискутираат дека книги од оваа едница уште од 1971. год. не се распродадени — зашто „Алфа“ е чудна едница која не може да се најде во ни една книжарница, која не се растура, која им се дава на подарок на малите деца, а она племе што је бара и под дрво и под камен — едвај јанаоѓа.

● ДИСКУТИРААТ МЛАДИТЕ.

Дискутираат младите дека им треба литература до бифе, а најчесто од дискусија до дискусија.

Така, на пример, младите дискутираат дека им е потребно списание. Дискутираат дека им се потребни средства. Ги добиват средствата. Дискутираат дека треба да се конституира редакција и да се соберат материјали. Има и турно списание, дека им треба една матица, едно незаконетно, неинституционализирано собиралиште кое ќе ја одразува посебната динамика што ја носат „полилемските“ светови и определби на младите творци. Дискутираат дека тоа е неопходност.

Дискутираат дека нема издавачка куќа која води специјална грижа за „книжевниот под младок“, дека нема издавач кој има посебен ресор за млади дебитанти, дека некои ракописи пожелуваат и стануваат архивски материјал уште пред да ја здогледаат виделината. Дискутираат дека е потребно да се внесе динамика, инвентивност, осмисла во издавачката дејност. Дискутираат за неискористените можности на младинските издавачки куќи.

Дискутираат дека о потребно млад човек да биде уредник за издавачка дејност.

● ДИСКУТИРААТ.

Дискутираат (и запишуваат) дека се, во суштина, премолчена генерација за која се пишува инцидентно, случајно, најчесто колку да се задоволи формата, колку да се има, сепа, некој алиби. Дискутираат и го осудуваат отсуството на интерес на голе мдел од „зрелата (?)“ литературна критика која треба да го разгледа, оцени и афирмира новото, а не да се задоволува со бескрајно варирање на познати формулации за уште попознати автори.

Дискутираат дека „големите“ литературни списание веќе предолго време постојано ги уредуваат поети, критичари и писатели од постарите генерации. Дискутираат дека поимот младост не е синоним за непознатост, за потреба од патронажа. Дискутираат дека е потребен широк зафат во менувањето од корен на уредувачката политика на овие институции.

● ДИСКУТИРААТ.

Дискутираат дека веќе им е доста од дискутирање.

Дискутираат дека е потребно веќе еднаш да истата поорганизирано, поснергично и поединствено и со конкретни ставови за акција и за менување, без стравот дека и оние мали отворени портчиња ќе им се затворат. Крајно е време.

илија чашуле

udhërrëfyese ynë i dritës së lirisë

Në kuadrin e Jubilee të rëndësishme të Titos dhe tonave, (të cilat gjatë gjithë vitit u kremtuan në mënyrë madhështore, në mbarë vendin), kah mesi i dhjetorit Shoqata e Shkencave dhe e Arteve të Kosovës, organizoi simpoziumin «TITO PËR KOSOVËN - KOSOVA PËR TITON». Në këtë tubim të rëndësishëm u paraqitën 38 kumtesa nga autorë të lëmive të ndryshme të krijtarisë, duke ndriçuar personalitetin e shokut Tito si dhe rolin e tij të madh në të gjitha

sferat e zhvillimit shoqëror, ekonomik dhe kulturor të Krahinës.

Simpoziumin e shpalli të hapur Idriz Ajeti, nënkryetari i Shoqatës së Shkencave dhe të Arteve të Kosovës, kurse referatin kryesor «Tito për Kosovën - Kosova për Titon» e mbajti Ali Hadri.

Çështje prioritare në referat ishte ndriçimi i ideve progresive dhe zgjidhjeve më të drejta të çështjes nacionale të kombeve dhe kombësive të Jugosllavisë, të cilat si inkar-

nim i humanitetit dhe revolucionaritetit të shokut Tito kontribuojnë në pasqyrimin e figurës së tij madhështore.

Autori e fillon punimin me konstatimin se «Për kah rëndësia, personaliteti i Titos, i tejkallon kufijtë kombëtarë të vendit tonë, sepse e tërë bota e konsideron me të drejtë si njërin prej figurave më të mëdha të historisë duke qenë se ai krijoi aso vepra të madhe, e cila është bërë burim i pashtershëm frymëzimi i të gjitha forcave progresive, demokratike

dhe paqëndrueshme të njerëzimit dhe inspirim e mbështetje në luftë për liri, paqe, socializëm dhe për një të ardhme më të mirë». Pastaj duke eksplikuuar në mënyrë aspektuale qëndrimin e drejtë të Titos ndaj çështjes nacionale, i cili u pasqyrua dhe po pasqyrohet pozitivisht edhe në Kosovë, Ali Hadri theksoi se «Shoku Tito i kushtoi një kujdes të veçantë ngritjes dhe sigurimit të kushteve të përgjithshme për zhvillimin e çdo kombi dhe kombësie, për realizimin e barazisë kombëtare, të

vëllazërimit dhe bashkimit të kombeve dhe të kombësive të Jugosllavisë, prandaj edhe u angazhua edhe për nxjerrjen e Kushtetutit të re». Në simpozium u paraqitën edhe shumë kumtesa tjera si ato të prof. dr. Ekrem Myrtezait, Pero Damjanoviqit, Hajredin Hoxhës, Esad Stavilecit, Pajazit Nushit, Abedin Feroviqit, Rexhep Zogajit, Fehmi Aganit, Jashar Rexhepagiqit e të tjera ku secila në mënyrën e vet ishte kontribut i rëndësishëm në ndriçimin e rolit të shokut

Tito në rrjedhat e zhvillimit të Kosovës.

Të theksojmë edhe fjalët e poetit tonë të madh dhe revolucionarit të spikatur Esad Mekulit i cili duke folur për shembëlltërinë e shokut Tito tha: «Je mjeshër i urtë i urave njerëzore për takime dhe përqafime vëllazërore, partizan i palodhshëm mirëkuptimi të njerëzve dhe të popujve të këtij vendi të voçel e nran an të madh»

agim zogaj

трета македонистичко - словенистичка конференција во краков

Македонскиот и словеначкиот јазик се изучаваат како втор јазик на Институтот за словенска филологија при Јагелонскиот универзитет во Краков, па токму затоа, а можеби и само затоа — студентите кои ги изучуваат овие јазици покажуваат најголем интерес. И не само тоа: се трудат да ги покажат своите успеси надвор од лекторските часови, а истовремено и да пробудат заинтересираност кај своите помлади колеги што студираат други словенски јазици. Освен рефератите што ги претставуваат на редовните состаноци на студентскиот Научен лингвистичен кружок, организираат и вечери на македонска, словенечка и воопшто — југословенска поезија, како и културно-забавни приредби по повод позначајни југословенски празници, како што се на пример, Денот на Републиката, Денот на младоста, 8-ми март и с.л. Така, студентите по Славистика, под раководство на своите лектори по македонски и словенечки јазик, на 14 и 15 април веќе по третпат организираа студентска Македонистичко-словенистичка конференција. Само да се потсетиме: Првата Конференција беше одржана во април 1976, а посветена на К. П. Мисирков (по повод 50-годишнината од неговата смрт) и И. Цанкар (по повод 100-годишнината од неговото раѓање). Наредната година, април 1977, се одржа Втората Конференција, но сега веќе „општополска“, зашто на неа зедоа учество и студентите по југославистика од Варшава и Сосновјец. Оваа Конференција не беше тематски огределена, а беа прочитани 18 реферати од областа на македонскиот и словенечкиот јазик, како и нивните литератури.

Оваа година Конференцијата ја нарековме „меѓународна“, зашто поканивме гости и од други странски Универзитети кадешто се изучуваат југословенските јазици. Од многу поканиети гости (од Скопје, Љубљана, Крајова, Хале и Прага) дојде само претставник на јужнословенска ветување дека во краковската приредба ќе учествуваат од идната година.

Тема на овогодешната Конференција беше македонската и словеначката драма. Веднаш треба да пеодвлечам дека темата ни од далеку не беше лесна, ама да се обидеме во нешто имаме право. Бидејќи овој литературен род е се уште помалку испитан во однос на другите, слободно можеме да признаеме дека нашите реферати, и покрај високата оценка

што ја добија, беа во извесна смисла пионерска работа врз одредена тема; а вторите на рефератите работеа врз основа на самиот текст, зашто за секоја тема не можеше да се најде соодветна интерпретација или критичка оценка за братотувањот автор. Независно од тоа што Конференцијата имаше претежно информативна задача, во неколку реферати се препознаваше и „истражувачкиот дух“ на студентите. Вистина е дека овојпат имавме 15 реферати, но тоа не значи дека сме ги исцрпале нашите сили и познавања; тој број само ја „разбрани“ нашата заинтересираност. Рефератите беа поделени на три групи според проблематиката што ја претставуваа. На претпладневната седница, што се одржа на 14 април, сите реферати беа посветени на проблемите поврзани со анализа на претставениот свет во драмското дело. Имавме да чуеме неколку интересни реферати. Луциана Сова и Бронислава Пјечара, студентки од четврта година, нè запознаа со печалбарството како социјален проблем во македонската драма, а Ева Пловуха, студент од трета година, нè пренесе во виорот од проблеми што ја мачат една генерација за која ни зборува драмата на Томе Арсовски — „Матурска вечер“. Неодамнешната посета на Драмскиот театар од Скопје во Краков ја искористија нашите колежки Кристина Сопчик и Ана Сарфин за споредоа на инсценизација на драмскиот збор и текстот во прикажаната драма на Коле Чашуле — „Прнила“. За проблемот на историцизмот во словенечката драма „Велика Пунтарија“ на Братко Крефт имавме можности да се запознаеме преку рефератот на Бабула.

Втората, попладневна седница беше посветена на драмската техника. Референтите говорееа претежно за основните средства при претставувањето на драмскиот свет, како на пр: симболиката и симболизмот, функцијата на романтичниот мит, вид на драмскиот јунак. Состојбата во повосната словеначка драма на еден синтетичен начин ни ја претстави нашата гостинка од Љубљана.

Несомнено најинтересни беа темите од компаративен вид, кои беа претставени на претпладневната седница одржана на 15 април. Анка Швјерчевска, студент од петта година зборуваше за народната песна и начинот на нејзината обработка во драмите на Чернорински, Иљоски, Зајц и Стрншица. Овој реферат побудил многу интересна дискусија во кругот на посетителите на Конференцијата. Лилјана Мјодонска се обиде да го спореди типот

на комизмот во драмите на Иљоски и Држиќ, а Алиција Пакулза во својот реферат се задржа на различите начини на кои функционира античниот мотив во драмите на Арсовски — „Парадоксот на Диоген“ и „Антигона“ на Доминик Смолџ. И на крајот, имавме и еден лингвистички реферат: Збитњев Прењ во својот реферат се задржа на проблемот на модалноста како изразно средство во македонската и словенечката драма.

Би морале да кажеме дека интересот за оваа наша Конференција беше навистина голем. Присуствуваа студенти од други јазични групи, како и сите професори и асистенти од Институтот за словенска филологија. Тие во својата дискусија кон прочитаните реферати, оценувајќи ги за многу добри, им укажаа на студентите на низа уште можности за актуализирање на нивните постигнувања, изразувајќи надеж дека ваквите Конференции треба да дејствуваат стимулативно. Со многу пофални зборови и висока оценка за оваа Конференција се изрази директорот на Институтот за словенска филологија, а најдрага оценка беше на специјалистот по словенска драма проф. др Марија Бобровицка, која виде во тие реферати добар прилог за нејзината книга од областа на словенската драма што сега ја подготвува, а деканот на филолошкиот Факултет вети дури и средства за печатење на овие реферати.

Не треба да забораваме дека оваа наша Конференција имаше чест да ја седи и претставник од југословенската Амбасада од Варшава, која е и делумен финансиер на оваа студентска приредба. Во рамките на Конференцијата беше организирана и другарска вечер за учесниците и соработниците на Институтот. Се обидовме гостите да ги позабавиме малку со импровизиран хумористичен дијалог што го подготвивме сами, а за тоа ни помогнаа „Остен“ и „Павлиха“. Во текот на забавата се чувствуваа вистинска другарска атмосфера. Посебно внимание заслужува отвореното писмо што студентите им го упатија на Директорот и Деканот со молба лекторите по македонски и словенечки јазик засекогаш да ни останат во Краков. Ова наше писмо уште еднаш потврди дека тие не само што одлично работат, туку и успеале да придобијат голем симпатија кај сите нас.

Сè на сè — уште една успешна приредба! Ги исполни сите свои функции: и научна, и забавна, и пријателска.

Алиција Пакулза (Краков)

ЗБОРНИК НА РЕФЕРАТИ

humanizem in družba

Kar človeka zelo pritegne in biva v njem je nenehna prisotnost humanizma in občutek moralnosti, ki nujno mora biti v nas samih, saj z mislijo o morali živimo in prav tako nas morala in humanizem vodita ter določata naš odnos do ljudi in do lastnega dela. Tako nekako naj bi čutil človek in humanizma nikakor ne smemo kar tako dajati v nič, vsaj v naši družbi ne. Vendar pa sta današnjemu človeku dosti bliže konformizem in dobiček kot pa vsaj nekaj misli o „človekovi dobroti“. Je že tako, da je sodobnemu človeku za kanček humanizma potrebno več miselne telovadbe, medtem, ko mu ni mar za kakršnokoli tovrstno odvajanje, saj je le človek produktivnosti in hitrih materialnih rezultatov, ki „verno pričajo“ o uspešnosti posameznika. Marx je poudarjal, da ni razvoja družbe brez humanizma. In kaj vidiš, ko pogledaš okoli sebe? Humanizem in morala postajata zasmehovani vrednoti. Koliko je v ljudeh želje po solidarnosti, nesebičnosti in poštenosti? Pa vendar je to delavec, ki proizvaja in čuti produkte svojega dela (kolikor se pač zaveda tega), pa vendar je to učitelj, ki vzgaja in izobražuje generacije, pa vendar je to delegat, ki glasuje tudi za igrišče in parke, da se bodo lahko otroci kje igrali in skušali zdravo živeti. Težko je danes biti humanist, pa vendar je to tisto, kar človeka osrečuje. To je le nekaj misli, ki se ti spotoma utrnejo.

V svetu so velikokrat poskušali poudarjati državljansko vzgojo, ki naj bi bila povezana s

spoznavanjem konkretne družbe (predvsem v Weimarski Nemčiji in času nacizma, v Franciji danes govorijo o državljski in moralni vzgoji, prav tako v ostalih deželah Evrope in ZDA). Tudi socialistične dežele si prizadevajo moralno vzgojiti človeka. Takšni poskusi so tudi v Jugoslaviji. Takoj po osvoboditvi smo začutili potrebo po socialistični vzgoji in ta potreba je danes mnogo bolj pristona kot kdajkoli poprej. Vendar so se že na začetku pojavile težave, saj je mnogo teoretikov, ki so zanikali pomanjkanje socialistične vzgoje. Kljub vsem težavam so 1. 1952 v naše šole uvedli „moralni pouk“. Po nekaj letih so (1. 1956) etiko na srednjih šolah ukiniteli. Problem je bil v tem, kako izdelati kodeks moralnih norm in jih uporabiti pri učencih, kar naj bi pomagalo pri nadaljnem izoblikovanju njihove osebnosti (bile pa so še druge težave). Videti je, da je lažje odvreči neko misel kot pa se bosti z njo, saj so kmalu vse republike (razen Slovenije) opustile moralno vzgojo in namesto nje so uvedle razredne ure, ki pa se po vrednosti ne morejo primerjati z družbenomoralno vzgojo. V Jugoslaviji imamo samo eno katedro za družbenomoralno vzgojo (DMV), inšicir v Mariboru na pedagoški akademiji. Rečemo lahko, da je DMV Sloveniji že našla svoje mesto, a še vedno se pojavljajo skeptiki, ki DMV oporekajo njeno potrebno vlogo v družbi. DMV v osnovnih šolah tudi pomeni osnove za predmet samoupravljanja, ki smo ga kasneje uvedli v srednje šole.

Dnevi po osvoboditvi, ko so naši očete in matere s pesmijo na ustih gradili domovino in jim ni bilo mar žuljev, so minili. Ostal pa nam je bolj ali manj hladno pručunljiv človek. S tem so tudi ovržene vse trditve, ki pravijo, da bo duh po solidarnosti in humanizmu, ki je bil v naših ljudeh po vojni, nenehno rasel in s tem vse bolj izpopolnjeval samoupravljalno osebnost, da bo humanizem tisti, ki bo gradil prihodnost. Vrednost DMV pa je prav v tem, da skuša v človeku najti humanizem, medtem ko pomeni velik prispevek k rasti samoupravne osebnosti, ki je v naši družbi tako poudarjena vrednota. Vsi vemo, da ne rabimo tehnostrate in birokrate oz. ljudi, ki ne vidijo ČLOVEKA, temveč spet potrebujemo ČLOVEKA z veliko začetnico, ki pa je danes več ali manj zasmehovan, kar pa mu nikakor ne bi smelo zmanjšati vere vase. Vsaj v naši družbi ne. Pri tem se moram spet vrniti k vlogi DMV, ko oblikujemo samoupravljalno osebnost. Zakaj lahko imajo nekatere države (Nemčija, Francija...) t. i. državljansko vzgojo, medtem ko pri nas mnogi mislijo, da je s socialistično ureditvijo apriorna tudi samoupravljalna osebnost? A najprej moramo to osebnost vzgojiti. To vzgojo pa prevzema DMV.

V naši družbi bi se morala še bolj jasno izoblikovati težnja, da nam je potrebna družbenomoralna vzgoja in da vzgoje ne smemo prepustiti stihiji. Družbenomoralna vzgoja gradi prihodnost! ■■■■ edij korat

Sedanja kongresna aktivnost sovpada v obdobje utrjevanja samoupravnega položaja delavca in delovnega človeka v preobrazbi družbenoekonomskih odnosov, iniciranih z ustavo in zakonom o združenem delu. To je primeren čas za kritično analizo prehojene poti in za opredeljevanje nadaljnjih prizadevanj na vseh področjih družbenega in gospodarskega življenja.

Na področju izobraževanja, n znanstveno raziskovalnega dela smo v tem trenutku na pomembni prelomnici, ko se je potrebno posloviti od že preživelih in zastarelih pojmovanj ter se spoprijeti z novimi možnostmi, k nam še v celoti niso znane. Res je, da je prav to področje najbolj občutljiv in da ne prenese različnega eksperimentiranja, vendar pa vemo, da tudi tuka iščemo stalno nove poti in iz ene reforme prehajamo v drugo. Cilji, ki so bili zastavljeni v prejšnjih reformah, žal niso bili vedno uresničeni, bodisi iz objektivnih ali pa iz subjektivnih vzrokov. Pri sedanjem družbenem naporu, da se dosledno izpelje sistem usmerjenega izobraževanja, ne smemo pozabiti, da to ne bo zaživel, če se ne bomo vsi (izobraževanje pa je stvar vsakega člana naše družbe ne glede na to, ali je posredno ali neposredno povezan z njim) vključili v realizacijo, v sistem usmerjenega izobraževanja, postavljenih ciljev. Osnovni namen novega sistema je prilagoditi izobraževanje potrebam družbe in delovnega procesa. Znano je, da smo v naši družbi ustavno in politično deklarirali načelo osebne pravice, da se vsek izobražuje, vendar pa družbenoekonomsko še vedno nismo sposobni, da v celoti vsakomur ne glede na družbene potrebe zagotovimo uresničitev tega načela. V okviru ekonomskih možnosti bo sistem usmerjenega izobraževanja usmerjal želje po izobraževanju na tista področja, ki so za širšo družbo prioritarna in nujna. To pa pomeni, da izbira poklica in študijske smeri ne bo kot doslej le stvar posameznika, trenutnega navdiha, zvez in poznanstev, idealističnega navdušenja za „elitnejši“ poklic in podobno.

Izobraževanje mora biti funkcija dela in pripeljati do tega, da delovni proces postane bogatejši z vidika človekove osebnosti in učinkovitejši glede na rezultate dela.

Kar zadeva nas študente in pedagoške ter druge sodelavce na naši univerzi, je pred nami obdobje aktivnega spreminjanja sedanjega stanja.

Kot prvo vprašanje, na katero bo potrebno dati bolj jasn in konkreten odgovor, je povezovanje pedagoškega in znanstveno raziskovalnega dela v visokošolskih organizacijah. Kvalitativni razvoj naše univerze je vsekakor odvisen od obeh elementov, to je od pedagoškega in znanstvenega raziskovalnega dela, ki morata biti v funkciji proizvodnega dela OZD. Pri tem je nujno bolj jasno opredeliti vprašanje znanstvene politike v odnosu do naše univerze in vsake posamezne članice ter s tem v zvezi poglobiti funkcionalni sistem manjvare dela v okviru SIS (izobraževalne in raziskovalne). Nadaljnji problem na področju pedagoškega in raziskovalnega dela je povezovanje naših visokošolskih organizacij z združenim delom in vrednotenje rezultatov raziskovalnega dela. Sedanje ločeno obravnavanje pedagoškega in raziskovalnega dela, različne poti financiranja, različne organizacije SIS in različni pristopi pri ocenjevanju kriterijev za raziskovalno delo verjetno niso rešitve, ki bi lahko ostale brez kritike. Raziskovalno in pedagoško delo v visokošolskih organizacijah mora biti združeno v enotnem procesu, ne pa da sta to dva procesa, ki se med seboj bolj ali manj povezuje. Prav mi v Mariboru nismo doslej tej problematiki posvečali veliko pozornosti, zlasti pa ni bilo enotnega stališča glede konkretne opredelitve visokošolskih organizacij v Mariboru v odnosu do usklajenega skupnega znanstveno raziskovalnega dela.

Drugo vprašanje, ki je povezano s pedagoškim in znanstveno raziskovalnim delom, je zelo razvit študij ob delu, ki bo moral doživeti korenite spremembe, če ne želimo, da se ta oblika študija na način, kot se doslej izvaja, počasi ne spremeni v zaviralni moment razvoja visokošolskih organizacij v okviru univerze v Mariboru. Ekspanzija izrednega študija (študenti, ki študirajo le zaradi osebnega interesa) in študija ob delu (študenti, ki študirajo le s pasivnim pristankom svojih OZD) se mora spremeniti v kvalitetnejši študij iz dela, ko bodo OZD pošiljali (aktivni interesi OZD) svojega delavca študirati po že vnaprej pripravljenej programu. Izobraževanje iz dela bo skupna zadeva OZD in visokošolskih organizacij. Menim, da nisem preveč kritičen, če povem, da je dosedanj razvoj študija ob delu delno zavrl razvoj posameznih visokošolskih organizacij na področju znanstveno raziskovalnega dela in da za takšno ekspanzijo študija ob delu ni bil vedno razlog širši družbeni interes. Ob takšni organizaciji študija ob delu, kot je doslej, so plačali prevelik davek zlasti mlajši pedagoški delavci, ki so študij ob delu iz različnih razlogov predpostavili lastnemu strokovnemu razvoju. To se bo prej ali slej račevalo. Spremembe na področju študija ob delu morajo iti predvsem v smeri zmanjševanja obsega in povečevanja kvalitete študija. Te spremembe moramo začeti izvajati takoj, ne z namenom, da študij ob delu uklnemo, temveč da ga prilagodimo sedanjim potrebam in da uskladimo naše možnosti na področju študija ob delu z nujnostjo večjega znanstveno raziskovalnega dela, ki je pogoj za razvoj univerze. Menim, da je čas, da si odločno zastavimo vprašanje, ali smo za razvoj univerze v smeri razvoja univerze na področju znanstveno raziskovalnega dela na škodo dosedanj organizacij študija ob delu ali pa da postavimo družbi odprto vprašanje, če je pripravljena več dati za študij ob delu. Študija ob delu ni mogoče

obravnavati z ekonomskega vidika kot sekundarno nalogo visokošolskih organizacij, pri tem pa stalno poudarjati, kako je študij ob delu primarna naloga družbe. Dostoj je bil študij ob delu zadeva visokošolskih organizacij in bo potrebno, da to postane zadeva celotne družbe, sicer se bodo morale visokošolske organizacije odločiti, ali so za kvalitetnejši znanstveno raziskovalni razvoj ali pa ostanejo le čiste izobraževalne organizacije. Odlučitev za to drugo rešitev pomeni zaostajanje in škodo, ki bi nastala v širši družbi zaradi izostanka raziskovalnih rezultatov visokošolskih organizacij združenega dela.

PASIVNOST V INVENTIVNOSTI MIŠLJENJA

Kot tretji problem, ki se začne pojavljati, je vsekakor določena stopnja pasivizacije študentske in učiteljske populacije, zlasti na področju inventivnosti misli.

Z razvojem inventivnosti v razmišljanju, zlasti na področju znanstvenoraziskovalnega dela, pedagoškega, organizacijskega ter splošnega družbenega dela, ne smemo biti zadovoljni. Velikokrat se mi vsi zadovoljujemo z informacijskim analitičnim pristopom na različnih področjih dela, zanemarjamo pa znanstvenokritični pristop, ki bi moral biti zavestno vedno prisoten pri znanstvenih in pedagoških delavcih. Pri tem zanemarjamo zlasti znanstveno kritiko, ki je izraz dinamičnega in inventivnega razmišljanja. Pogrešamo vseobsegajočo, metodološko znanstveno kritiko, ki bi aktivno pomagala pri iskanju novih spoznanj in pri vrednotenju obstoječega znanja ter ugotovljenih rezultatov dela.

Četrto področje aktivnega delovanja vseh nas je tudi interdisciplinarno sodelovanje visokošolskih organizacij v okviru naše univerze in v SR Sloveniji ter v SFRJ, ki ne bi smelo ostati samo na ravni sodelovanja med različnimi disciplinami, temveč tudi s sodelovanjem med osebami, ki delujejo v isti stroki, v isti panogi in rešujejo enake ali podobne probleme. Danes poznamo različne oblike interdisciplinarnega sodelovanja, vendar pa še vedno praktični rezultati niso toliko vidni. Večjega kvalitetnega sodelovanja ni, in to obremenjuje naše delo, zlasti pa vpliva na neracionalno porabo že tako omejenih sredstev, ki so namenjena za področje izobraževanja, vzgoje in raziskovanja. Sodelovanje med visokošolskimi organizacijami bi moralo zajeti tudi širša področja medsebojnega dela, zlasti pa področje opravljanja skupnih pomožnih administrativnih in strokovnih del za pedagoško in raziskovalno delo. S tem bi se zmanjšali stroški za takšno delo, ker je majhno število tistih visokošolskih organizacij, ki bi lahko sploh organizirale lastne službe za opravljanje strokovnih pomožnih administrativnih del v zvezi z raziskovanjem in dopolnilnim izobraževanjem. Vse to se opravlja ob pomožnem in administrativnem delu za pedagoški proces in je jasno, da že to dejstvo samo je lahko vzrok za slabosti na tem področju. Težiti bi morali k neki obliki integralne univerze, ki bi morala imeti veliko skupnega, pri čemer pa kreativna samostojnost posameznih organizacij pa tudi posameznikov ne bi smela biti administrativno omejena.

V zvezi s petim področjem naj omenim visoko število vpisanih študentov in nizko število diplomiranih. Po vsej verjetnosti so vzroki za to številni in kompleksni, vendar pa je vsekakor možnost neomejenega vpisa eden od prvih elementov, ki nam pokaže strahoten osip. Osip sploh ne bi bil tako velik, če bi ustvarili sistem, v katerem bi bilo mogoče študirati samo tistim, ki resnično želijo študirati in ki so sposobni za študij. Sedanja praksa neomejenega vpisa pa daje iluzijo vsem, da lahko dokončajo študij in se „kreativno kot strokovnjaki“ vključijo v proizvodni proces. Vemo pa, da ni tako. Omejevanje vpisa ne bi smelo biti rezultat preizkusa znanja, ki ga posamezne visokošolske organizacije uvajajo kot kriterij, po katerem se naj ugotovi, kdo je sposoben oz. ni sposoben za študij. Takšni preizkusi znanja niso sprejemljivi, saj ni mogoče v 15 oz. 30 minutah nekega izpita ugotoviti predispozicije pri študentu za določen študij. Proces usmerjanja se mora začeti veliko prej in nadaljevanje študija bi moralo biti logična posledica predhodnega izobraževanja. Omogočeno pa naj bi bilo vsem tistim, ki so pridobili določena predhodna znanja, ki jim dajejo trdno garancijo za uspešen študij in pozneje uspešno vključevanje v delovni proces.

V samem pedagoškem procesu bi morali diferencirati „dobre“ in „slabe“ študente s tem, da se prvim omogoča usmerjanje in pridobivanje dodatnih specialnih znanj, drugim pa pomaga, da dosežejo povprečno strokovno usposobljenost v skladu s svojimi možnostmi. To diferenciranje ne pomeni ustvarjanje elitnih skupin študentov, pomeni pa izkoriščanje njihovih sposobnosti, da dajo maksimalne rezultate pri svojem delu.

Poleg teh je še veliko odprtih vprašanj, na katera bomo morali dati jasnejši odgovor, pri čemer se moramo vsi vključiti v iskanje ustreznega odgovora in v realizacijo zastavljenih nalog na področju izobraževanja, vzgoje ter znanstvenoraziskovalnega dela. Uresničevanje kakršnega koli zastavljenega cilja na tem področju pa ni mogoče, če ne bomo uspeli najti večje povezanosti z OZD na področju gospodarstva, družbenih služb v okolju, v katerem delujemo. Stagnacija v iskanju novih načinov, povezovanja in vključevanja v delovni proces pedagoškega in znanstvenoraziskovalnega dela visokošolskih organizacij pomeni nazadovanje, kar pa si kot „mlada“ univerza ne moremo in ne smemo dovoliti. ■■■■

ODPRTA VPRAŠANJA RAZVOJA UNIVERZE

СИГУРНИ ТЕМЕЉИ

Титоградски универзитет спада међу најмлађе у нашој земљи и управо ових дана је прославио четворогодишњицу рада. Иако бројка није округла изводе се биланси, праве рачунице, сумирају резултати... А како то већ бива, треба се, можда, и овдје подсетити: на голој ледини никла су нова модерна факултетска здања, некад су била само два, данас у саставу Универзитета раде четири факултета, једна виша школа, три научна инситутута, четири студентска дома са преко 1.500 мјеста за студенте...

У протекле четири године, постигнути су значајни резултати на плану консолидације и самоуправног преображаја овдашњих високошколских образовних институција. Снажно започета трансформација факултета и виших школа на новим основама, у духу реформских захтјева што их је друштво јасно назначило, у складу са принципима Устава и Закона о удруженом раду, још више је интензивирани. Уложена су у овом периоду и значајна средства за стварање повољнијих материјалних услова за рад школа и факултета, у рјешавање кадровских проблема и подизање студентског стандарда. Сада је ангажовано на Универзитету око 460 наставника, асистената и других сарадника, од чега је 60 доктора наука и 80 магистара у сталном радном односу. Само

прије годину-двје овај број је био далеко мањи!

Постигнути резултати, међутим, нијесу адекватни потребама даљег, бржег и потпунијег развоја Универзитета. 15.500 колико отприлике сада студира студената на Универзитету, и даље нема довољно учioniчког простора, довољно уџбеника, довољан број квалификованих предавача, а да не говоримо о веома израженом проблему спортског и културно-умјетничког ангажовања студентске омладине због недостатка услова за рад, итд. итд.

Истина, различит је и интензитет активности друштвених субјеката за даље вођење започете акције, као и сам степен остварења обавеза од факултета до факултета, како у наставној тако и у другим областима дјеловања. У једном броју факултетских, наиме, средина није довољно рађено ни да се правремено схвати суштина и смисао реформе: постојећи друштвени субјекти нијесу се довољно ангажовали ни на рјешавању конкретних задатака. У другима, опет, кроз свакодневно акционо дјеловање дошло се до спознаје да „моћ универзитета није само у његовој способности да покреће и мијења друштвену стварност и човјеково окружење, него и способност да сагледава критички и сопствено кретање, да мијења и своје сопствено биће“.

Створени су, дакле, сигурни

темељи за даљу наградњу. „Прве четири године живота Универзитета, истовремено су и године богате сазнања о основним потребама црногорског друштва за високошколским кадром, његовим основним слабостима садашње организације и основним правцима даљег развоја“. Управо, тако је, већ у овом тренутку, сазрела и мисао шта даље ваља чинити у правцу бржег развоја самоуправних друштвених односа на Универзитету и развоју Универзитета укупно.

Сада се посебно наглашава потреба да се одговарајућа пажња посвети стручно-педагошкој и научној вриједности уџбеника и да у њима марксистички поглед на свијет и наша самоуправна социјалистичка пракса буду знатно више заступљени. Констатује се, поред

осталог, да је неопходно још брже и организованије радити на издавању уџбеника, на окупљању и ангажовању већег броја истакнутих научних, педагошких, културних и друштвено-политичких радника како би се уложило и више напора да се дође до уџбеника у чијој ће садржини бити више грађе из културе, привреде и историје Црне Горе, као и савременог живота црногорског народа и народа и народности који живе у Црној Гори. Истовремено се указује и на изражену потребу тјешње сарадње међу републикама и покрајинама у издавању уџбеника, на-

рочито, када је ријеч или када се ради, о заступљености и уџбеничкој грађи култура народа и народности Југославије и уједначавању програма појединих предмета.

Међутим, и поред веома позитивних остварења, сасвим је сигурно да самоуправно организовање васпитања и образовања на уставним начелима и у складу са Законом о удруженом раду ни овдје није ишло оном темпом који захтијевају укупи друштвени процеси. Принцип слободне размјене рада још није заживио. Још увијек су доста изражени административно-буџетска логика и чиновнички менталитет у формирању средстава, затвореност и одлучивање у ужим групама, недовољно организовано учешће делегатске базе, прије свега, радних људи у основним организацијама удруженог рада у одлучивању о употреби средстава која се издвајају из дохотка, као и програмима и плановима развоја и другим битним питањима друштвене политике у овој области...

Четири године Универзитета „Вељко Влаховић“ истина, оцјењују се сада ко веома успјешне у процесу његовог конституисања. У релативно кратком времену постигнути су значајни резултати у материјалном и кадровском јачању универзитетских јединица. То је истовремено и вријеме у којем је дошло и до снажних импулса у организму Универзитета, као друштвеног бућа. У овом периоду дошло је и до снажне афирмације науке на универзитету у чему су незамјерљиво улогу одиграли научни институти из његовог састава...

У протекле четири године сазрело је и сазнање о потреби бржег превазилажења противрјечности између потреба за школовањем разноврсних профила кадрова у Црној Гори и ограничености стварних могућности за оснивање нових високошколских институција. Но, и упркос недовољној профилираности студија и ограниченим могућностима за упис, већ сада долази до предимензионарања броја студената на појединим факултетима што озбиљно пријети скорој хиперпродукцији, нарочито правника и економиста. Стога се у оваквој ситуацији, од јесени, мора нешто хитно и мијењати. На једној страни најваљје се рестрикција у пријему нових студената, на другој ријеч је о отварању нових школа и факултета, наравно у складу са за-

цртаном концепцијом средњорочног развоја Универзитета. Дакако, све ове процесе ваља још више интензивирати. Но, већ сада је очито, да се остваривања многих добрих иницијатива одвија под утиском недостатка материјалних средстава која стварају релативно узан оквир за даље ширење мреже високошколских институција у Републици и обавезују на крајње селективну политику у овом погледу. Овакву ситуацију рјечито може да илустриује и податак да је, решимо, СИЗ-а за усмјерено образовање за рад свих наставно-научних организација удруженог рада на Универзитету издвојено у 1977. години нешто мало више од 5 милијарди старих динара, а то је много мање него што, на примјер, добија годишње само један већи факултет на другим универзитетима у Југославији. Све то показује да питање даљег развоја високог школства у Црној Гори постаје веома сложено. Стога је неопходно изградити савремену и брже превазилазити класичну и круту организацију високошколске наставе уз пуну гласност и судјеловање шире друштвене заједнице за све оно што треба чинити у наредном периоду. Јер, посве је сигурно да се Универзитет „Вељко Влаховић“ сада налази у ситуацији да не поновни неке грешке које су се неминовно јављале у развоју неких других универзитетских јединица (у другим срединама), јер су му, како се то ових дана често говори, искуства из протекле четири године веома драгоцјена.

У припреми за XI конгрес СКЈ овдје се, међутим, веома отворено указује и на неке пропусте направљене у сопственом раду и дјеловању као и на приоритетне задатке који из анализе садашње ситуације неминовно произилазе. „Проблем квалитета“ у наставно-научном процесу оцјењује се као један до прворазредних задатака и већ је почео да сазнаји у центар интересовања свих структура на Универзитету. Прије свега, Савеза комуниста и Савеза социјалистичке омладине, јер пронајдјене ефикасности студирања изражен кроз редован прелазак студената из године у годину још увијек не задовољава и сада има просјечну вриједност око 27 посто, што је, истина, нешто више од југословенског просјека, а далеко мање од стварне потребе и створених услова за рад и учење...

"зачауреност" самоуправних структура

.....Основа свих слобода и права радних људи и грађана у нашем социјалистичком друштву је право на самоуправљање. То је ново и непосредно демократско социјалистичко право које је могуће само у условима друштвене свјетлости и личним заједничким и опште друштвеним интересима. Социјалистичко самоуправљање, то јест право на самоуправљање, је неминовно, велико, право али истовремено и велика одговорност, јер у систему самоуправне демократије сваки човек мора да својом пуну одговорност и за судбину другог човека...

Ово је био само извадок из богатог спектра ставова и опредељења нашег социјалистичког самоуправног друштва изнесених у књизи Едварда Ђардеља „Правни развоја политичког система социјалистичког самоуправљања“. Полазећи од наведених мисли аутор овог текста узима себи слободу да покуша извршити (макар неопуштну) анализу развоја и јачања самоуправних односа на нашем Универзитету, са посебним акцентом на студентску проблематику.

универзитет и удружени рад

Опште је позната чињеница да су на нашем Универзитету у Титограду постигнути значајни резултати у успостављању и даљем продубљивању самоуправних односа. Та је оцена, уосталом, поновљена и на највишем скупу црногорских комуниста - VII конгресу СК Црне Горе. Међутим, тај веома успјешан процес (јер овдје се ради о потреби континуираног дјеловања) дошло је са

собом и низ проблема који, ни у ком случају, не умањују значај постигнутог, већ напротив указују на правце даљег ангажовања свих организованих друштвених снага.

У самоуправном органима сваког појединог факултета осигурана је (сагласно одредбама Закона о високом школству) одговарајућа структура делегата. Међутим, стиче се оправдани дојам да представници удруженог рада (у Савјетима факултета) не дају свој пун допринос креирању политике високошколских организација. Тој чињеници треба, између осталог, приписати стварање „хиперпродукције“ Правног, и донекле, Економског факултета и, истовремено, недостатка оног профила кадрова који су тренутно веома дефицитарни, тј. који се школују на нашем Универзитету, али не у довољном броју и онаквим темпом који би задовољили потребе удруженог рада. Свјесни смо да се дотакнути проблем не може третирати овако једноставно и да се овдје ради о читавом спектру узрочно посљедичних веза. У циљевима овог ствари охрабрују становиштре друштвене заједнице која је, увиђајући потребу брзог дјеловања на овом плану, иницијално расправу о новој политичкој унеса студената на Универзитет. Једно од могућих рјешења, које изгледа веома прихватљиво, је повлашћене кредитирање и стипендирање студената оних факултета који школују дефицитарне кадрове.

Летимичан осврт на наведену проблематику указује на постојање заиста широког поља дјеловања и представника удруженог рада у самоуправним органима Универзитета и његових јединица.

студентско самоуправљање

Често се, приликом необавезних студентских разговора, чују мишљења да студентско самоуправљање није разви-

јено на нашем Универзитету. Да ова размишљања и нијесу баш без основе, нека покажу следећи редови.

У реформ и реизбора наставног особља нијесу учешће Поприма карактер тражења формалне сагласности студената.

Веза између студената и њихових представника у самоуправним тијелима је веома слаба, тако да није риједак случај да студенти једноставно забораве ко их представља и како обавља повјерену му дужност.

Па, знају ли наши студенти да самоуправљају? Ако знају (а, знају сигурно) где су узрочи оваквим појавама? Како активирати делегате и учинити да они у пуну мислу оправдају указано им повјерење?

Не можемо се задовољити констатацијом да су студентски делегати неактивни и такав њихов став приписати, искључиво, субјективном фактору. Истина, постоје и такви случајеви, но, сматрамо да су они толико ријетки да се не би могли узети као правило понашања. Ствар је пуно „дубља“. На самоуправним тијелима факултета (Савјетима факултета и Наставно-научним вијећима) студентски проблеми заузимају често једну од посљедњих тачака дневног реда. Након маратонских дискусија које се обично воде између професора и о проблемима везаним за њихово поље „дјеловања“ (лични дохотци, стручна звања, стабилни проблеми и слично) нитко нема воље ни могућности, па чак ни студентски делегати, да покрену неку ширу дискусију о, често, фундаменталним питањима студентске свакодневнице. Нијесмо против тога да се расправља о

свим проблемима који настају у процесу радне активности особља факултета, професора и студената. Само, питамо се какве ефекте могу да дају закључци који се доносе након вишечасовног састанка, када појмови још нијесу искристализирани, а присутни сувише уморни да би наставили састанак. Понекад се дешава да се закључци доносе наглашавањем, што, кад се узме у обзир заступљеност студентске структуре, не може да да реална рјешења. Сматрамо да би се, зато, овакви скупови могли ограничити на то да постепено рјешавају појединачна питања, тј. да дође до „сужавања“ дневних редова састанка.

Надаље, студентски делегати нијесу најбоље информисани и немају увијек ни времена ни могућности да консултују своју најширу базу. Наравно, томе доста доприносе и сами студенти који се често пасивно понашају (све док не буду директно погођени неком одлуком).

„гомилане“ Функција

Треба, такође, указати и на појаву „гомилане“ функција код одређених студената. Приликом гласања студенти се одлучују, готово редовно, за исте појединце тако да се дешава да један студент има више самоуправних и друштвено-политичких задужења, док други који би исти посао могли обавити, у намању руку једнако квалитетно, остају по страни. Само је по себи јасно да ангажовање једног појединца на више страна (па ма како он способан био) окупрује успјех његова рада.

Говорећи о проблематици студентског самоуправљања не смијемо заобити чињеницу да студенти веома добро самоуправљају сами између себе. Проблеми настају тек када се донесени ставови требају подићи на „виши ниво“, тј. када професори и други радни људи факултета требају да дају своја мишљења о

студентским приједлозима и захтјевима. Но, решимо нешто више и о тим студентским захтјевима. Искрено говорећи они, често имају изразито „дедовски“ карактер, другим ријечима, траже се паре за разне манифестације, отварање нових испитних рокова, смањивање потребног броја испита за упис у наредну годину студија и слично. Стара је истина да су студенти (бар до сада) увијек настојали да што више смање своје обавезе. Тек је одавно ова негативна пракса замјенена акцијама које покрећу битна, суштинска питања универзитетске и факултетске свакодневнице. Али, сада треба времена да професори развију (раније, можда, оправдану) предоубу о „необављеним“ студентским захтјевима. Ипак, изгледа да су коначно и студенти и професори схватили да су њихови интереси неодвојиви те да нема мјеста за отварање појединих структура.

без самозадовољства

Постигнути успјеси и исполнене слабости у јачању самоуправних односа указују на потребу још јачег ангажовања на овом подручју. У новодонесене статуте свих факултета ушла је и одредаба о бирању студента-продекана који би у сарадњи са студентом-профектором и организацијама ССО могли отворити неискористене просторе за афирмацију самоуправљања (поготову студентског) на нашем Универзитету. На тај би начин основне организације ССО имале јасније одређене задатке, умјесто досадашње праксе да оне (у недостатку студената-продекана) врше и своју и улогу самоуправних органа.

У сваком случају, урадили смо пуно, али мјеста за самозадовољство не би требало да буде.

момир булатовић

Povodom teksta Slobodana Stojanovića „Usta puna praznog“, „Student“ broj 15, 17. maj 1978.

Ne zatvarajmo se „u kulu: pogodnu koliko za dobar san, toliko i za zločin.“

Dramski tekst Slobodana Stojanovića — nabijen neverovatnim obrtima i još neverovatnijim raspletima — teče uglavnom paralelno, na dva „elektrifikovana“ koloseka:

Prvi je razotkrivanje moje krive i zlonamerne interpretacije **čedno** marksističkih stavova Đure Sušnjića.

Drugi: razotkrivanje mojih apologetsko-dogmatskih, čak žablje bednih stavova.

Da vidimo, dakle, kuda se zaputio „krički“, „autentično-marksistički“ S.S.-express.

Spor oko metoda: dijalektika ili spekulacija

me kako Slobodan kao student filozofije (?) nije uspeo shvatiti pravi sadržaj moga teksta „Usta puna Marxa“. Naime, ja se tamo nisam bavio pojedinim stavovima Đure Sušnjića, nego sam nastojao iza „kričke“ rečitosti otkriti njihov zbiljski sadržaj, kao i način (metodu) izvođenja tih stavova. Naravno, ukoliko iza naučnih, kritičko-intelektualističkih stavova otkrijemo

ispraznu spekulaciju, tj. apstraktnu apstrakciju apstrakcije, tada se ne možemo složiti sa formalom i prividnom „ispravnosću“ „naučnih“ iskaza.

ali Slobodan pokušava da dokaže kako upravo ja — a ne „krički“ Đuro — govorim:

„Nakon svojih prividnih argumenata izvlači Velimir Sretić svoj prividni zaključak: „... Sušnjićev temeljni kritički promašaj sledi iz zamene DIALEKTIČKE METODE — SPEKULATIVNOM KONSTRUKCIJOM.“ Velimir Sretić doista nije mogao da smisli bolju karakterizaciju svog metoda. Jer on je taj koji dijalektički metod zamenjuje spekulativnom konstrukcijom. Vidi se, priznajem, Velimir Sretić je čitao „Svetu porodicu“ i to je za svaku pohvalu. Ali to nije dovoljno. On se nije naučio dijalektičkom metodu iz nje. On tamo gde piše Bruno Bauer jednostavno čita Đuro Sušnjić, kao da oni pišu o istim stvarima na isti način i u istom sklopu — a ne pišu.“

Tako se, dakle, za Slobodana argumentacija iscrpljuje u neargumentovanom etiketiranju. Međutim, dijalektičnost ili spekulativnost moje metode biva objavljena tek u njenoj kritičkoj problematizaciji spram sadržaja Sušnjićevog teoretiziranja. Naravno, Slobodan se igra gluvih telefona. Tako me ovaj talentovani student filozofije tera da opet prežvakavam delove moga teksta „Usta puna Marxa“.

Marxova temeljna pretpostavka zasnivanja nauke i naučnosti jeste pretpostavljeno — filozofijskom tradicijom — pripremljeno — **razlikovanje biti i pojave**. Eksplicitno: „... — a svaka bi nauka bila izlišna kad bi se pojavni oblik i suština stvari neposredno podudarali — ...“¹) Dakle, Marxova ukupna naučna nakana (uspešno) smeru upravo prodiranju i dopiranjju iz pojavnoga do biti; odrediti „bitno biti“ i „pojavno pojavno“, odnošenje i posredovanje biti i pojave. „Dakle, bit za Marxa nije ništa transcendentno, zbiljski svet života onostrano, već u okvirima kritike političke ekonomije poprima svoj konkretan oblik kao sfera proizvodnje.

(...) Zato se oblici koje stvara kapital mogu kategorijalno izložiti i tako reproducirati kao sistem, ali njihovo zbiljsko utemeljenje i racionalno objašnjenje postignuto je tek kada je pokazana njihova povezanost sa sferom proizvodnje, tj. kada su pokazana sredstva po kojima oni proizilaze iz proizvodnje kao svoje biti. Taj odnos spram sfere proizvodnje daje onda određenoj formi u cirkulaciji karakteristične pojave ili s druge strane

priveda, kao što s druge strane identifikira samu bit.“²)

Marx do biti, naravno, prodire upravo pomoću određenog kategorijalnog aparata. Međutim, za Marxa kategorija nije trajno delujuća apstrakcija, jer se tako pretvara u praznost, nego je „opće-logička forma“ svagda ujedno i „istorijsko-osebna forma“. (Povodom „naučnih pojmova“ kao apstrakcija zbiljskih odnosa — Slobodan moj prigovor Sušnjiću da od stvarnih plodova stvara apstraktnu samodovoljnu predstavu ploda podoblasto prepisuje i pripisuje meni!) To znači: „... općelogička forma je kao takva nužno sadržana u historijsko-osebnoj formi; ona je samo u ovoj posebnoj formi ono opće, a tako je i ontologijska odredba kategorija uvidna samo u svojoj historijskoj formi, koja je nosilac ove odredbe.“³) U neistorijskom poopštenju (svaka konkretno-povesna posebnost, identičnost ukinita do nivoa apstraktno-nadpovesne opštosti, neidentičnosti) ukinita je teorija kao teorija, nauka kao nauka — sve postaje spekulacija.

za Marxa se zbiljsko misaono, naime naučno privlačenje zbilje (kritika političke ekonomije kao fundament kritike građanskog društva) zbiva u jednom: kao razlikovanje biti i pojave kroz apstrakcije, „opće-logičke forme“ koje sadržavaju identičnost i kao apstrkcije, „opće-logičke forme“ koje sadržavaju identičnost kroz razlikovanje biti i pojave.

Ove su nesistemizovane pripreme bile nužne kako bih i nadalje (bez obzira na Slobodana) ostao pri ranije iznetim metodičkim primedbama „kričkom misliocu“ i „marksisti“ Đuri Sušnjiću. 4)

Sušnjićevsku hiljadukilometarsku udaljenost od osnovnog Marxovog, naime marksističkog zahteva — **razlikovanje biti i pojave** — pokazao sam analizom njegovih (Sušnjićevih) centralnih kategorija, „rulja“, „vlast“ i „kritički intelektualac“. On previda da: „Tek materijalistički konkretizirajuća refleksivna filozofija biti i pojave prevodi idealističku spekulaciju apsolutnog pojma u kritiku političke ekonomije.“⁵) Međutim, Sušnjić bit manipulacije izriče samorazumljivim praznim apstrakcijama „građansko društvo“ (bauk kapitalizma) i deproblematizovanim definicijama, npr. manipulacija kao oblik postvarenja. „Roba, novac, tržište, eksploatacija, klasna struktura itd.“ u Sušnjića figuriraju kao „oficijelnom“ terminologijom izvanjski nametnute fraze. „Neznanstvenost ove prividno toliko znanstvene metode sastoji se dakle u tome što ona predviđa i zanemaruje povijesni karakter činjenica koje joj stoje u osnovi.“⁶) (Jedna opsevnija marksistička analiza knjige „Ribari ljudskih duša“ svakako bi pokazala zasnovanost ovih prigovora. Na videlo bi, ujedno, izašla i Sušnjićeva manipulacija citatima klasika marksizma, kao i dominantno nekritičko oslanjanje na građansku nauku.)

Dakle, tvrdio sam i tvrdim da Sušnjić baulja u „dijalektičkom“ postavljanju opreka između „rulje“, „vlasti“ i „kritičkog mislioca“; svaka marksistička analiza ovde ugašena je u robovanju svetom pojmovnom trojstvu. Kako Slobodan obara moju tvrdnju? „Kao prvo, Velimir Sretić se privida da Đuro Sušnjić na jednoj strani ustoličuje/ „veličanstveni kritički um“, a na drugoj „rulju“, nesposobnu da kritički misli. Đuro Sušnjić je i suviše humanist (podv. V. S.) da bi mu takva bedasta polarizacija mogla pasti na pamet!“

Dakle, Sušnjić ne vrši ovakvu podelu jednostavno zato što je „humanist“!? Slobodanova sverazarajuća formula glasi: **Sušnjić — jednako — humanist — nije jednako — „bedastoj polarizaciji“**. Svaka čast studentu filozofije na ovakvom zaključivanju. Da li je Slobodan ikada čitao makar neki srednjoškolski udžbenik logike

Sjaj i beda „kričke metode“

preasno — nam da se — opet, Slobodanovim insistiranjem — pozabavimo Sušnjićim kategorijama „kritički intelektualac“, „rulja“ i „vlast“, koje kod njega

imaju ujedno bosve čvrsto „intelektualno“ značenje i društveno-povesno neznachenje.

Sušnjićeva podela na „kritičke intelektualce“ i „intelektualce savetnike“ izvedena je na osnovu njihovog intelektualnog vezivanja ili nevezivanja za društvene institucije i organizacije. Sušnjić tvrdi: „... oni („kritički mislioci“ — prim. V. S.) se žale da su oduvek bili pastorčad društva, ali se danas bore da ih društvo ne uklopi u svoje institucije i tako ne ugasi kritičku iskrnu njihova duha.“⁷) Može, dakle, Slobodan pisati hvalospesve našim društveno-političkim organizacijama i samoupravnim institucijama. No, za Sušnjića one su samo predmet „kritičkog“ prezira. Sušnjić se i nadalje moli bogu za „slobodu“ kulo-slonoške kontemplacije. Jer, on nigde — ni jednom jedinom reči — ne vrši pojmovnu diferencijaciju zbiljske diferencijacije između npr. radničko-klasni institucija i organizacija i građanskih institucija i organizacija. A to može činiti samo ne-marksističko mišljenje; intelektualni angažman suprotan marksističkom angažmanu. 7) (Uzglred, Slobodan je, u odnosu na Sušnjića, oprezniji kada govori o institucijama. U svom tekstu „Usta puna praznog“ on je našu marksističku misao neprocenjivo zadužio umnim zaključkom:

„ — izjednačuje klasnu borbu za manipulacijom, radničku klasu sa ruljom...“

Potom, tvrdio sam da Sušnjićev uvid u pojam vlasti operiše samo njenim pšendecima, pa je u tu fikciju strpana i diktatura proletarijata. Sta na to kaže Slobodan: „A ja Velimiru Sretiću tvrdim da danas u svetu nema ni jednog jedinog naučnika koji bi bio u stanju da tako šta tvrdi“. Tako je, dakle, „srušen“ i ovaj moj argument. kukavičluk Sušnjićeve „marksističke“ metode pokazuje se u odgovoru na pitanje u kojoj meri njegova „kritika manipulacije“ (na osnovu svega, to je: pseudokritika, malokritika i kričerstvo manipulacije) znači i „kritiku našeg društva“. Sušnjić čini dvostruki salto mortale i bezostatno razrešava sve dileme:

„U meri u kojoj je naše društvo još uvek građansko društvo, ne samo s obzirom na način proizvodnje (roba, novac, tržište, eksploatacija, klasna struktura itd) nego i po svom duhovnom (psihološkom i moralnom) ustrojstvu, u toj istoj meri i moja analiza može da se na njega sasvim dobro primeni.“⁸) Sic!

U ovom se stavu rezultativno sabira sjaj i beda „kričke metode“. Sušnjić ovde za bit manipulacije izriče pojav-

svoje apstraktnosti — važe za sve epohe, u samoj određenosti ove apstraktnosti isto toliko proizvodni historijskih prilika i kako u punoj mjeri važe samo za te prilike i unutar njih“⁹) „Elementi“ građanskog ne opstojne izolovane od „elemenata“ socijalističkog, nego su oni u neraskidivo zbiljskom jedinstvu, pa se, dakle, niti idealnim kategorijama robe, novca itd. ne može izvršiti marksistička „karakterizacija“ socijalističkog načina proizvodnje života ili načina proizvodnje života u socijalizmu. „er, roba, novac, tržište itd. ne izlaze ovde i danas iz procesa proizvodnje života u svom čisto kapitalskom obličju, nego realno deluju i one suspenzione stvaralačke snage, postoje revolucionarne tendencije unutar proizvodnje koje moramo uočavati i uvažavati. Socijalizam nije jednostavno negirano i ukinito kapitalsko bivstvovanje nego se ono revolucionarnom delatnošću pozitivno preobrazava — prevladava; u ovoj procesualnosti svaka površina kvantifikacija i njena apsolutizacija („u meri u kojoj“) — padaju.

Marxa je bit robe kao opšteg proizvoda rada, kao univerzalne kategorije društvenog bitka — uvek najamni rad. Međutim, bit biti je proces proiz-

„Dakle, da zaključimo: institucije jesu potrebne, ali nisu dovoljne“. Ovo je zaista na tragu Marxove misli.)

Tvrdio sam da po Sušnjiću narodi i klase — bez „kritičkih mislioca“ — trajno vegetiraju kao ameboidna rulja. Slobodan me opovrgava citatom iz knjige „Ribari ljudskih duša“. On istovremeno zaključuje da nisam čitao tu knjigu. Međutim, ako ja nisam čitao knjigu, onda ju je Slobodan čitao nepažljivo i „na preskoke“. Jer, u citatu sa 69. strane Sušnjić govori o rezultatima „novijih istraživanja o masovnom ubeđivanju“, da bi sâm zaključio: „Ima, međutim, trenutaka u životu klase, slojeva i drugih društvenih grupa kada se potiru klasne, slojne i druge socijalno-psihološke razlike i kada se ljudi ponašaju na sličan način“ (str. 69). A manipulacija kao sveobuhvatno i trajno stanje građanstva par excellence, neprestano navodi ljude da se „ponašaju na sličan način“, tj. kao rulja, kao gomila očajnih i zalutalih. U daljoj problematizaciji, to znači da Sušnjić — kako je već pokazao Mirko Arsić u svom odgovoru „Opasno je biti ‚Marksista‘

procesom proizvodnje života. Jer, „roba, novac, tržište, eksploatacija, klasna struktura itd.“ nisu samopostajuće, uvek identične kategorije, nego te zbiljnosti bivaju prođukovane upravo iz procesa proizvodnje, da bi ga na višem nivou reprodukovale; one su pretpostavljene i osnivaju se na pretpostavci. „Tako očito kategorija kapitala ne može biti razvijena bez kategorije robe, vrijednosti i novca; ali isto je tako istinito da se ove najopćenitije kategorije mogu potpuno oblikovati tek na temelju kapitala i kapitalističkog načina proizvodnje“⁸) Proizvodnja kao bit je proces, koji se ni u jednom pojavnom obliku ne pojavljuje u celosti, ne iscrpljuje u konačnosti. Dakle, ni proces proizvodnje života u socijalizmu ne biva obuhvaćen, izmiče ukoliko je pojmovno tumačenje, naime pojam tumačen u svojoj apstraktnoj opštosti, a ne konkretno posebnosti. Marx, nakon analize pojma rada, zaključuje: „Ovaj primjer rada uvjerljivo pokazuje kako su čak i najapstraktnije kategorije, uprkos tome što baš zbog

zvodnje sa svojim identičnostima koje se smiruju ili ne smiruju u robi, novcu, tržištu itd. To samo znači da se upotrebom Marxovog dijalektičkog metoda ne mogu a priori nači rezultati u potpunosti isti onima koje je Marx pronalazio. Inače, imamo posla s traveštranim dogmatizmom, koji istraženi predmet istraživanja uzima kao nepromenljiv i hipostazira ga kao Marxov metod (!?).

U identifikaciji robe i manipulacije pokazuje se, dakle, nemoć i nezasnovanost Sušnjićevog teoretiziranja. Jer, roba nije samo kategorija političke ekonomije, nego ujedno i kategorija (Socijalističke) kritike političke ekonomije. Bez takvog idejnog i praktičkog „stajališta“, naime, bez „samo realizacije robe“, „Marx ov vidokrug uzajamne realizacije filozofije i proletarijata preko realiziranja principa samorazvoja robe (zakona vrijednosti) — biva izgubljen“^{9a}) Sušnjićeva „kritika“ robe implicira spolja unetu „kritiku“ robne proizvodnje. To je, verovatno, posao za „kritičkog mislioca“?!

izbegavanje dijaloga kao izraz teorijske nemoći

roba jeste dominantni i određujući karakter njegovog proizvoda." (K. Marks — F. Engels, Dela, tom 23, Prosveta, Beograd, 1974); odnosno stavu: „Na svaki način, određeni društveni oblik u kome se društveno radno vreme sprovođi u vrednosti roba kao određujući element, utoliko je vezan sa oblikom rada kao najamnog rada i odgovarajućim oblikom sredstava za proizvodnju kao kapitala što samo na ovoj osnovici robna proizvodnja postaje opštim oblikom proizvodnje" (Isto, str. 732-733)

Pitanja

1. U kontekstu rasprave o odnosu robne proizvodnje i društvene svojine, izneo sam Marksovu ironičnu opasku upućenu Prudonu: „Treba zato da se divimo prevejanom Prudonu, koji hoće da ukine kapitalističku svojimu proizvodnju se protiv nje na — većite zakone svojine robne proizvodnje" (Isto, tom 21, strana 518). Interesuje me nije li malo preterano ne respektovati ovu Marksovu opasku, pri diskusiji o temi: Da li je u robnoj proizvodnji moguće do kraja ostvariti podržavanje sredstava za proizvodnju?

2. Drug Bošković ocenjuje kao neodrživu interpretaciju po kojoj je Marks poslekapitalističko društvo (prelazno razdoblje, socijalizam u današnjoj terminologiji) utemeljio na nerobnom načinu proizvodnje. A evo šta kaže Marks: „Unutar kolektivnog, na zajedničkoj svojini sredstava za proizvodnju baziranog društva, proizvođači ne razmenjuju svoje proizvode; ni rad koji je utrošen na proizvode ne pojavljuje se ovde kao VREDNOST tih proizvoda...". Odmah ispod ovog pasusa Marks nastavlja: „Ovde imamo posla s komunističkim društvom ne onakvim kakvo se ono razvijalo na sopstvenoj osnovi, nego, obrnuto, onakvim kakvo ono iz kapitalističkog društva IZ LAZI...". (Kritika gotskog programa, Kultura, Beograd 1959).

Pitanje: Ako Marks ističe da u društvu koje iz kapitalističkog sveta „upravo izlazi“, proizvođači „ne razmenjuju svoje proizvode“, ne znači li to da je, po osnivaču marksizma, temeljna pretpostavka socijalizma — nerobni odnos, to jest slobodna asocijacija slobodnih proizvođača?

Po meni, ovo može biti dilema samo za „teoretičare“ (Dakako, već je rečeno da se ovde ne radi ni o kakvoj Marksovoj viziji prve faze besklasnog sveta, već o rezultatu njegove analize kapitalističkog načina proizvodnje: nužnost razvojnog niza R — N — K implicira nužnost sazivanja prve faze besklasnog sveta na nerobnom odnosu).

3. Ako Dragoslav Bošković smatra da je u „socijalističkoj“ robnoj proizvodnji moguće u potpunosti ukiniti radnu snagu kao robu, ili, što je isto, ukiniti sve oblike prisvajanja po osnovu svojine; dakle, ako drug Bošković drži da roba i novac u socijalizmu imaju puki tehničko-instrumentalni karakter, zbog čega se on onda zalaže za postepeno prevazilaženje vrednosnih oblika?

4. Dragoslav Bošković sa odobravanjem citira Marksove reči da teoretičari „to dalje istorija napreduje... treba samo da polože računa o tome što se zbiva pred njihovim očima...". Potpuno se slažem sa tim, uz napomenu da upravo oni koji robnoj proizvodnji pridaju atribut „socijalistička“ tako ne postupaju. Pokušaću da budem konkretniji. Ne predstavlja li činjenica da je razmah društveno nekontrolisane robne proizvodnje u našoj nedavnoj prošlosti proizveo otuđene centre moći, svojinske monopole i slično iskustveno svedočanstvo da robna proizvodnja, osobito kad je društveno nekontrolisana, po svojoj unutrašnjoj logici teži da generira kapital-odnos? Nije li u tom istom periodu potvrđeno da u uslovima imovinske autonomije privrednih subjekata odnosi razmene tendiraju da se ispolje kao odnosi vlasništva? Nije li tačno da se ostvareni dohodak radnog kolektiva ne formira samo po osnovu njegovog radnog doprinosa, već i po osnovu bolje tehničke opremljenosti, monopolske situacije na tržištu, i raznih drugih oblika rente; ako, primera radi, kolektivi koji su bolje opremljeni sredstvima za proizvodnju ostvaruju i veći dohodak po radniku i ako zbog toga dolaze u poziciju da ostvare i veće lične dohotke po radniku nego drugi

kolektivi, ne znači li to da ovi prvi prisvajaju po osnovu svojine, što je u protivurečnosti sa socijalističkim načimom da samo rad može biti osnova za prisvajanje?

Poznato je da su ova i slična iskustva — koja, kako vidite, sama sobom uvek iznova aktualizuju pitanja robne proizvodnje u socijalizmu, za koja vi veoma naivno tvrdite da su „praktično raščišćeni“ — nagnala naše društvo da se da na izradu jednog dugoročnijeg koncepta koji bi, kao koncept postepene transformacije političko-ekonomskih kategorija, podrivao same temelje na kojima ona izrastaju.

E, sad, ja Vas pitam ko je od nas dvojice apstraktan, ko ne polaže računa o tome šta se zbiva pred našim očima — ja, koji priznajem ove realno događajuće tendencije ili vi koji ih ne priznate? Moram da kažem da mi preostaje jedino da ponovim ono što sam u tekstu uz knjigu profesora Koraća napisao o razgovornicima socijalističke robne proizvodnje: „držeci da robnoj proizvodnji u socijalističkom institucionalno-pravnom, političkom itd. okviru nisu imanentne tendencije stvaranja najamnog odnosa, odnosno prisvajanja po osnovu svojine, oni, ne respektujući materijalistički pristup odnosu društvenog bića i nadgradnje, ne promišljaju ono što jeste onakvo kakvo je, to jest ne polažu računa o tome šta se zbiva pred njihovim očima, izlažući se tako opasnosti da „improvizujući sisteme“ iz njihovih glava, dižu normativno na rang već ostvarenog“. Dakle, upravo Vi „ocenu stvarnosti izvodite mehaničkom primenom teorijske, videli smo i neosnovane konstrukcije, a ne analizom te stvarnosti...“

Ideološka agresivnost kao kompenzacija za teorijsku nemoć

Drug Bošković je dozvolio sebi slobodu da mi sasvim neopravdano prida nekoliko ideoloških etiketa (tako je to: kad se nema argumenata, ideološka agresivnost nije na odmet). On mi, naime, imputira da, zato što poričem mogućnost socijalističke robne proizvodnje i shodno tome mogućnost socijalističke političke ekonomije, zastupam stav da je naše društvo kapitalističko. Svako ko je pročitao moj tekst može veoma lako zapaziti da je ovo posve nezastavljeno: ja, naime, ne tvrdim da je jugoslovensko društvo kapitalističko već samo to da ono još nije (niti to danas, upravo zato što mu je robna proizvodnja u stanovitju meri nužno inherentna, objektivno može biti) socijalističko; ono je naime mnogo više prevladalo kapitalizam pravno-institucionalno, političko-ideološki i slično, dakle u sferi nadgradnje (što je naravno istorijski revolucionarni korak), nego u samom njegovom biću. Tvrdnja da je naš postojeći socijalizam već prevladao kapitalistički način proizvodnje društvenog života implicira da je ovaj samostalni, u sebi dovršeni, besklasni društveni oblik, i stoga je vulgarno-apologetski, kontrarevolucionarna. Isto tako, bio sam krajnje jasan u oceni shvatanja koja drže da je ukidanje robne proizvodnje stvar volun-tarističkog dekreta, kao i u oceni sistema centralističkog planiranja — ovaj potonji, već po definiciji, ne može biti nerobni način proizvodnje u Marksovom smislu. Ono što sam htio da istaknem je sledeće. Ako moramo biti svesni istorijske nužnosti robne proizvodnje u našem društvu, moramo istovremeno biti svesni i stanovitih klasnih implikacija njenog postojanja, kao i toga da se samo otvaranjem procesa njenog prevazilaženja primičemo horizontu korenitog novog: besklasnom svetu. Kretanje ka ovom fundamentalnom istorijskom novumu uključuje i klasnu borbu onih snaga koje su robnom proizvodnjom najviše pogođene — naravno, reč je o proletarijatu koji dokidajući pretpostavke robne proizvodnje dokida sebe samog.

SLOBODAN DIVJAK

NAPOMENA: Tekstom Slobodana Divjaka privremeno prekidamo polemiku, jer sledeći broj „Studenta“ izlazi tek u oktobru. Naravno, argumenti nisu iscrpljeni i nema razloga da se dijalog — na stranicama „Studenta“ — ne nastavi. Takođe, od jeseni, „Student“ će u okviru temata „Socijalistička politička ekonomija ili socijalistička kritika političke ekonomije“ — pored teksta odgovora Dragoslava Boškovića — objaviti tekstove i drugih autora.

študentska kultura je „na psu“

Tako mnenje prevladuje med većino Mariborčanov in tudi med študentsko populacijom. Večina le-teh pa se nikoli ni vprašala, ali je taka trditev pravilna in če je, zakaj takšno stanje. Vzrokov za to da kulturno življenje med študenti nizadoljivo in da ga je premalo, je več. Mnenja sem, da bi bilo med študenti mogoče vzbuditi širši interes. Dogaja se namreč, da določeno število ljudi, ki jih žal ni veliko, pripravlja nekaj prireditve, vendar pa je interes in odziv nanje tako minimalen da vzame pogum še tako velikemu optimistu in entuziastu.

Komu so prireditve namenjene

Jasno je, da nobena akcija s področja kulture ni in ne more biti sama sebi namen. Pripravljena je za široko množico ljudi njen cilj pa je, seveda moramo upoštevati tudi kvaliteto), da da poslušalcu oziroma obiskovalcu kar največ, da vzbudi v njem interes, ga pripravi k razmišljanju in morda celo k lastni ustvarjalnosti.

Takoj ob tem pa se pojavlja problem obiskovanja prireditve. Študentje si po mojem mnenju največkrat niti ne želijo vzeti toliko časa, da bi obiskali kakšno likovno razstavo, literarni večer, glasbeno ali plesno prireditve... Zgodí se tudi, da niti ne želijo prisostvovati takšni prireditvi, ki je pripravljena posebej zanje in je tudi izvajalec nekdo izmed njih, kolega, ki ga dobro poznajo. Velikokrat se je zgodilo, da so dobro obiskane prireditve, kjer nastopa željenimi umetnik. Zakaj? Odgovor ni težak.

Tradicionalne študentske prireditve

Kdaj pa kdaj se zgodi, da študent obišče kakšen koncert, zavije celo v teater in včasih tudi v galerijo. Res je, da so take predstave velikokrat dobro pripravljene, na zavidljivem nivoju, nastopajo znani umetniki. Nekateri so precej popularni. Vse lepo in prav. Z gotovostjo lahko trdim, da posebnim zadovoljstvom prisostvujem predstavi, ki ti da „nekaj več“, posebno umetniško doživetje. Vendar ob tem ne podcenjujem tistih nastopajočih optimistično razpoloženih študentov, ki si šele utirajo pot iz anonimnosti. Takoj moram poudariti, da študenti v Sloveniji to možnost vsekakor imajo saj so tukaj (Mariboru) že dobro poznane vsakoletne študentske prireditve ki zajemajo vsa področja občudjskega delovanja (od kulture preko idejnopolitičnega dela, pa vse do športa in rekreacije). Te manifestacije se odvijajo v aprilu in maju. Na področju kulture je pripravljena pestra paleta različnih dejavnosti, na katerih imajo prednost študentje, vendar smo tesno povezani tudi s srednješolci, pripadniki JLA in

ostalo mladično. Seveda se ob vseh občudjskih dejavnostih pojavlja precej pereč problem financiranja.

Razstaviščni prostori

Teh je na mariborski univerzi precej in veliko izmed njih jih neprekinjeno deluje. Skorajda vsaka šola na univerzi ima posebej za to namenjen prostor, kjer se predstavljajo znani in manj znani likovni ustvarjalci. Že vrsto let je tak prostor na pedagoški akademiji in na visoki ekonomsko komercialni šoli (ki pa je zadnje čase manj korišćen), zadnjih nekaj let je postal zelo opazen in priznan razstavni prostor na visoki tehniški šoli, nekaj poskusov (uspeh) pa je bilo že tudi na višji agronomski šoli. Osrednje, dobro poznano in hkrati že precej afirmirano je postalo mladinsko razstavišče Avla na prvi gimnaziji, ki radodarno sprejme pod streho tudi dela študentov.

Literarni večeri

Kot za vse manifestacije predstavlja tudi za to področje delovanja precejšen problem ustrezen prostor. Mladina na splošno, kar tudi študentje v Mariboru nima svojega lastnega večnamenskega prostora, kjer bi se odvijale prireditve. Tako je bil dosedaj običaj, da se literarni večeri v glavnem odvijajo na pedagoški akademiji, kadar pa je prišlo letošnje leto do spremembe, saj se je akademija preselila v novo zgradbo, staro stavbo pa je prevzela višja pravna šola. Stara stavba je v preurejanju, zato se prostorov ne moremo posluževati za literarne večere. Ti prostori so bili v kleti, s temeljni globoko pod zemljo, zato so se imenovali Podzemlje. Problem je v tem, da je prostor majhen, vendar se ob tako minimalnem obisku (saj je prisostvovalo pet, največ pa do dvajset študentov) res ni bilo bati prenatrpanosti.

Zaradi prostorske stiske smo letos koristili prostore študentske menze, vendar pa ta prostor ni najbolj ustrezen za literarne večere.

Študentski domovi in depandansa

Ker iz stare prakse vemo, da bo obisk neke prireditve boljši (če bo) če študent „prinesemo“ oz. prpeljemo vse „pred nos“, izkoristimo za posamezne akcije tudi depandanso (menzo) študentskih domov, ki je poleg stolpičev. Vendar pa je bila do sedaj nabito polna edino takrat ko je prišel gostovat, kantavtor, že poznani glasbenik.

Problem obiska smo letošnje leto rešili tudi tako, da smo v sodelovanju z gradbenim podjetjem Konstruktor v študentskem naselju postavili velik oder na prostem, kjer se odvijajo skoraj se manifestacije, ki jih pripravlja kulturna komisija pri Univerzitetni konferenci ZSMS Maribor. Vendar pa smo odvisni od lepega vremena, tako da tudi to ni najboljša rešitev.

Obisk je zelo dober, saj študentje lahko spremljajo prireditve (koncerti

z literarnimi večeri, moderni izrazni ples, nastop študentskih gledaliških skupin...) kar z oken svojih sob.

Koliko smo študentje „kulturni“

Veliko laže bi podala karakteristiko, kako smo nekulturni (podkrepljeno z vsakdanjimi drobnimi malenkostmi). Pa pustimo to. Marsikdo namreč misli, da je „frajer“, če se namenoma obnaša nekoliko nena- vadno, če ima „sočen“ besedni zaklad (v katerem kar mrgoli kletvic in drugih vulgarnizmov) če namenoma odstopa od drugih s slabimi dejanji in egoističnimi težnjami, če...

Odraz (ne)kulturnosti študentov je vsekakor v tem, koliko (ne)spremljajo in obiskujejo razne prireditve, so seznanjeni z dogodki s področja kulture, koliko berejo (pa ne samo crtane romane in „šund“ literaturo), kolikokrat vzamejo v roke tudi zahtevnejšo literaturo in tudi sami kaj ustvarijo, morda celo obelodanijo. Toda to je že drug problem. Marsikdo se boji, čeprav ustvarja in so morda njegove stvaritve dobre, stopiti iz anonimnosti. Zakaj? Morda je pre-malo vzpodbujen, se boji posmeha, morda pa je krivda tudi v tem, da se redkokdaj zanima za stvaritve kolega, prijatelja. Kot vemo, pa se kulturno delovanje, ustvarjanje in kultura nasploh mora prenašati v obliki sprejemanja in doprivanja širši družbeni skupnosti in družbi nasploh. Seveda nam to ni dano že ob rojstvu. Tega — sprejemanja namreč, se moramo naučiti, oziroma se naučiti KAKO in KAJ sprejemamo. Prav tako ni vseeno ali nas neka stvar (najsi je skladba, pesem, slika, roman) pritegne in ali znamo izluščiti njen najboljši del, sporočilo. Tudi ni vseeno kakšna so naša etična in estetska merila, kako znamo podoživljati interpretacijo nekega dela in delo kot celoto in koliko izostren je naš okus za ocenjevanje. Vsega tega se moramo šele naučiti. Zavedati se moramo, da nas oblikuje družba in ni vseeno, kako ta družba neko stvar sprejema, koliko je skupina ljudi sposobna sprejeti ali zavrniti, podoživiti in prenašati naprej. Prav tako je važno, kakšne so norme in merila neke skupine in koliko od tega je pripravljen sprejeti posameznik, koliko izbrusena je njegova sposobnost zaznavanja, njegov okus, da se v trenutku, če se ne strinja, zmore (utemeljeno seveda!) upreti le — temu in zagovarjati svoje stališče. Ob tem pa ne smemo pozabiti dejstva, da mora biti vsakdo, ki si ustvari svoje mnenje in oblikuje samega sebe, dovolj zrela osebnost, šele nato je zmogel to interpretirati in prenašati dalje.

Kultura, ki živi v družbi, ki živi z njo in se prepleta s vsakdanom posameznika, kultura, ki družbi nekaj daje, obratno pa jo tudi družba sprejema in neguje; le takšna kultura ima osnovo za nadaljni razvoj. In šele takšna doseže svoj pravi namen.

jasna arko

1360p
14
KULTURNE
REPUBLIKE

studentsko samoupravljanje van zakona

Ništa nije konačno, ali to ne znači da se predumišljajem treba u ime zadovoljenja forme kvalifikovati jučerašnje i svesno stvarati anarhizme, koji već u momentu „kreacije“ sadrže masu suštinskih protivrečnosti sa tokovima sa-

moupravne socijalističke zajednice.

Potreba za promenama nikako ne može biti argument stvaranja tek začetog, a već preživelog PREDLOGA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O VI-

SOKOM ŠKOLSTVU, kojim je trebalo da se popuni raskorak između ovog, samoupravnog vremena i univerzitetskog vremena. Neuspelo i na brzini izvedeno usaglašavanje Zakona o visokom školstvu sa Zakonom o udruženom radu dokaz je više da visokoškolski sistem samo privremeno formalno i na velikom odstojanju prati samoupravni socijalistički razvoj društva.

Nije li „nemogućnost donošenja novog Zakona, koji bi izrazio radikalnu promenu stanja u konceptualnim pitanjima sistema visokoškolskog obrazovanja“ samo prozaično izvinjenje za drugo pakovanje nemoći, izraz predaje?!

Evidentno je da se predlog kreće od delimičnog tretiranja, niveliranja i terminološkog usklađivanja do totalnog netretiranja i samo načelnog pominjanja.

Nije čudno da član 19 iscrpno (sa adekvatnim prilagodavanjem)

prenosi Zakon o radnim odnosima, ali je čudno što ne prenosi neke druge članove nekih drugih zakona, opravdavajući se nepotrebnim ponavljanjem. Nije čudno što su neke formalne stvari bitno izmenjene, ali je čudno što su mnoge bitne stvari (po sistemu može — ali ne mora) neznačajno ili nikako dotaknute.

Gde je povezivanje sa ostalim organizacijama udruženog rada? Šta je sa centrima za vanredno sudžiranje? Kako organizovati studije uz rad? Koliko je dejstvo Saveta i Naučno-nastavnog veća? Ko i na koji način samoupravlja? Ko, gde, kad, šta, kako studenti... Na sva ova pitanja nema izrečenog odgovora.

Studenti su u Predlogu (kao, uglavnom i na Univerzitetu) zastupljeni na marginama i između redova. Onih kojih je najviše (zbog kojih, u krajnjim limitima, visoko školstvo postoji) nema nigde. Paradoksalno, ali istinito, kao što je paradoksalno i istinito

da: „Najveće pravo često je najveća pakost“ (ius sumum saepe summa est malitia). Pravo na samoupravljanje studentima je pakost dato ni manje ni više nego u najvećem obimu. Valjda da ga ne mogu obuhvatiti. To praktično znači da od PRECIZIRANJA i KONKRETIZACIJE člana 33 Zakona o visokom školstvu da „studenti imaju pravo i dužnost da učestvuju u upravljanju visokoškolskom ustanovom i univerzitetom...“ nema ni traga. Važno je učestvovati.

Formalno gledano, ovako načelnom formulacijom bez dubljeg pojašnjenja, utemeljenje delegatskog sistema i uključivanje studenta u sistem samoupravnih odnosa na Univerzitetu stavljeno je skoro van zakona, a studenti konfrontirani ostalim subjektima na univerzitetu sa kojima kao da nemaju ničeg zajedničkog.

Sigurno da je eskiviranju preciziranja studentske samoupravne

pozicije doprinelo i neodlučno držanje partijskih univerzitetskih organizacija. Tako je omladinska organizacija ostala usamljena u insistiranjima da se sistem odlučivanja zasnuje na doslednom delegatskom sistemu. (Najkonkretniji prilaz je imala univerzitetska organizacija SSO Beograda, koja je u januaru ove godine organizovala i savetovanje na ovu temu). Zbog toga su zaključili i zahtevi omladinske organizacije mogli biti samo kompromisno rešeni, pa će se, npr. Savet i dalje sastojati od dve delegacije, sa jednom novinom da je delegacija fakulteta, odnosno više škole, sastavljena partitno od studenata i nastavnog (i vannastavnog) osoblja.

Budući da paritet nije suštinsko rešenje (a, uostalom, ovakav predlog još ni nije zvanično verifikovan) izgleda da će studenti i dalje, zakonski, ostati oni koji

vladan đorđević

Za razliku od organizacija udruženog rada gdje se javlja tendencija paralizisanosti OO SK usled stavljanja ovih u poziciju izvršioaca mnoštva odluka političkih akcija, u visokom školstvu je situacija izgleda dijametralno suprotna. Osnovne organizacije imaju izgleda „previše“ slobode koja se u uslovima nepostojanja snažnije inicijativnosti, svesnosti i delotvornosti pretvara u štetni balast izazivajući nedoumicu članstva: šta sa njim?

Akcija i kontemplacija

Neke od organizacija SK na fakultetima i višim školama su postigle značajne rezultate u periodu od reorganizacije — polovinom 1976. — kada su razbijene glomazne, inertne osnovne organizacije. Na Elektrotehničkom fakultetu partijska organizacija bila je inicijator i glavni nosilac izrade novog načina samoupravnog organizovanja fakulteta sa akcentom na studentskom samoupravljanju. Indikativno je da u sadašnjem momentu visokog školstva Beograda fakulteti društvenih nauka zaostaju u reformskim zahvatima u odnosu na fakultete prirodnih nauka, tradicionalno smatrane „apolitičnim sredinama“. Čini se da se na „društvenjačkim“ fakultetima mnogo „teoretiše“, premišlja, razmatra pre no što se nešto preduzme. No, nisu samo OO SK na ovim fakultetima „žigosane“ ovom negativnom karakteristikom. Mnogo je takvih OO gdje se samo priča, diskutuje, a malo konkretno dela. Pri tom se često ostaje na opštim mestima, poznatim prežvakavanjem istina, bez udublivanja u konkretnu situaciju i traženja adekvatnih rešenja. Konkretizacija — operacionalizacija — realizacija je drugi deo akcionog lanca, često nedokučiv za veliki broj OO (ukoliko se i nadu na njegovom početku). Dobre ideje obično ne manjkaju, ali se postavlja pitanje: kako — i pod idealnim okolnostima postojanja volje i energije, ostvariti zamisao.

Samo negirajuća organizacija

Reorganizacijom stvorena latentna opasnost atomiziranja snaga i akcija se u velikom broju sredina ospoljila stvarivši značajni problem. Kako koordinirati rad velikog broja OO SK koji na nekim fakultetima premaša cifru od trideset? Politički aktivni godina mogu biti jedno od mogućih rešenja. Međutim, pored njih neophodno je da se jave i drugi kohezivni faktori gdje sekretarijat kon-

ferencije SK ima nezamenjivu ulogu. Bez delovanja ovih „korrektivnih faktora“ akcija gubi udarnu snagu masovnosti, snaga ostaje rastočena.

Osnovna organizacija — „viša instanca“

Tamo gde izostaje potreba prava delatnost sekretarijata organizacija SK, ovi se pretvaraju u pukog prenosioca direktiva „odozgo“. Jedine „masovne akcije“ koje ovakvi sekretarijati „samoostalno“ iniciraju su: sredivanje evidencije i članarina. Utapajući se u ovakav pragmatizam najniže vrste, ne samo da uspravni sekretarijat uspravljaju rukovodeće partijske članove, već stvaraju iluziju kod članstva da ono stvarno nešto radi.

Odgovornost je uvek obostrani odnos, odnosno, tako bi trebalo da bude. Za loš rad neizvršavanje zadataka kriv je, naravno, neposredni nosilac datog posla, funkcije ali ne samo on. Tolerisanje grešaka, mirenje sa situacijom znači prečutno slaganje sa njima, indirektno saučesništvo. Zato je i članstvo osnovnih organizacija odgovorno kada pušta svoj sekretarijat da loše radi, kao i osnovne organizacije odnosno sekretarijat fakulteta kada tolerišu greške.

Nezainteresovani lebedeći profesori

Za ilustraciju gornjeg stava može poslužiti poslednja, po prvim znacima, loše sprovedena akcija diskusije Teza za XI kongres SK. Primenjeni klasični (diletantski) metod referisanja nije nikogao mogao inspirisati, prenuti, angažovati na konstruktivnu diskusiju. Jedna kolegica sa I godine Farmaceutskog fakulteta je ovako objasnila akciju razrada Teza: „Pomogao nam je profesor. On je marksista (!!!), pa je to razumeo i rastumačio nam.“ (!!!) Naravno, u „sistemu odgovornosti“ koji se ispoljava, niko nije kriv. Svi su samo „prenosili direktive“.

Ukus jalovosti

Profesori imaju svoj poseban politički aktiv koji im je, izgleda, draža kuća nego njihova osnovna organizacija na kojoj su retki gosti. Preovladujući stav da im se interesi ne podudaraju sa studentskim može zvučati kao „opravdanje“ samo za sitne egoističke dušice. Ako se životni interesi na kojima partija radi iscrpljuju u pitanjima visine ličnog dohotka, onda je tačno da politički aktiv na-

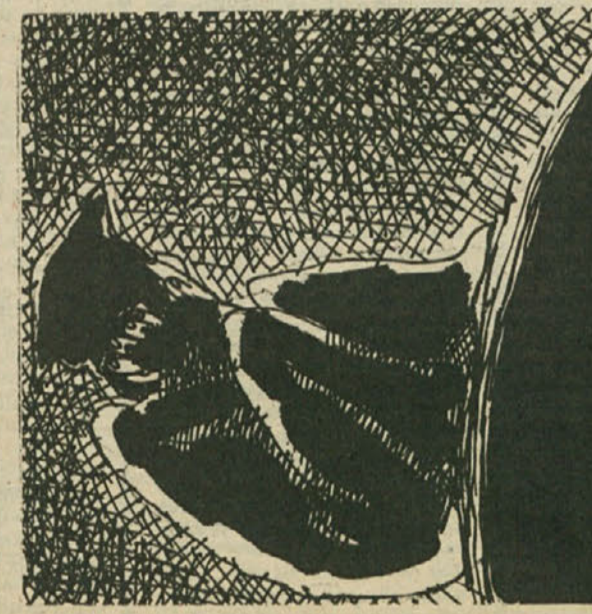
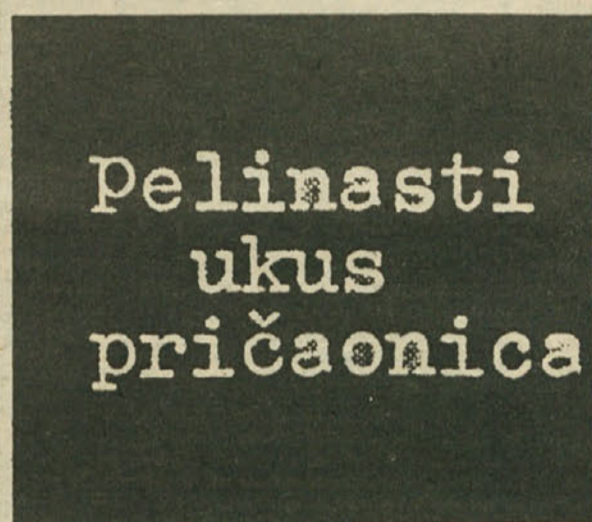
RAD

OSNOVNIH ORGANIZACIJA

SK BEOGRADSKOG

VISOKOG

ŠKOLSTVA

stavnik više koristi no OO (u kojoj je 99 odsto studentskog sastava). Ali je tačno i da se takav profesor — član SK ne ponaša komunistički.

Bez konkretne akcije, čvrsto utemeljene politike i načina rada zaključak rok-izvršenje i kritička analiza rezultata, osnovne organizacije na fakultetu i višoj školi se pretvaraju u puke pričaonice. Verbalistička metoda borbe protiv anarholiberalizma je upravo njegova najefikasnija zamka.

Iz celokupne situacije izvedeni su i problemi oko prijema novih članova.

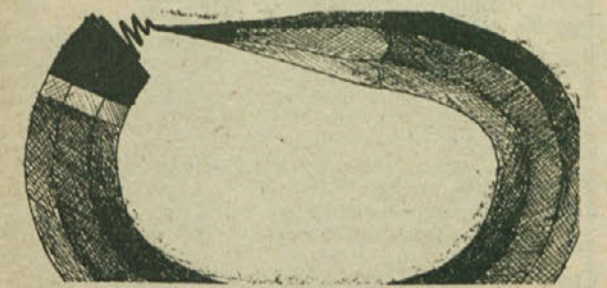
Otud i ponovno aktualizovanje fiktivne dileme: da li kadrovski ili masovni SK? Ova dvoumica je reafirmisana u svim onim pasivnim osnovnim organizacijama gdje je ipak poneko samokritički konstatovao da se ne mogu primeniti „preoštri kriterijumi za prijem“ jer bi po istim aršinama veliki deo starog članstva morao da vrati partijsku knjižicu.

božidar travica

NASTAVNI PROCES I NAUČNI RAD

paralele

U celini posmatrano, permanentno visokoškolsko obrazovanje za rad i putem rada, ostvareno na principu takvog dohodovnog povezivanja u celovit sistem samoupravnih produkcijskih

odnosa, tek treba trajno da reši problem interegracije naučnog i udruženog rada, nastavnog procesa i udruženog rada u celini.

veselin r. todorović

Nastavno-naučni proces i naučno-istraživački rad u celini, čini integrativni kompleks čije efikasno funkcionisanje trajno opredeljuje budućnost odnosa visokoškolskih ustanova i udruženog rada. Reč je o složenoj i na momente protivrečnom odnosu, dve još uvek samostalne i odvojene sfere delatnosti. Na koji način naučno-istraživački rad osmišljava, obogaćuje i aktualizuje nastavni proces?

Srastanje naučno-istraživačkog rada sa nastavnim procesom u reproductivnu celinu kod nas je još uvek u zametku. Na pomolu. Ili, kazano jezikom umnih glava, od sada su najčešće organizovana „fundamentalna“ istraživanja koja ulaze u nastavni proces tek posle dugotrajne industrijske primene, a mnogo manje primenjena istraživanja koja neposredno potvrđuju svoje dohodovne efekte u svakodnevnim operativnim industrijskim rešenjima. Rascep je jasan kao dan. Dva velika naučna „sistema“, istraživački rad i univerzitetska nastava, godinama se međusobno „jaušu“, binjaju jedan drugoga „bez uzde i bez uzengije“. Zbog čega?

Objedinjavanje naučnog istraživanja i obrazovnog sistema u funkcionalnu celinu ne može se

zamisliti bez samoupravne integracije, dohodovnog povezivanja i prevaziženja simboličnog učesća studenata u celom tom procesu. Ta simbolika do sada je u najvećem broju slučajeva rezultirala konkretnim angažovanjem studenata samo na nekim tehničkim, administrativnim i pomoćnim poslovima u sklopu određenog naučno-istraživačkog projekta.

Takvo angažovanje ne pruža mogućnost studentima da se aktivno uključe u metodologiju naučno-istraživačkog rada, da osmisle i odžive sve etape u realizaciji jednog naučno-istraživačkog poduhvata. Ta pojava je deo svakidašnje koja se godinama ponavlja na beogradskom univerzitetu, i neposredno je uzrokovana tretiranjem studenta kao objekta nastavnog procesa, kaže RA DO MIR SIMIĆ, zamjenik sekretara Univerzitetskog komiteta Saveza komunista Beograda.

Čak i površna analiza potvrđuje jedno žalosno činjenično stanje: studenti su u naučno-istraživački rad uključeni samo palijativno, individualno i „reprezentativno“. Ča li je tu reč o odsustvu svake perspektive? O sumraku idola na zvezdanom nebu nauke?!

„ednostavno, treba pronaći pravi način „infiltracije“ znanja iz oblasti nauke u oblast nastave i obrnuto. I to baš aktivnom ulogom studenta u obe komponente ovog, reklo bi se, samo na prvi pogled jedinstvenog procesa. Angažman ukupnog studentskog naučnog potencijala neće biti ostvaren pre nego što ne bude izvršena samoupravna transformacija odnosa u visokom školstvu i razobličeni tradicionalni odnos ove mehaničke transmisije između nastavnika i studenta. Oplemenjivanje veze naučnog rada i nastave ostaće veća fikcija sve dok osnovni subjekti novoga procesa ne budu revolucionarni novum student i novum profesor u pravom smislu reči.“

Dosadašnja praksa beogradskog univerziteta i sa druge strane ovog odnosa „dubi na glavi“. Fakulteti su institucije društvene potrebe. Materijalna sredstva za njihovu reprodukciju obezbeđuju se budžetski i limitirana su do određenog nivoa koji se često diruje sa granicom donje rentabilnosti poslovanja. Zbog velikog priliva studenata i ograničenosti materijalne osnovne takva restrikcija pogađa pre svega laboratorijsku opremu, a to znači i istra-

živački rad. Samoupravni preobražaj univerziteta ostvaren je još uvek samo delimično. To između ostalog znači da tek treba ostvariti trajno dohodovno povezivanje sa materijalnom proizvodnjom, zajedničko planiranje i usaglašavanje razvoja sa udruženim radom, kao i otvaranje fakulteta prema problematici i potrebama udruženog rada. Za sada je sve to samo delimično, nepotpuno ostvareno. Zajednički rezultat je pluralizam (ne)samoupravnih interesa organizacija udruženoga rada iz istraživačke delatnosti, visokog školstva i udruženoga rada, koji jedina drugima „uskaču u stomak“. Zato i nije čudo što između takvog „naučnog sistema“ i udruženog rada protiče cela jedan Erina čije obale tek treba zauvek svezati kamenim čuprijama. Na tome su do sada nešto više učinili isključivo tehnički fakulteti. Funkcionalno jačanje veza između nauke i udruženog rada u oblasti mašingradnje i elektrotehnike, saobraćaja, rudarstva, metalurgije i tehnologije, prvi je organizovani prodor naučno-istraživačkog rada u sferu materijalne proizvodnje. Budućnost ovog izvesnog procesa je izvestan ali verovatno i na dugoročnim osnovama.

shtig je të gjëra zhvillimi të shkencës kosovare

Tetë vjet rrite e pune të Universitetit të Prishtinës nuk janë kohë e gjatë për të folur tani për rezultatet dhe sukseset që janë arritur në të gjitha veprimtaritë e këtij institucioni më të rëndësishëm të arsimit tonë të lartë. Por, nuk janë as pak. Ka shumëçka të shënohet. Nuk po hyjmë, këtë herë, në historiatin e rritjes, të lindjes, të zhvillimit të tij. Nuk po hyjmë as në rezultatet e mëdha që ka sjellë reforma universitare, në numrin e madh të studentëve dhe zgjerimin e tij me sa e sa degë e katedra. Me sa fakultete brenda këtyre tetë viteve. Do të bëjmë fjalë mbi zhvillimin e shkencës brenda Universitetit, duke u munduar të hedhim një paralele në mundësitë që ka ofruar ky institucion për ekspansionin kualitativ të shkencës së re kosovare dhe, nga ana tjetër, në angazhimin e punëtorëve shkencorë në afirmimin e gjithë asaj që ka arritur deri sot shkencën jonë e re, por mjaft ambicioze, Universitetit dhe Krahina, përgjithësisht.

Punës kërkimore-shkencore në Universitetin përherë i është kushtuar kujdes i duhur, dhe tashmë (është dëshmi e gjallë) rezultatet e arritura po afirmohen jo vetëm brenda, por edhe jashtë vendit. Në 8 fakultete dhe Akademinë e Arteve të Universitetit të Prishtinës aftësohen e përgatiten 36 profile kuadrosh, të cilat jo vetëm që janë ndihmë e pakrahueshme ekonomisë sonë, por dëshmi e një pjekurie të Universitetit, dëshmi e ekzistencës dhe rritjes së shkencës kosovare. Në të gjitha këto fakultete tani punojnë 750 mësimsdhënës, prej të cilëve 140 janë doktorë shkencash, kurse 160 magjistra të lëmive nga më të ndryshmet. Struktura nacionale e këtyre punonjëseve të Universitetit i përgjigjet përafërsisht strukturës së përgjithshme të popullsisë në Krahinë. Deri më tani në Universitetin e Prishtinës janë mbrojtur 60 teza të doktoranturës dhe mbi 70 tema të magjistraturës, të cilat janë kontribut i veçantë shkencor në çdo lëmi. Rezultat i zhvillimit dhe lulëzimit gjithnjë e më të dukshëm, të shkencës në Universitet dhe në Krahinë, është edhe Akademia e Shkencave dhe Arteve e Krahinës, e cila, mund të thuhet, ka hapur shtigje të gjera të një rrite edhe më të madhe. Kurorë e të mbërrimeve të mëdha në lëminë shkencore. Kurorë e zhvillimit të hovshëm të shkencës kosovare. Akademia është fitorja më e madhe me të cilën sikur janë trasuar rrugët e së ardhmes së shkencës kosovare, sikur janë hapur shtigje të panumërta. Dhe, jo vetëm kaq.

Në kuadër të Universitetit të Prishtinës tani botohen 10 publikime shkencore periodike, kurse punëtorët shkencorë të Universitetit janë bartës të më se 40 projekteve

shkencore nga lëmi të ndryshme, që finansohen nga Organizatat e punës së bashkuar të Krahinës. Në laboratoriumin shkencor të Kosovës, i cili tani është në rrugë të kompletimit gjithnjë e më mirë, rezultatet e përditshme janë të mëdha. Janë të pakrahueshme. Janë garancë se në të nesërmen do të shkelim edhe me më shumë doktorë shkencash. Edhe me më shumë magjistra.

Edhe, prodhimi shkencor i këtyre punonjëseve është poashtu i madh. Gjithnjë e më tepër, mungesa e teksteve origjinale në gjuhën shqipe e sërëbokoate plotësohet me tekste të punëtorëve tanë shkencorë. Me tekste origjinale. Kjo është punë e madhe. Kjo është rezultat i mirë, i cili dëshmon se Universiteti i Prishtinës, edhe pse relativisht i ri, ka bërë përpjekje të mëdha për sigurimin e kushteve të volitshme për përqasje origjinale e të frytshme shkencore.

Nga këta 140 doktorë shkencash, shumë prej tyre kanë krijuar emër edhe jashtë vendit. Janë anëtarë të disa akademive të njohura shkencore të botës, të shoqatave të specializuara për shkencë shoqërore ekzakte dhe janë mysafir, në dhjetra simpoziume që mbahen në të katër anët e botës. Këto shtigje të punës dhe angazhimit, jo vetëm që afirmojnë njerëzit tanë shkencor, Universitetin tonë, por afirmojnë edhe vlerat e mëdha të zhvillimit tonë socialist vetëqeverisës dhe, në veçanti, të shkencës sonë të re.

Edhe studentëve u jipet ndihmë e madhe për t'u përveshur në punët e nesërme kërkimore-shkencore. Asnjëherë nuk kanë munguar bisedat, shkëmbimet e mendimeve, këshillat nga ana e mësimsdhënësve, asistentëve dhe studentëve të interesuar. Konturat e para të punës shkencore studentit i mëson qysh në vitet e para të studimeve. Puna vetanake rreth punimit të seminareve tashmë e ka verifikuar rëndësinë e vet dhe ka dhënë rezultate të konsiderueshme.

Numër i madh i studentëve nga Universiteti i Prishtinës do të dërgohen edhe në vendet e jashtme, ku do të qëndrojnë 3 deri në 4 vite dhe atje do të specializohen për lëmi të veçanta shkencore, si dhe do të mbrojnë temat e magjistraturave. Në këtë drejtim, tani prin Fakulteti Teknik por, kësaj rruge së shpejti do të nisen edhe fakultetet e tjera të Universitetit të Prishtinës.

Dhe, mund të përfundohet: krahu i djathtë i shkencës kosovare tani është duke mbledhur fuqitë e veta intelektuale e profesionale, sepse, shkencën kosovare me këta hapa dinamike zhvillimi kërkim (e do të ketë) kuadro përherë të aftësuar, të pjekura, të specializuara.

nazmi misini

СЛОЖНО КА БОГАТИЈЕМ КУЛТУРНО ЗАБАВНОМ ЖИВОТУ

Ангажовање Савеза социјалистичке омладине Приштинине у области културе представља дво укунних навора свих организованих социјалистичких снага нашег друштва за боље самоуправни социјалистичко усмјеравање и ангажовање младе генерације. Омладини оговрајају једно ови културни садржаји који доприносе бољем међусобном узонашању, зближавању, заједничству, равноправности и братству и јединству наших народа.

Када се има у виду да на Приштинском универзитету студира око 24.000 младих не само из наше покрајине, проблем културно-забавног живота чини се још већим, јер требало би све те различите жеље и амбиције ујединити и представити замишљана културно-забавна збивања. Чини се да је да је културно-забавни живот студената ипак сиромашнији но што то кажују подаци. Наиме, при овдашњем Универзитету постоји Академско културно-уметничко друштво „Рамиз Садик“ које броји око 300 чланова, као и две литерарне секције - „Јероним де Рада“ при Филозофском и литерарна секција при Техничком ту. И то је све. За утеху је што АКУД „Рамиз Садик“ својим секцијама ипак пружа могућности једном броју студената да истраже своје вредности и таленте. Литерарне секције при Филозофском и Техничком факултету постигле су видне резултате, али то заиста мало ублажује порезну истину да се културно-забавна збивања практично одвајају теоријски. Неоспорно је да приштински Универзитет поседује изванредан расадник талената и амбициозних младина и девојака, који би свакако умели и знали да покажу своје вредности, само када би зато било више могућности. Свакако да би организовање секција на свим факултетима убрзо показало добре резултате. Често се чује да за таким један подухват треба и материјалних и финансијских и да је то један од водећих проблема. Али зар није и то проблем када студенти своје слободно време већим делом проводе у кафавима? Омладински дом „Боро и Рамиз“ принукао је важиу младих одмах након отварања, али до данас он није испунио своју намену. Тачније, у њему се окупају млади али добрим делом само средњошколци. Зашто? Изгледа да је у питању садржајност и избор културно забавних манифестација, јер би организовање честих књижевних сусрета, фолклорних или ма којих других између факултета, попуница слободна места у дому, и не само то. Студенти би тако разменили своја искуства и покушали да помогну једни другима у организовању међусобне сарадње, па и сарадње са другим универзитетским центрима.

Али потребно је вајаре крепнути, и то сложено. Неовходно је веће ангажовање факултетских конференција ССО и основних организација ССО. Чему ће нас одвести то устручавање од самоницијатива, ако сами не кренемо у акцију, ако и даље будемо чекали да сва наша студентска питања решава већим делом професорска катедра. Омладинска организација мора шире и сигурније да се суочава са проблемима културно-забавног живота на Универзитету, али и да их решава.

Душица познанић

пëрпјекје тë vazhdueshme për zgjërimin e veprimtarisë kurtulare të studentëve

Rinia studenteske, pas lodhjes në ligjërata e studime, është e etur për zbatimje e argëtim, prandaj edhe orientohet kah vendet e ndryshme ku ka manifestime kulturalë, apo ku ai vetë mund të vëjë në shprehje talentin e tij. Në këtë mënyrë ajo e kënaq veten dhe i kontribuon shoqërisë, njëkohësisht. E në Universitetin e Prishtinës, ku numri i studentëve gjithnjë ka qenë në rritje të vazhdueshme, më shumë i është kushtuar vëmendje ngritjes së konvikteve, godinave për mësim e ushqim të studentëve, kurse për objekte kulturalë nuk ka pasur mundësi të punohet diçka. Megjithatë, në tubime të ndryshme është folur për mundësinë dhe nevojën e ndërimit të një salle për aktivitete kulturalë të studentëve në kuadër të Qendrës së studentëve, ku do të shfaqeshin drama, filma, koncerte e do të mbaheshin tubime tjera kësoodore. Repertoari i kësaj salle do të zgjidhet nga vetë studentët dhe si i tillë do të kishte mjaft përcjellës, gjë që do të sillte të ardhura të majme për vetë Qendrën e studentëve.

Por, kjo nuk do të thotë se puna e studentëve prishinas nuk është e drejtuar edhe në këtë lëmi. Ata kanë shoqërinë e tyre «Ramiz Sadiku», e cila është mjaft aktive dhe ka në gjiun e vet disa seksione, si atë të dramës, të valleve, të muzikës popullore, atë letrar, recitativ etj. kjo shoqëri me programet e veta për herë sjell risi dhe i kënaq studentët me laramaninë e programit. Kjo ka bërë që shoqëria «Ramiz Sadiku» të jetë e mirëpritur në të gjitha vendet ku paraqitet me programin e saj.

Pos kësaj, aktiviteti i gjallë kultural zhvillohet edhe nëpër fakultete. Ku studentët organizojnë tubime të ndryshme, mbrëmje shoqërore, koncerte etj. Janë tejet të cilat, pos studentëve, pjesëmarrës të rregullit janë edhe anëtarët e Shoqatës së Shkrimtarëve të Kosovës. Aty, pos leximit të krijimeve origjinale, flitet për probleme të ndryshme letrare, analizohen vepra, bisedohet për krijimet më të suksesshme brenda një periode etj. Duhet të përmendim me këtë rast grupin letrar «Jeronim de Rada» të Fakultetit Filozofik dhe atë «Leon Gaspër Sopi» të Fakultetit Juridik, të cilët vizitojnë grupet letrare anembanë vendit. Në disa fakultete nxirren edhe të përkohshme, në të cilat studentët shkruajnë për gjëra që janë në interes të punës dhe jetës së tyre, botojnë krijime të ndryshme letrare e hu-

moristike, në ç'mënyrë edhe përsosin aftësinë për punë të mëtejme.

Mirëpo, e tërë kjo nuk është e mjaftueshme për t'i plotësuar të gjitha kërkesat që i nevojiten secilit të ri. Për këtë gjë, në Universitet, para disa kohësh u formua komisioni për kulturë dhe aktivitet të studentëve, i cili do të bëjë përpjekje të vazhdueshme për pasurimin e kësaj veprimtarie, e më tepër për zgjerimin e saj në të gjitha midiset studenteske. Kështu, në rend të parë është marrë iniciativë për zgjerimin e aktivitetit të SHKA «Ramiz Sadiku», e cila tash e mbas do të paraqitet për çdo javë me program, do të zgjerojnë veprimtarinë e tyre dhe grupet kulturalë, që veç ekzistojnë në fakultete, e do të ketë aktivitet të gjallë edhe atje ku deri tash nuk është punuar. Pos kësaj, është biseduar edhe me organet vetëqeverisëse të Shtëpisë së Rinisë «Boro e Ramizi», e cila një pjesë të madhe të aktivitetit të saj do t'ia kushtojë rinisë studenteske, duke i zbritur çmimet e biletave dhe duke u afruar repertoar të zgjedhur nga ata vetë. Kështu, pothuaj për çdo ditë në të do të ketë ndonjë shfaqje publike, koncert apo ballo, të cilat studentët do t'i përcjellin me çmimetej të volitshme. Është biseduar edhe me shoqëri të ndryshme profesionale e amatere, të cilat do të shfaqin programin e tyre enkas për studentët.

Dihet, studentët janë ata që i mbushin sallat e kinemasë, prandaj edhe në këtë drejtim është marrë iniciativë që të shikohet se çfarë u afrohet atyre dhe dy ose tri herë në javë do të shfaqen filma për studentët me çmim të zbritur të biletës.

Kujdes i madh në Universitetin e Prishtinës i është kushtuar edhe kulturës fizike, e cila synohet të jetë pjesë e aktiviteti e të gjithë studentëve. Në gjiun e kësaj kulture është përfshirë numri më i madh i studentëve, të cilët organizojnë turnire, lojra të ndryshme, marshime etj. Me sukses këtu zhvillon aktivitetin e saj Lidhja e ferialistëve, ajo e vëzhguesve etj. Më së tepërmi është i njohur klubi i basketbollistëve «Universiteti».

Nga kjo që thamë, shihet se jeta kulturalë në Universitetin e Prishtinës është deri diku e kënaqshme, e do të jetë edhe më e pasur poqëse shpejtohet në ndërtime e një lokali të veçantë për këtë veprimtari, e cila është domosdoshmëri për jetë e punë të suksesshme të studentëve.

rrahim sadiku

16

мигрена на визиите

● **ТИЕ НЕ СЕ ПРИВИДЕЛИЕ.** Тие не се чудо. Не се творба падната од незнајни небеса во пространствата на конформизмот во југословенскиот театар. Тие се јавачот на ветерот од визиите. Стигнуваат до сонот на легендите за исчезнатиот свет во нив и во историјата. Стигнуваат од нивниот шут Оризари од Скопје од Вроцлав и од Нанси до Палермо, до Загреб и Белград до Сараево и Нови Сад, избербатени од загадениот ваздух на можностите во изразот, минуваат низ колониумите што модерното време ги нарекува континуитет.

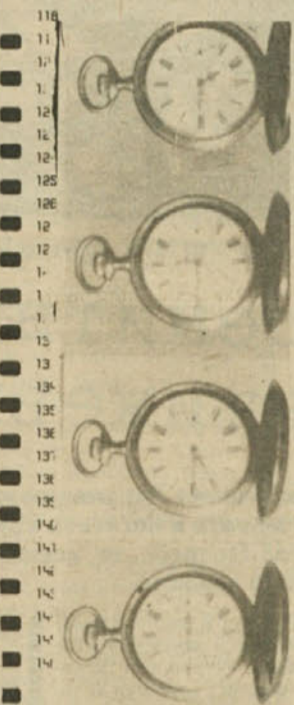
● **АНТОНЕН АРТО** им ја враќа вербата како може метафизиката да се влее преку кожата во песнот човечки простор. Гротовски им претпоставува лекции по физичка апокалипса. Ливинг — театарот го соединуваат во непрегледните визији полица на интересот, одделувајќи се од него во други меридијани од морници, во друг лавиринт. Излез нема. Нема „чиста форма“. „Нека живее електриката, мајка на сите естетици!“ би рекол нивниот пријател, Аубинша Ристик, можеби сосема безначајно по кој повод кога се работи по спонтанниот процес на истражување на историјата на духот онолку колку што дозволува неповторливоста на животот како бескрај.

● **РАХИМ БУРХАН** — идејниот водач, родител и старател, татко и очув, андија и кираџија, естетичар и фантаст, ковач и втемелувач, Дон Кихот и Санчо Панса на Театарот на Ромите од Скопје, заедно со неговите артисти веќе една деценија го составува неговото огледало од мрак и светлина што се мрстат во реките и градините на барањето место за почин на Телото и Движењето, мислата и идејата во претставата, во режијата како единствено можна концепција, во определбата: Режија во секој дел од просторот на претставата, Режија на воздухот, Режија на изразот како живот во смртта која трае, Режија која во траумите не на циганските мигрени, туку на општиот каузалитет на алхемијата, во Човекот го открива своето алиби: **Одисеја на симболи.**

● **ВО ПОЧЕТКОТ** на седумдесетите тие играа некои колажи, конструкции на тема масовност, на тема како без слобода, на тема ексекучија на биолошкото и мисловното единство на постоењето. Наточени со грч како птици чии нежни мембрани се рушат во воздушниот лет, со живната представа, „Не Не...“ говорела како може да се крика без вселенски лимити. Лектира им беше прозоморот.

Тогаш кога мислеа дека треба да ја сименат месечината на некоја друга вистина, прва братучеда на друга возможна визија, тие, Театарот на Ромите од Скопје, што не се чудо и не се провидение, тргнаа низ градините на сенија и нивна Шпанија, тргнаа да не ги надминат смртта во Кордоба, тргнаа над гробот што се вика Непознато време над незнајно мртвите очи на Фредерико Гарсија Лорка, во неговите „Крвави свадби“.

● **РАХИМ БУРХАН ЗНАЕШЕ** во кое време да ги открива безбрежените суштини на проклетството. Тој го истражува рудоментот на крвта. Не како патолошки феномен, туку како фатален од кон темните меандри на Аубовта, Осветата, Заблудата.

● **„КРВАВИ СВАДБИ“** на Театарот на Ромите од Скопје ја огредметуваше, ја материјализираше идејата дека се може во сликите пејсажи да излезе од значењето на својата првичност и да го добие ликот на новиот третман на смислата. „Крвавите свадби“ во Музејот на спомените ќе останат како Ритуал на крвта што гече низ реката на сцената, низ нејзиното време што не убежува дека постои додека го нема. Театарот на Ромите, со тоа претстава го водеше својот дијалог со Фредерико Гарсија Лорка, но не со „Леб, сува корка“, што би рекол академикот Славко Јаневски, туку со мигрената откопана од неговото срце со свездознајните прсти на проклетството како време кое подеднакво исчезува додека се враќа. Тие испратија разгледница како што определува Фиринд Мухич во своето општење со поимите, испратија разгледница до мртвиот поет. Адреса: Иднината. Време: Непознато. Земја: Која била.

Така доаѓа, велем, сега од Музејот на спомените во нашата лабораторија на односи претставата „Крвави свадби“.

● **ВРЕМЕТО НЕ БЕ, ШЕ ИСТО.** Театарот уште помалку. Театарска Европа пишуваше улични некролози квази пост пред авангардата, салонските оди на институциите веќе доволно се во гласот на своите историјски бламажи, југословенскиот театарски израз минува низ искушенијата на тешката можност да преживее како нова естетика во кризата на својот третман. Дијалог или отфрлање априори, кој во кого треба да се крсти: Самородната енергија на противречностите во уметничките и духовните постулати или публиката со институционалните авторитети?

● **МОЖЕН ПЕЈСАЖ** пред да ја разоткриме од велот на заоработ, континуитетот или спомените, претставата „Маутие“.

БОЖИЦАТА на виолината ги оплакува просторите, таа е тежачка на се што поминало или не, во чергите, птиците, песните, коњите и гробовите што оделе од Прататковината кон Пранепознатото, од коренот кон семето што пак ќе биде тоа. Ритуал на преселбите. Реквизитот добива значење на амалгам, тркало од запрете, бунар од недоодни кон кодземното сонце. Маутие, када е пснатата таа опожна занана без врати и прозорци? Таа отворена за идана низ која се село циганите и болот? Над нив плачела историјата. Кралеви, принцови, сбиветри, пустошиници, просјаци, пеачи. Што би бил светот без нивното проклетство на преселбите.

Театролошки „Маутие“ е веќе једро на новата сеанца на смислата на симболит. Солзата е, на пример, материјализирана од телесни форми. Прогонство е распоредено во сценски целини. Мозаик нарамениот светски бол. Не, ламент по некој илузорни проклетство, зашто не се останало некаде. Туку, Наука за преселбите како да се биде насекаде. Тоа докажува оваа претстава. „Маутие“ го отвори Театарот на Ромите пред светот. Беше еден неповторлив вид на дивинзација на проклетството. Зборот се топеше како топол леб во устата на патникот во Залудните градини на очајанието. Нешто толку силно што може да те врати во секо гашната епска душогу бна свест додека мислиш на Ритуалот на преселбите, на Маутие.

„**БИБАХТАЛИ**“ беше пова. Бихбахтали како прокоба на земјата, како магија на кругот. Зашто, не може поинаку да се говори за Театарот на Ромите, онака како што сака ака

демската стерилијада. За нив нема друг јазик. Или алхемија на односите во единството на противречностите или ништо. Кобната жена е матица на спротивностите. Раѓање и смрт. Фантастите ке ја откријата во движењето за лебот а во водата веќе се јавачи претворени во мумии, Огледало на смртта.

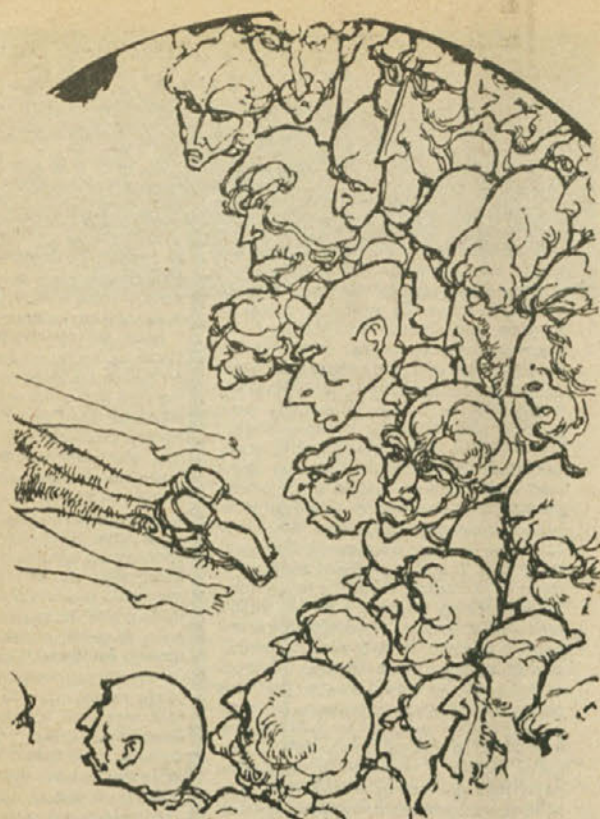
Рахим Бурхан не прави претстави според моделите на сценска тенденција на затворање на концептите во кофез. Тој ја отвара претставата. Во концептниот круг има земја. Во средината е бездната. Околу земјата публиката. Дубижување до сознанието на врховните закони на божествата што не постојат: Ритуал на прокобите.

„СОСКЕ“ беше пред нив, а зад сиот изоден пат. „Соске“ постоеше како предвестана свазна на синтезите од нешто се работеше во тунелите на нокта, во предделите каде што нема никој освен молчето и историја. „Соске“ мораше да постои и далеку пред тоа во нивниот сон. Рахим Бурхан не ја претпостави на илузијата која од него бараше органичување, на безграничните текови на истражувањето. Тој зеде троа болан воздух од дијалектиката гробница на уништувањето како најнеприкосновен светски процес и ги состави големите митови со траумите, општеството со човекот, човекот со власта, власта на насилството со војната, војната, со современоста.

„Соске“ или Ритуал на насилството. Имаше можеби право мојот пријател Христос Арванитидис, кога на една дискусија во Домот на младите „25 мај“, по повод изразните концепции во работата на Театарот на Ромите, рече: „Му давам десет илијади стари динари на оној што ќе ми каже што е тоа ритуал?“ Се разбира, најголемиот одговор беше претставата, а тој немаше пари. Беше ритуал, но не ритуал како курозитет во лексиката на нашиот изговор, не ритуал со кого ние го сместуваме Театарот на ромите во некои жалови мисловни — теоретски контексти. „Соске“ е ритуал како сценска реализација на магијата на митот сфатен како траума во текот на душата, судбината и времето.

„Соске“ како процес на барање каде може да се преточи прегатата на фатумот низ метафориката на телото, како идеја која дише и се храни од плодородието што се вика сцена, што се вика театар на пуштошот, театар на визиите.

Јордан Шлевнеш

младинска издавачка дејност

Во 1968 година „Студентски збор“ препадна во Новинско издавачка организација, започнувајќи ги првите чекори на полето на издавачката дејност. Уште во самиот почеток основна ориентација беше публикување на на слови од млади автори, претежно од дебитанти, што продолжува и понатака. Евидентно е дека од година во година издавачката дејност на НИО „Студентски

збор“ бележи се поголеми резултати. Во текот на изминативе 10 години се издадени околу 70 наслови. Само во текот на 1977 година излегоа од печат околу 15 наслови и тоа: „Мите Богоевски поет револуционер“ од Аце Филип, „Учениците во самоуправните процеси“ од Елиса Николовска, „Професорите и љубовта кај учениците“ од Александар Поповски — Личо, „Земјотрес“ од Иван Томовски, „Дечомани“ од Јован Павловски, „Подмошти“ од Страшо Стрешовски, „Жубори“ од Стојан Ристевски, како и пет наслови во рамките на современите хумор и карикатура од библиотеката „КИКС“

од следните автори: Стрешовски, Мице Јанкуловски, Александар Кујунџиџки, Јордан Поп-Илиев, и Миротслав Грчев. Посебно да го истакнеме и печатењето на двете книги од Школата на млади марксиста „Стив Наумов — Мите Богоевски“ и тоа: „Делегатскиот систем како политичка власт на работничката класа, „Тито — стратег на социјалистичката револуција“.

Во текот на 1978 година во издавачкиот план на НИО „Студентски збор“ опфатени се исто така околу 15 наслови, меѓу кои и: „Тито за образованието, науката и културата“ — подготвена од Фиданчо Димитров и Илија Пигеркоски, „Светот 77 за Тито“ од Мире Арсениевски, „Лексиката во текстовите на Јоаким Крчовски“ од мр Мито Мировски, „Морничави патеки“ од Јане Велјановски, „Сончоледово око“ од Илија Карајанов, „Несоница“, од Живко Ноески, Антологија на младата македонска поезија, од Ефтим Клетников и Љубе Цветановски, како и книгата „Студии за македонската народна книжевност“ од проф. др Томе Саздов. Исто така од печат ќе излезат и пет наслови во рамките на библиотеката „КИКС“ од авторите учесници на традиционалниот конкурс за карикатура што го распишува редакцијата „Студентски збор“.

Покрај овие наслови во план се предвидени уште неколку авторски трудови.

Исто така, ќе излезат од печат уште две книги од сениите на Школата на млади марксиста „Стив Наумов — Мите Богоевски“. Приклучувајќи се кон сенародната прослава на 70-годишнината на Илинденското востание НИО „Студентски збор“ ќе ја издаде книгата „Монографија за Горче Петров“ од проф. др Гане Тодоровски.

flancanje na filmsko temo

Sorazmerno precej je bilo pri nas že govora o tem, kako je področje filma precej neorganizirano in ločeno od sodobnih družbenih tokov. Tu mislim predvsem na njegovo neaktivnost in zadržanje na obrobju dogajanj, čeprav ima film kot medij izredno velik vpliv, predvsem na tisti delpublike oz. ljudi, kiše nimajo dokončno izoblikovanega značaja. Tu pojmi po moje sploh še niso razčisti, ker ni ne filmski produkciji, ne distribucijski mreži in ne posameznim kinopodjetjem povsem jasno kakšno politiko naj vodijo, da bi postali pomembnejši dejavniki pri oblikovanju našega kulturnega vsakdanjika. Nekako se čuti, da so ti tokovi prepušteni bolj ali manj stihiji in le tu in tam obstajajo poskusi razbijanja okostenele strukture in spreminjanja filmskega podajanja iz tiste klasičirane oblike: gledalec nasproti platnu in dogajanju na njem. Oblika, ki se ni spreminjala že od časov prvih filmskih ustvarjalcev! Za tisti čas seveda izredno primerna oblika, a žal danes popolnoma zastarela, ali pa vsaj v toliki meri, ker so se filmi od takrat precej spremenili in so vsebinsko drugačni. Veliko je že takih, ki slučajnemu namerniku prav nič ne povedo, torej se je njihova moč komuniciranja precej zmanjšala v vseh teh letih od nastanka kinematografije. Zato mora tisti, ki hoče kaj odnesti od takega sodobnega filma, imeti neko filmsko predznanje - še bolje povedano: filmsko kulturo. To pa je tudi tisti cilj, ki bi

ga morali imeti pred seboj vsi tisti, ki se s filmom količkaj in v kakršnikoli zvezi ukvarjajo - kot sem že precej omenil od snemalca do kinooperaterja. Jasno, od tega cilja pa smo še zelo daleč, ker se velika večina ljudi okoli filma sploh ne zaveda takšnega svojega poslanstva. In prav teh je izredno veliko tudi na najvišjih položajih, kajti sicer bi se stanje v več kot trideset povojnih letih gotovo kaj spremenilo. Žal smo, kolikor se mi zdi, skoraj identična kopija sistema kapitalistične filmske industrije, kjer film ni kulturno, temveč primarno trgovsko blago. Če samo pogledamo povojni razvoj jugoslovanske kinematografije, lahko sicer ugotovimo, da so bili trenutki, ko smo nanjo bili lahko ponosni, a žal je teh trenutkov bilo sila malo. Že ta podatek nam pove, da sami nismo (bili) sposobni človeka filmsko izoblikovati kar je precej zaskrbljujoče, ker osnovo pri kulturnem izobraževanju tvorijo prav domače stvaritve. Zaradi tega smo bili prisiljeni uvažati tuje umetnine (izdelke) v preveliki meri, kajti domača proizvodnja ne zadostuje in ne more zadostovati. Pri tem pa je velikokrat prišlo (in še prihaja) do izkrivljanja osnovnega motiva pri uvozu filmov. Kupovali smo ne le umetnine (v manjši meri), temveč serijske izdelke in polizdelke (v večji meri). Kako je mogoče, da še vedno dopuščamo krojenje filmskega sporeda nekaterim

rim posameznikom, ki je vprašanje, če se za to usposobljeni? Ali res ni prišel še čas ko bi odkup tujih filmov uredili na boljše, novejši in naši družbi bolj primeren način? V kolikor, pa je moje mnenje zmotno, naj mi tovariši na odgovornih mestih oprostijo! Tudi kinopodjetja nosijo velik delež krivde, ker niso šla za tem, da bi bolje organizirala svoje delo. Njihov spored je precej slab že v večjih mestih, naj sploh ne omenimo majhnih krajev, kjer je stanje prav obupno (še dobro, da deluje v naši državi veliko amaterskih gledaliških skupin). Smatram, da bi se bilo zelo dobro povezati s šolami, pa ne samo občasno ob raznih proslavah, temveč stalno, ker bi tako lahko kvalitetneje, a ne tako popularne filme predvajali večjemu številu gledalcev, ki bi jim s tem omogočili umetniško doživetje in še vzgajali bi jih. Tako bi bil dosežen dvojni namen: finančni uspeh (za kinopodjetje) in izobraževanje (za šole). Kino podjetja bi seveda lahko spodbujala razne debatne filmske klube in amaterske kino klube pri njihovem formiranju. Tako bi izredno popularizirali filmsko umetnost, ki bi lahko postala še bolj pomemben dejavnik v življenju neke družbe oz. okolja. Pomembno vlogo pri tej popularizaciji imajo časopisi, ki so se zadnja leta, po dolgotrajnem molku, počasi le začeli zavedati pomembnosti in aktualnosti filmske tematike. Tako opažamo v naših časopisih večjo

in pogostejšo prisotnost člankov na to temo, kot je bilo to poprej. Seveda se ti članki kvalitetno precej razlikujejo zaradi objektivnih vzrokov, ki pa tičijo najpogosteje v različni filmski izobrazbi (neizobrazbi) piscev. Zadnje čase je bilo o tej temi veliko napisanega, posebno zato, ker ni bilo vedno povsem jasno kakšen namen naj ima ta kritika v odnosu do filmskih del in ustvarjalcev. Večkrat so bili pri tem prizadeji domači filmski avtorji, ki se niso strinjali z različnimi kritikami, ki so (moramo priznati) bile (in so še) zelo živopisne, ter segale od ene do druge skrajnosti. Glede specializiranih revij o filmu. Tudi na tem področju se je nekaj premaknilo na bolje. Čeprav nisem prav dobro seznanjen z vsemi mogočimi izdajami s tega področja v Jugoslaviji, bi vendarle omenil „Filmsko kulturo“, „Film“ (zagrebški), „Film“ (beograjski) in „Ekran“. Razen beograjskega Film-a, so druge tri revije resne in strokovne, za moj okus še preveč. S tem je zelo omejen krog njihovih bralcev, kar tudi pomeni, da se zapirajo vase in se ne angažirajo pri širjenju filmske misli med širše množice. To bi zanesljivo lahko trdil za Ekran, ki ga tudi najbolj poznam, ker pač izhaja v Sloveniji. Dolej ga je bilo možno kupiti vsaj pri blagajnah v kinih, a zgleда, da bodo tudi to opustili zaradi slabe prodaje. Prav obratno se dogaja z beograjskim Film-om, ki je

takoj od začetka svojega izhajanja začel precej poljudno in nestrokovno obravnavati teme s filmskega področja. S kičasto in senzacionalistično vsebino ter mnogimi, sicer dobrimi in aktualnimi fotografijami, si je utrl pot do bralcev, a je žal s tem na nek način (da se ekonomsko izrazim) „devalviran“ filmsko umetnost na tisto raven ki jo le ta ima na Zahodu. Čudim se zato ljudem v teh redakcijah, ki zgleда niso sposobni vskladiti kvaliteto z uspešnostjo pri bralcih oz. se eni in drugi držijo svojega, oškodovan pa je predvsem bralec - entuziast, ki bi ga lahko imeli za propagatorja filmske umetnosti, a žal ne dobi dovolj kvalitetnih in poljudnih informacij s tega področja. Za konec naj spregovorim tudi o zelo pozitivni vlogi kinotek oz. v Zagrebu tudi „Filmske teke 16“ pri širjenju filmske kulture. Korak naprej na tem področju pomeni prav Filmska teka, ker posoja kopije filmov na 16 mm traku in sicer sorazmerno poceni. To bi lahko dobro izkoristili različni klubi, še posebno pa šole; zato menim, da jih je vredno pohvaliti (to toliko v informaciji za tiste, ki niso gledali TV oddaje o njih). Sicer bi lahko spregovoril še o nekaterih stvareh s tega področja a menim, da je za tokrat kar dovolj. Če sem bil pre malo strokoven oz. nič kaj na ravni, naj mi prosim bralci oprostijo, smatram pa, da je o nekaterih stvareh bilo potrebno spregovoriti!

branimir gasparini

ko su mladi pisci?!

Доиста се често у последње вријеме говори о судбини младог писца. Бар онолико често колико се говори о проблемима писца и литературе код нас уопште. Али се зато, кад се помене млади писац, са више жучи и понешто гласније збори. Особито кад млади писац и нема потребе да ову излизану синтагму стављамо под знаке наводника акцентујући њену пежоративност) говори о себи уопштавајући своју бригу за оне који дола

Нијесмо заиста прецизно ни разграничили појам „младог писца“ од појма писца у суштинском смислу те ријечи. Нијесмо то учинили добрим дијелом зајављујући једној својеврсној замјени тезе, која пледира за критеријум (који у својој суштини заиста никакав критеријум не може ни бити) који би могли условно да именујемо као „критеријум младости“, а који пак, у други план потискује, често, критеријум на основу којег се одређује да ли је неко уопште писац или то није, без обзира на своје животно доба. Јер неко је писац или то није. Нема другог начина да се избори за тај статус.

А такозвани млади писци по често се жучно боре за статус писца само на основу тога што су млади (и полетни) па усто и пишу (најчешће) стихове. Још чешће су расрђени на све и свакога стога што нијесу довољно, или никако, схваћени. Тај бијес је најчешће окренут према „неприступачним“ редакцијам и издавачким кућама.

Проблем је, мисле они, што њихове свјеже творевине (које се још хладе на столовима, као супа) нико још није у стању да довољно добро разумије, или чак никако, услед чега ко би други испаштао до они, млади писци.

Баш зато им те велике, да кажемо судбинске бриге, и не дозвољавају да се усредсреде на оно у шта су се ваљда неопозиво упустили, и да стрпљиво и вриједно раде. Огроман је њихов немир, али бојати се да тај немир чешће није стварачке природе, већ је апстрактна срџба на разноврстане прилике које им ко бајаги не дозвољавају да дођу до пуног изражаја.

А свједочи о то да нема ваљда средине у Југославији која не вапи увјек испочетка за новим стваралачким снагама, и која истинске ствараоце свесрдно не подржава.

Дошли смо дакле до једног важног проблема који се тиче овог нејасног и крајње недефинисаног појма „млади писац“, а који је нејасан и улива неповјерење само зато што овако како се сада схвата укључује у себе потпуно некритичност.

Писац, који је између осталог и млад, нека се сам рве са том срећом, или несрећом. Али било како било његово доба животно је и његова посве приватна ствар, на основу које му не треба чинити нити уступке (у смислу тепања, јер ће да се испетети!) нити му стварати ма какве запрете уиме перспективе и времена будућег које по некад и не постоји, а које је пред

њим.

Ко дакле ларма, ко диже прашину, ко неутјешно цвили над судбином младога писца. Бојим се да то онајвише чине они који јесу рецимо млади, али писци нијесу, нити ће то по свој прилици икада моћи да буду. У име кога говоре ти млади људи до у име свога слабашијог или никаквог дара који јединим могућим, природним путем, не може да нађе себи излаза, већ га тражи на другој страни, у овој својеврсној замјени теза.

У прилог овим оштрим оптужбама могао бих лако да набројим читави низ прилика у којима се било могуће увјерити да ствари овако, или бар слично с. оје. Можда кад је у питању прогорска средина треба рећи да је младоме писцу отворено толико простора да ни он сам најчешће не зна шта да с њим чини. Тај отворени простор је прилика и искушње и Родос. Уосталом, ако простора нема треба га створити, а таленат увјек налази начина да га створи.

Ови редови су, не знам зашто, ваљда стога што су у већини, посвећени онима чије је једино име и презиме „Млади Писац“, а можда су непосредно инспирисани неколиким књижевним конкурсима у чије резултате сам стицајем околности имао увида, и који су заправо били изванредна илустрација основних полазишта текста.

Вриједности, ипак, непредвидиво искршавају, и оне су на срећу, најгласније.

будимир дубак

ИЗ ДРУШТВА КЊИЖЕВНИКА КОСОВА

ЦЕНИТИ ВИШЕ КЊИЖЕВНИ РАД

Плодна активност Друштва књижевника Косова у прошлој години. Очувати и обогатити континуитет започетих манифестација. Потребе за оснивањем Друштва књижевне омладине су нарасле.

Година Титових и наших јубилеја, била је уједно и најплоднија година књижевне активности Друштва писаца Косова у току свог деловања. То нам је недавно рекао председник Друштва књижевника Косова Назми Рахмани, са којим смо поред осталог разговарали о досадашњој активности, плановима и даљој програмској оријентацији Друштва у наредном периоду.

Један од главних видова активности Друштва у протеклом периоду, сазнали смо од Рахманија, била је организовања књижевних сусрета и манифестација у срединама љубитеља писане речи, организацијама удруженог рада, школама, факултетима и месним заједницама. Прошле године Друштво је бројним књижевним манифестацијама, приредбама и сусретима, дало свој пуни допринос, обележавању Титових и наших јубилеја. Врло интезивног карактера и богатог садржаја, истиче Рахмани, биле су сталне манифестације Митинг поезије у Ђаковици, „Дечански сусрети писца“, „Песнички сусрети Лазар Вучковић“... Но, ипак и поред ових и интензивних књижевних манифестација, које се одржавају сваке године, примећује се, наглашава Рахмани, да недостаје више књижевних трибина и разговора, кроз које би се аналитичније сагледавали проблеми, који прате нашу књижевност.

сачувати континуитет започетих манифестација

Према речима председника Рахманија, активност Друштва у наредном периоду биће, пре свега, усмерена на очувању континуитета започетих акција књижевних манифестација и фестивала. Поред већ започетих културних акција истиче Рахмани, Друштво ће ове

године ићи на оригиналније на- ступе и презентовање књижевних дела наших ствараоца не само у оквиру наше Покрајине, већ и изван ње. На недавном састанку Председништва, Друштва књижевника, поред осталог, расправљано је о оригиналнијем а и начину организовања књижевних сусрета, посебно тамо где се утицај књиге мало осећа. На председништву је такође истакнуто да би убудуће требало што више организирати књижевне трибине и разговоре и акције које ће допринети даљем развоју књижевног стваралаштва у нас.

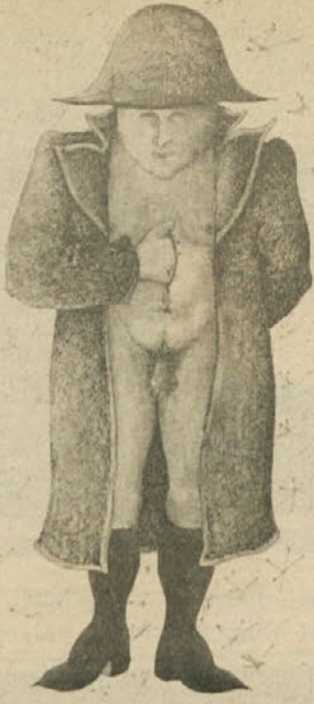
потребе за оснивањем књижевне омладине знатно су нарасле

Да би се боље пратио и афирмирао рад младих ствараоца, по мишљењу Рахманија, неопходно је више књижевних клубова и литерарних секција, по школама и факултетима, радним организацијама и месним заједницама. Тиме би се знатно више омогућило младим ствараоцима, да објављују своје радове, студије и есеје. У универзитетском граду, као што је наш, неопходно је имати омладинску издавачку делатност. Потребе за оснивањем књижевне омладине су већ одавно сазреле. Што се тиче пријема младих у друштво књижевника не постоје неки строжи критеријуми. Основно је за пријем у Друштво имати најмање две објављене књиге у зависности од тога како су оне оцењене од стране критичара. Од укупно 105 чланова, колико броји Друштво књижевника Косова 50% чланова су млади ствараоци, рекао нам је на крају разговора председник друштва Назми Рахмани.

радомир димић

цртежи: бране секулић

baletit kosovar të kultivohet edhe më shumë

Trupa e baletit, që punon pranë Teatrit Popullor Krahinor në Prishtinë, është e re nga mosha. U formua atëherë, kur një grup entuziastësh dashamirë të lojrave skenike vendosën t'i rreken një pune me seriozitetin më të madh, konkretisht më 1972, para gjashtë vitesh. Sot, Trupa e baletit numëron 18 anëtarë të rregullt, ndërsa atë e udhëheq pedagogu, korreografi e aktori **Abdurrahman Nokshiqi**, me të cilin para pak kohe patëm një bisedë rasti me çrast bëmë fjalë për problemet, sukseset dhe çdo gjë tjetër që lidhet me punën e baletanëve të kësaj Trupe.

Baleti kosovar është, pra, i ri, mirëpo çdo ditë e më tepër ai po vie e përsoset, sidomos kur kihet parasysh fakti se kjo Trupe e baletit deri sot dha disa baletë që u priten shumë mirë nga të gjithë ata që patën rast ta shohin punën e anëtarëve të zellshëm të kësaj Trupe.

Anëtarët e Trupës së baletit, sot, marrin pjesë në dramën shqipe dhe atë serbe, ndërsa për këtë kohë jo aq të gjatë ekzistimi kanë pregaditur tri premiera: «Ritmet e zgjuara», «Paralozë dasme» dhe «Sokolli e Mirusha». Vetë numri i premierave na duket i vjetër, mirëpo shkakun se pse nuk është punuar më shumë duhet shikuar në mungesën e lokalit të përshtatshëm për punë, problem ky që i mundon sa kohë anëtarët e kësaj Trupe të baletit, të vetmes profesionale në Krahinë tonë. Në mungesë të lokalit ngjan shpeshherë që anëtarët e Trupës së baletit të rrijnë tërë ditën në Klub të Teatrit, e ka ndodhë që gjatë ushtrimeve në lokalit e papërshtatshëm baletanët e rinj të marrin edhe lëndime trupore e kështu kanë pushuar një kohë të gjatë, pavarësisht se ata janë të rinj dhe mund të bëhen emra nderi për baletin tonë kosovar.

Kuri i vizituar anëtarët e kësaj Trupe, na thanë se mungon përkrahja dhe interesimi për këtë gjini të rëndësishme, e madje as nga Televizioni Prishtina nuk ka kurrfarë interesimi për xhirimin e ndonjë emisioni në mënyrë që edhe shikuesit të kenë rast të shohin ndonjë balet, e si dihet në TV Prishtinë ndjehet një mungesë e emisioneve të

tilla argëtuese, sidomos kur kohëve të fundit muzika moderne argëtuese është bërë një me baletin. Gjer më tani Trupa e baletit ka pregaditur vetëm një emision gjysmëorësh për TV Beogradin, prezentim ky i suksesshëm që u çmua nga të gjithë ata që e panë.

Abdurrahman Nokshiqi, shef i kësaj Trupe, mendon se duhet të bëhet edhe njëfarë organizimi në mënyrë që të vizitohen edhe qendrat komunale të Krahinës sonë, të shfaqen programet edhe nëpër vendet e ndryshme, mirëpo si duket kjo nuk po i shkon përdore Trupës së baletit të Teatrit Popullor Krahinor, ngase prej formimit e gjer më sot një herë vizitoi vetëm Mitrovicën.

Për këtë vit është paraparë të pregaditen dy baletë nga anëtarët e kësaj Trupe: «Cuca e maleve» dhe «Më të fortë se vdekja», mirëpo si thamë edhe më parë mungesa e lokalit është bërë pengesë kryesore që ka dalë para baletanëve të rinj, madje është kjo çështje ndaj së cilës nuk duhet të jemi neglizhentë dhe për të duhet dhënë përkushtim kujdesi më të madh.

Mendojmë se shpresa jonë dhe e anëtarëve të Trupës së baletit, ndoshta nesër, do të vishet me petka realiteti (lexo: do të ndërmerret diç kah përmirësimi i kushteve për punë të këtyre të rinjve) e një gjë e tillë

do të ishte e mirëseardhur për të gjithë ne, dashamirët e lojrave skenike, e më së shumti edhe për vetë anëtarët e kësaj Trupe. Sidoqoftë, ta kultivojmë baletin tonë kosovar sa më shumë, në mënyrë që, nesër, ai të luaj rol në kulturën tonë dhe zhvillimin e saj, e nga ana tjetër t'u ndihmojmë të rinjve baletanë, në mënyrë që të mbërrijnë suksese në profesionin për të cilin u orientuan.

behxhet haliti

жреци и мудраци

Одвајкада се положија чува, ако се стекне. Стиче се знањем, вјештином, умјењем, лупшењем, шарлатанством - колико је људских карактера и нарави толико је и начина и жеља да се до њега дође. Култура, рад у њој, воља је многих, њихова накана, снијевање. О култури се сања, жели се бити бићем од ње и у њој, па чак и ако човек за ту област није ни талентован, ни богом дан. Мисли се, онда ћу постати паметнији, интелектуалнији. Култура треба да буде обрзина да би се под њом неко сакрио, не себе - немоћ, умишљеност, незадовољство. Да би под том обрзином вршио егзекуцију над онима који у културу иду зато што је знају и зато што им је она и од пророде дата и од свијести и самосвијести задат циљ. Године, углавном, врше појделу обрзине, имају они који су у култури свој вијек провели а ништа нијесу дали или они од младих и надобудних који им прилазе, који у њихово окриље падају, да би своја увјерења задовољили, али не и створили моћ. Тако постају стари. Прихватају начине правила игре, од младалачке енергије и жустрине не остаје ништа, све се претвори у окамењено вријеме у коме они воде неку своју игру. Игру од које зависи многи у којој су они моћни, а други потчињени.

Егзекуција се не врши на постољу, нема целата иако има обрзина. Има само жреца у чудесне тауне посвећених и мудраца профетског понашања. Жреци покрштавају, ови мудри убјеђују. Први говоре, други би да просуђују. Лаковјерне обреде у којима жреци посвећују, мудри проричу. Одлика им је благоглагољивост. Убјеђљивост и увјерење да су у праву!

Живе ван времена, историје. Углавном их, и једно и друго, погрешно схватају. Поимају га као свој тренутак, пуни су себe значаја. Надувени, усправни. У својим одорама крећу се свијетом, хоће да се све око њих врти, на колена да се пред њима пада - сусетни су значи. Као такви слаби Бирају оне који у њихове ријечи вјерују, они им славу и хвалу доносе. Глас проносе о њима, о њиховој самородности, ген јалности, о томе да су увијек и вагда у праву. А такви морају бити. Жрец се не постаје тек тако, а ни мудрац! Талента и одбарености за то треба, напосе и вичности.

Култура није храм у коме жреци кроз обреде стварају свијет умјетности. Ови управу то чине. У храму они поклонике исповиједају, упућују, запућују. Око обредног олтара играју и игром заводе. Када заведу на жртву, као дар богова, чји су посленици, вредни и марљиви, приносе оне који им сметају. Да би себи очували, своју свијест и сазнање о култури. Хоће крв али не за себе. Знају вјештину старих демагога, словоболни се митовима клањају, када крв виде онеме који жртвују, приклањају се. До потпуности и бесвијесног. Из не-

нања то чине, вјерују им. У доколици су и посматрачи и жрец. И они који се у тајне посвећују и они који су их измислили и себе на тај начин у њих посветили. Хоће да се у храм затворе, да они који раде ништа не виде, не знају. Да се само у гласину вјерује, празну ријеч. Неко невидљиво рухо које шарлатански нуде мислећи и хтјевши да сви ланци и у незнању буду. Хоће да ткају, а обред разбој. Хоће да културу зато, да од ње маузолеј дигну коме не сви, у бескрајним поворкама, и помори хода. Мало их је, сва срећа. И брзо се виде, њихове игре прозру, означе, омече. Иако је тако они хоће да трају, убјеђени су у своју вјечност. Зато им храмови зврје празни, нема никога да им на поклоњење дође. А они они код других, код већине, не би ишли. Боје се. Изгубила би се њихова јалова ријеч, лажна игра, видјело би се да су слаби људи, лоши глумци. Па им друго не остаје. Што зато што су у мањини, што зато што су ван времена, што револуцију не признају. Што хоће да буду карикатури у свом храму а бића су од крви и меса. Само не могу терет сопственог да носе.

Мудраци, по исходшту и убеђењу, лијева су и десна рука. Испред храма докони сједи да би проричали. Како поклоника нема проричу славу један другом, ако су у завади самима себи. Убеђују се и увјеравају, вјежбају се у дијатриби. Не раде, а гласом и причом стварају. Указују на жреце, од њих геније чине, све остало обезбеђују.

Софистима су намах, умешницама су од њих. Једноставно - имали су времена да више науче, историја је за њима у њој претрају, хоће да је усвоје и посвоје, у приватни посјед да је претворе. Да од ње убирају оно што сами желе. И у заблуди су. Вријеме је радених, нова се историја ствара. Без храма без жреца и мудраца. Култура свакога да би било више рада и више стваралаштва. Без лажних ријечи,

умишљања, убјеђења. Да сви имају оно што жреци и мудраци хоће само за себе. Зато су сада сами - жреци у пустим храмовима чекају, мудрац пред њима причају са самима собом. Све је мање и поклоника, вријеме прође па неко наврати. А и тај више из новине, да види прошлост, људе који су заборавили историју па остали сведени у себе, сами, ван свих. Нерадни и нејделатни.

војислав никчевић

slovenska rock glasba danes

Zadnja leta smo v Sloveniji pričla nenehnemu razvoju rock glasbe. Težko je reči, kaj je doprineslo k takšnemu stanju, vsekakor pa se je stanje v naši „glasbeni industriji“ izboljšalo. Pogoji za delovanje šestdesetih letih, kot v tujini, vendar pa se vse skupaj dela malo bolj organizirano kot pred leti. O tem pričajo številni koncerti tujih in domačih glasbenikov, nastanki novih glasbenih organizacij (najnovejši primer je ustanovitev folk društva v Novem mestu) in podobno.

Če hočemo govoriti o današnjem stanju slovenske rock glasbe se moramo ozreti nazaj knjenim začetkom. Med začetnike slovenske rock glasbe spadajo skupine Skorpionji, Kameleonji itd. Od tistih časov je sedaj minilo že trinajst let, v katerih se je marsikaj zgodilo. Sicer pa zapišimo lepo po vrsti.

Vsekakor je prvi podatek, ki nam pove razvitost glasbe določenega področja število izdanih plošč, predvsem „epi-jev“. In ravno s tem se ne moremo preveč hvaliti. Dosedaj je izšlo le okoli deset „epi-jev“, in še ti so večinoma izšli v zadnjih dveh letih. Prva plošča, ki je pri nas izšla je bila plošča Tomaža Pengova „Odpotovanja“, sledili pa sta ji plošči skupine Buldožer in September. Kot sem že dejal se je situacija zadnja leta malo izboljšala tako da sedaj glasbeniki (kot primer lahko vzamemo Andreja Šifrerja, tej skupini Predmestje in Izvir) ne čakajo več tako dolgo na plošče. Za to skrožno boro ne moremo iskati vzrokov v pomanjkanju kvalitetenih glasbenikov, saj bi si ploščo zaslužili še nekateri. Poglavitni vzrok leži v gramofonskih družbah ter njihovi programski politiki. Le-tise niso kazale večjega zanimanja za to vrsto glasbe. Težko bi trdili kaj je bil vzrok takšne mu odnosu, ali je bila to nekomercialnost (?), ali pa neresen družbeni status rock glasbe, oz njene nepriznavanje kot kulturne vrednote. Pri tem bi lahko omenili dva aktualna primera. Prvi je skupina Buldožer katere plošča „Zabranijeno plakatiranje“ je naletela na plaz nasprotovanj in je bila dolgo časa prepovedana. Drugi primer je Tomaž Domicelj, katerega predlog izbora skladb gramofonske družbe niso bile pripravljene sprejeti in tako je moral več let čakati na izid plošče.

Ko smo že pri ploščah, bi lahko omenili še en problem. To so jezikovne težave. Slovenija je malo tržišče in zato naklade v njej niso tako velike. Če hočejo glasbeniki zvišati naklade svojih plošč morajo prodati tudi v druge republike. Tu pa nastopi težava v jeziku. Čeprav je v prvi vrsti najpomembnejša glasba, nerazumevanje slovenaščine igra tudi pomembno vlogo. Zato ni čudno, da mnogi glasbeniki posnamejo svoje plošče v srbohrvatskem jeziku, čeprav skladbe s tem delno izgubijo na svoji izpovedni moči.

Tudi radio in televizija ne posvečata slovenski rock glasbi dovolj prostora. Radio je masovni medij in zato nekomercialna glasba ne najde dovolj prostora v njegovem programu. Da pa ju ne bi samo igrali moramo pohvaliti akcijo Slovenski rock, ki jo je pred leti izvedel radio v več slovenskih mestih in s tem dal možnost predstaviti mladih glasbenikov, ter televizijsko oddajo Slovenski rock, ki je zadnja leta vedno na sporedu. Določeni premiki na radiu so se pokazali s tem, da so posneli koncert Tomaža Domicelja v Ljubljani. Vendar pa bi to tudi bilo skoraj vse, kar sta oba medija naredila za slovensko rock glasbo. Kljub delnemu izboljšanju

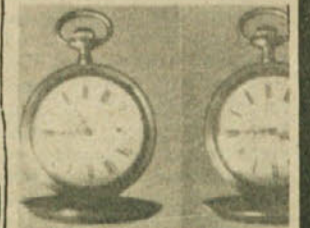
pogojev v zadnjih letih pa le-tise niso idealni. Eden izmed podatkov, ki govori temu v prid je ta, da le malo glasbenikov živi samo od glasbe, večina se z njo ukvarja le postransko, zraven študija ali službe. Za kvalitetno glasbo pa je treba celoga človeka, vendar so za to potrebni tudi ustrezni pogoji.

Razvoj slovenske rock glasbe je vedno šel v korak s sorodnimi gibanji v tujini. Nekajletni zaostanek za gibanji v tujini je bil vedno prisoten, posebno še v začetku ko smo morali pričeti takorekoč iz nič, saj nismo imeli nobene tovrstne glasbene tradicije, vendar pa gre zadnja leta glasba vse bolj v korak s časom. Tako so lansko leto pretresli naše ljubitelje glasbe Pankrti, prva slovenska punk skupina.

Vzглядovanje po zahodni glasbi pa je pustilo tudi določene posledice. V prvi vrsti lahko omenimo pomanjkanje originalnosti. Večina se jih je vedno trudila da bi šla v korak s časom, pri tem pa so pozabili na razvijanje lastnega zvoka. Slovenija ima bogato glasbeno tradicijo iz katere bi lahko črpali ideje, vendar so jo mnogi zaobšli. Še nadalje je šla skupina Begnagrada, ki je razvila svojevrsten in zanimiv zvok, kateri ima korenine tudi v slovenski narodni glasbi. Zraven njih bi lahko našli še nekaj glasbenikov, ki so pričeli črpati snov tudi iz slovenske ljudske glasbe, vendar pa take težnje opazimo šele v zadnjih nekaj letih.

Slovenija je bila vedno bogata z rock skupinami, ki so običajno predstavljale jedro glasbenega delovanja in višek kvalitete. Srce, September, Bumerang, Buldožer, Madi levi in Jutro je le nekaj imen, ki so doživele priznanje tudi v ostalih republikah.

Vendar pa so v zadnjih dveh letih skupine neankrat prešle v drugi plan. Zasenčila jih je namreč množica akustičnih skupin in glasbenikov. Vsaj tri četrtnine vseh mlajših glasbenikov, ki obe-tajo igra pravo glasbo. Težko bi temu pojavu poiskali vzrok. Ali to pomeni, da hoče vsak, ki zna igrati na kitaro biti glasbenik, ali pa so sprevideli, da so rock fraze že izrabljene in da se da z akustično glasbo povedati dosti več. Razvseljivo pa je da je med njimi tudi mnogo kvalitetne glasbe. Omenimo lahko Janija Kovaciča, Andreja Trobentarja, Bojana Drobeža ter skupino Sedmina, ki polagajo prav toliko pozornosti na besedila, katerim bi lahko rekli že kar poezija; kot na glasbo. V to generacijo bi lahko pristeli še Andreja Šifrerja, medtem ko spadajo Tomaž Pengov, Tomaž Domicelj in Aleksan-

der Nežek že v starejšo generacijo. Rezultat takšnega stanja je tudi množica festivalov, od katerih velja posebno omeniti letošnji mednarodni festival folk glasbe v Novem mestu, ki naj bi postal tradicionalen.

Če potegnemo črto čez vse lahko zaključimo, da se zadnja leta v Sloveniji stvari pomikajo na bolje, vendar bo potrebno storiti še mnogo da bomo ustvarili idealno stanje za razvoj slovenske rock glasbe. Prvi obetavni rezultati se že kažejo.

drago babič

Jedna vredna istorija filozofije

Nova „Naprijedova“ FILOZOFSKA BIBLIOTEKA „krenula“ je 1974 g. Sudeći po broju izdatih knjiga, bilans je relativno skroman: za pet godina (trinaest knjiga) - od toga više od polovine u ponovljenom izdavanju. No kada je u pitanju značaj pojedine knjige, najbolje je kazati da je svaka od njih relevantna u povesno filozofskom smislu.

Za Fichteov tekst Osnova cjelokupne nauke o znanosti nemački izdavač kaže da „pripada najznačajnijim djelovima svetske filozofske literature“. Nema sumnje da je ta ocena primerna, budući je u pitanju najrelevantniji Fichteov spis za tok nemačke klasične filozofije. Reklo bi se da Fichte u ovoj knjizi iskušava apsolutni vidokrug radikalno shvaćenog Descartesovog nasljedja. Kao možda nigde drugde, tu duh ostaje sam sa sobom, te je ovo jedan od „najčistijih“ tekstova u povesti filozofije.

O dvama Kantovim kritikama, kao i o još nekim ovde objavljenim knjigama, vrlo je teško prigodno govoriti, a da to ne budu ili opšte (pa samim tim i veoma poznate stvari) ili pauzalno podeljeni superlativi - čime se uglavnom koriste izdavači najavljujući svoje knjige na tržištu.

Aprioritet prostora i vremena, koji je izuzetno namučio Kanta u Kritici čistog uma, bio je, izgleda, prvenstveno namijenjen bezuslovnom utemeljenju moralnog zakona, tj. kategoričkog imperativa - u domenu uma u praktičkoj upotrebi. Treća kritika, koja je trebalo da uspostavi vezu između dve prvonapisa, stavila ih je istodobno u pitanje. I Kritika praktičnog uma i Kritika moći sudjenja stampane su u ovoj biblioteci.

Osnovne crte jedne metafizičke spoznaje je tekst u kome Ničola Hartmann po prvi put razložno iznosi plan svoga filozofskog sistema, pokušavajući obnovu ontologije. I sam pokušaj je interesantan: da se na temelju znanstvenih elaboracija postavi pitanje bitka, kao zadatak jedne philosophia ultimae. Interesantan je i Hartmannov pokušaj da zamisao provede posredstvom triju disciplina - fenomenologije, aporetike i teorije, čiji su vidokruci također izradjeni i prezentirani.

George Santayana je predstavljen tekстом Skeptizam i animálna vjera, koji nudi presek njegovih preokupacija u prvih 30 godina našeg veka. Najkrace bi se reklo: naturalizam sa snažnim refleksima kontinentalnog evropskog mišljenja.

Lukáseva Povijest i klasna svijest je ne samo poznata, već i uticajna kod nas. U pitanju je jedan od najznačajnijih pokušaja hegelovskog čitanja Marxa.

Blochov Subjekt-objekt spada među najpoznatije (skupa sa Lukásevím, Marcuseovím, Kojeveljevím, Adornovím i Hyppolitovím) marksističke komentare Hegela: dokument koji pripada vremenu kada je Hegela ponovo valjalo „otkriti“. U nekim bitnim vidovima Subjekt-objekt je inspirisan Lukásevím čitanjem Hegela.

Cassirerova knjiga Ogled o čovjeku je tekst koji svjedoči o njegovim dočnijim interesovanjima, nakon napuštanja stavova koji ga čine marburškim neokantovcem. Ovdje je, očito, izbor izvršen u dosluhu sa strujanjima u našoj teoriji.

Marx je dva puta objavljivao. Sem izbora poznatog kao Rani radovi (sa Engelsonm), objavljeni su i Temelji slobode - izbor iz danas vrlo često pomijanah Grundrisse, koji obuhvata najznačajnije delove i približno nešto manje od jedne trećine originala (tako se računaju napomene i dodaci).

„Filozofskoj biblioteci“ zagrebačke izdavačke kuće „Naprijed“ objavljena su dela Fichtea, Kanta, Hartmanna, Santayane, Lukácsa, Blocha, Cassirera, Marxa i Engelsa, Platona, Plehanova... Biblioteku karakteriše dobar izbor u dvostrukom smislu: kada su u pitanju dela pojedinog filozofa u odnosu na čitav njegov opus, kao i u odnosu na povesni razvoj filozofije.

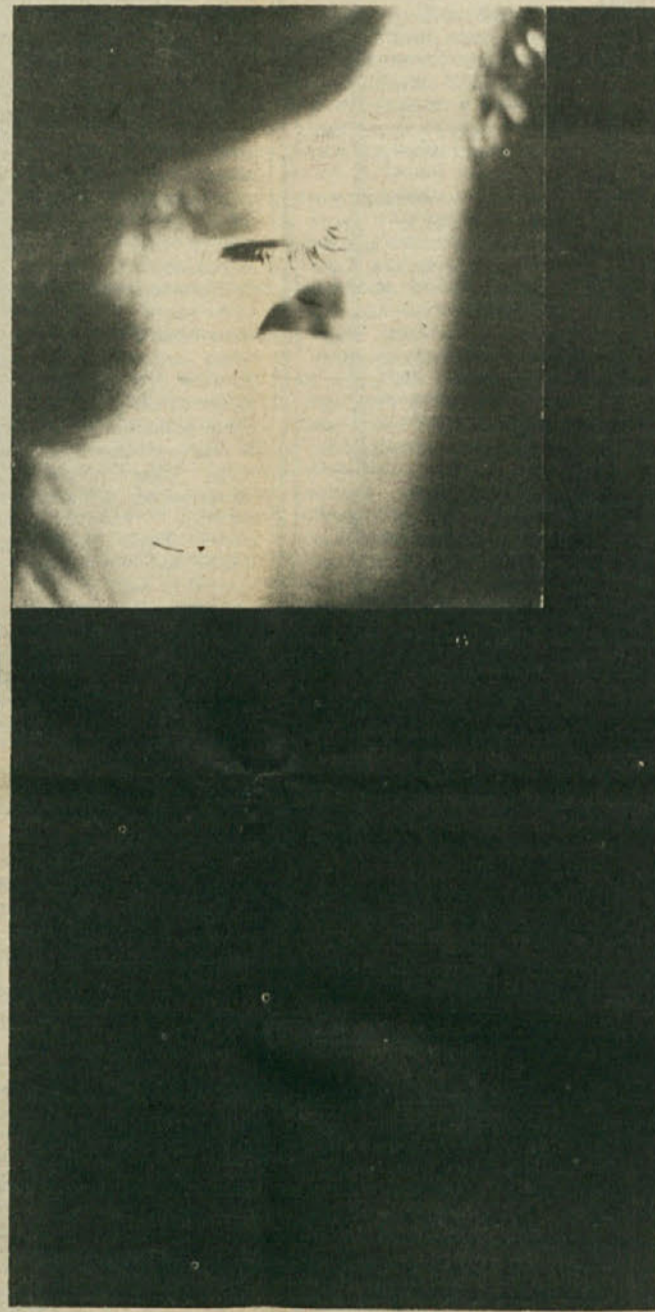
I Platon je dva puta objavljivao. Pored Protagore (koji se u periodizacijama svrstava u rani prelazni period) i Sofista, koji pripada zreloom dobu, obnovljeni su Zakoni - pozni i najobimniji Platonov dijalog.

Na kraju valja pomenuti i izabrane Plehanovljeve rasprave, pod naslovom Filozofija marksizma.

zajedničko načelo bi moglo biti da se tradicija dovede do reči: od početka, pa do onoga što bi se moglo zvati filozofskom tradicijom našeg veka.

Drugi uslov za povoljnu ocenu nekog izdanja je dobar prevod. Treći uslov je dobar prateći tekst (pogovor ili predgovor). Prisećajući se da naši prevodi često umeju biti neupotrebljivi, a prateći tekstovi promašeni i neinventivni, moram kazati da su ova izdanja gledano u celini - superiorna u odnosu na sve filozofske biblioteke koje trenutno kod nas izlaze, kada su u pitanju dve pomenute stvari. Zasluge za prateće tekstove, koji su uvek u najmanju ruku korektni, odnose se na Gaja Petrovića (koji ih je napisao gotovo polovinu), Milana Kangrgu, Branka Bošnjaka, Danka Grlića, Branka Despota i Predraga Vranickog. Od prevodilaca, čiji mukotrpni rad često ostaje u senci, pomenuću samo neke: V. Sonnenfeld, M. Mužina, M. Kangrga, D. Pejović, B. Despot, S. Bpšnjak, G. Petrović, V. Gortan, B. Petrović, M. Pijade.

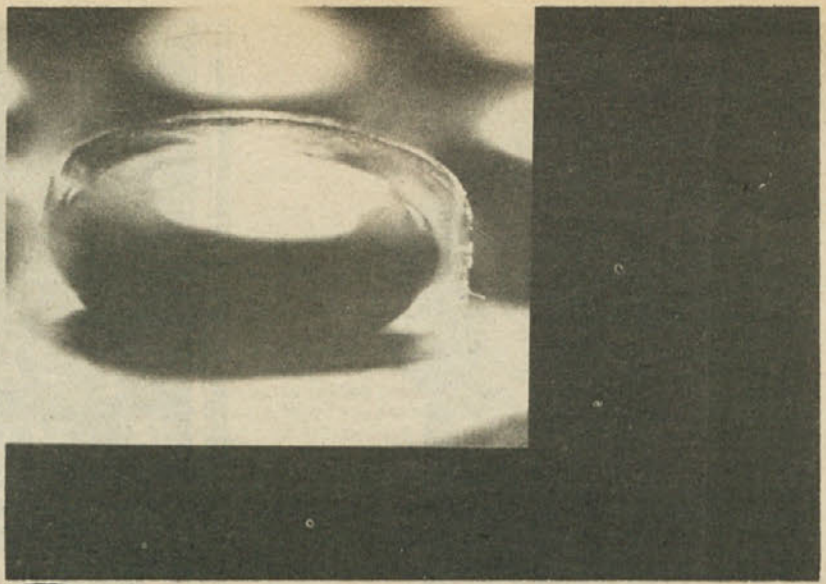
Posmatrano u celini, uzimajući u obzir izbor tekstova, prevode i prapratne tekstove, možemo se nadati da će urednici i saradnici „Naprijedove“ Filozofske biblioteke i u daljem radu demonstrirati marljivost, upućenost i inventiv-

Ono što sam htio naglasiti ovim letimičnim pregledom je veoma dobar izbor, i to dvostruko: kada su u pitanju dela pojedinog filozofa u odnosu na čitav njegov opus, kao i u odnosu na povesni razvoj filozofije. Mislim da se ne može govoriti o uredjivanju ove biblioteke shodno nekom teorijskom ograničenju i načelu. Jedino

nost, kao što su to i do sada činili. Nadam se da će biti više tekstova koji se po prvi put prevode na naš jezik, budući da se sedam od pomenutih trinaest knjiga pojavljuje u ponovljenom (doduše, ponekad dopunjenom) izdanju. Međutim, neki od sada neprevodeni tekstovi već su najavljeni.

miroslav prokoprijević

Slobodanka Mitiрић

Награђени есеј на конкурсу „Универзитетске ријечи“

сократова пресуда: оптужба

Сократов посљедњи опроштај од живота као посљедница cjелокупног постојања, али и апсолутно-мoралног дјеловања, као најзначајнијег у том постојању)

„...Разуме се, Критоне, они о којима ти говориш рате тако: они мисле да ће нешто постићи ако то раде. Али ја разуме се, нећу то радити; јер ако испијем отров мало допије, мислим да тим нећу добити друго но сам себи стећи срамоту, зато што жудно пријам за живот и поштеђујем га кад у њему ничега више нема. Него хајде, послушај ме и чини онако како ти кажем!“

(Сократ Критону)

Животом, једног од знаменитијих (старих) Грка, бавиће се дуго још многи; међу њима и они, који су у посљедњем његовом опроштају од живота нашли смисао cjелокупног његовог постојања. У сваком покушају да се тако бавимо њиме, морално ће одити превагу над свим оним што је Сократ посљедовао: моралног је у њему, ипак било највише. Посљедњи његов боравак међу онима, који намјераваше да овезамалско напусте тек послије њега, вјероватно је један од ријетких чинова апсолутно моралног које је историја до сада забиљежила.

Текст ове врсте, нема амбиција да шире освјетљава све оно што је претходило Сократовом одласку из живота. То, што је претходило, имало је своју неуминовну, посљедичну завршницу у самом крају, и због тога је тај посљедњи међу посљедњима, час, и предмет ове скромне амбиције. Наприје, узбуђење изазива разговор који је Сократ водио са блиским, јер ближих од себе није имао. Очекујући извршење, односно посљедњи чин пресуде, која му је изречена, Сократ је више него cjелокупним својим дјеловањем, оптужно, усубујемо се рећи, по први пут своје пресудитеље, и то на начин на који је отишао. И мада је читав живот Сократов био већ унапријед припремљена одбрана од оних, који ће му само једном (прејесудити, тај живот је (не, дакле, његов завршни чин) био пресуда самом себи, али не и сопственом дјеловању.

Због чега, баш у случају Сократа, разлучивање живота од дјела, када је то код њега, био заправо један исти чин?

Дјелујући, за живота, искључиво по сопственим моралним принципима, Сократ је још за живота постао исто што и његово (животно) одређење. Јер, Сократов живот се поистовјетио са његовим основним животним принципом. Одређење, дакле, још за живота Сократ је, за разлику од својих судија, додио унапријед пресуду сам, истовјетну са оном којом ће га они лишити боравака међу живима. Човек дубоких моралних принципа, какви су били његови, нема по правили много храбрости: јер храброст је потребна за оно у што се не вјерује. А Сократ је, супротно томе, дубоко вјеровао у оно што чини. У томе, чини се, лежи основни смисао његове оптужбе, односно пресуде. У апсолутно моралном издизању изнад свега, свих и сваког, Сократ је знао да у одбаивању најприје самога себе, првобитнога, раба себе новoga, на одређеном принципу и то до мјере да, изузев тог принципа, у себи не остави ништа више но што је та принцип већ сам по себи. Само у том случају, а случај је сте очигледан, може да настане (морални) принцип, који ће замјениити живот.

Дјеловање више није ствар којој треба поклонити особу пажњу: оно је само „припремна радња“ за оживотворење претходног.

Сократ постаје принцип, биће узвишенијег смисла, човек без живота. Сократ је, свјестан тога морао да се одрекне себе самога: али је, као човек могао да се не ближи принципу, да живи по

његовим законима, и тел., што је он, очигледно и чинио.

Пошто се још за живота, дакле, растао од (свог) живота, Сократ није, на чуђење неких, много марио за оно што се управо под животом подразумева. Њему то није било неопходно. Напротив, значајнија је за њега самога била досједност у његовању принципа, него живота, мада му је и живот објективно могао и ту бити одкористи. Понашајући се супротно томе, Сократ је већ таквим односом, пресудио сам себи, самим тим већ, што му живот у том случају није значајно много. У њему је могао да нађе само једну од могућности да живи свој принцип, а када је на помолу било одузимање и те могућности, он јеш разумљиво остао незаинтересован за све оно што би је учинило корисном како по њу саму, тако и по њега. Због тога није ни бјегао, иако је могао, због тога није... Јер, чему слабост за животом, која се код обичних смртника претвара у чежњу: таква слабост, под условом да је стварно јача, (а у Сократа није; он није, дакле ни смртник) убила би све оно што је јаче од живота.

Сократ је, стога, вјероватно један једини пут за живота био нешто узбуђенији, него што је био (узбуђен) читавог живота, и то у часу одбране свог принципа. Узбуђење сигурно нису изазвали пресудитељи: оно је потакнуто и друштвеном „потврдом“ смисла принципа којем је Сократ тежио. Та потврда очигледно се кроз пресуду, због тога је, чини се, Сократ и проговорио. Иначе, потреба да се пред судом збори није била потреба Сократа грађанина, нити Сократа самог. Она је била потреба једног принципа. У сваком другом случају, тишина би замјенила сваку ријеч, коју је он изрекао. Сократ се читавог живота одрицао себе, а у име себе, односно оног себе којег је надвисно један частан чин, и који је наука, с правом означила као високо-морални. Међутим, високо-морално у Сократу и код Сократа значило би, прије свега, жртвовање, а оно је суштински облик храбрости, од које Сократ није превисше боловао. Високо-морално је само саставни дио његовог апсолутног моралног; Моралног није било без Сократа, а Сократа није било без моралног.

Због тога је Сократ тако спокојно напустио свијет, који му је, без обзира на извесне нелагодности, омогућио да спозна, бар привидно и привремено, најпролазнији од свих облика пролазности - могућности да започне нешто што ће довршити вјечност. Јер, каже Сократ Критону, „ако испијем отров мало допије, мислим, да тим нећу добити друго но сам себи стећи срамоту, зато што жудно пријам за живот и поштеђујем га кад у њему ничега више нема... Дакле, срамота остаје другима (и Критону, јер спомине немоћу могућност), као што и жудња за животом остаје њихова једина, дакле и посљедња, властита, јер само захваљујући њој биће у стању да осјете смисао одласка оних који су и њима, а не самима себи, жртвовали и ту, објективну могућност.

20
KASUERE
REVIJE

Rahim SADIKU:

vellezërit frashëri

Ata ishin Ante
të maleve me borë
të fushave të blerta

Askush nuk mund të matej
me fuqinë e tyre
të krahut e të penës

Ishin magnet
ngjiteshin për trollin
me fushën e rrezeve të lirisë

Si Ante e pësuau
ndarjen nga toka e tyre

Legjenda për ta
është vërtetësia jonë

Radomir Dimić

ТИ НИСИ ИЗ еанаемона

Ne budi luda

Ti ništa nemaš
Sa izmišljenom Izeanaemonom
Izeanaemona izmislila ljubav
Izeanaemona se i zemlja raduje
Izeanaemona je izmislila kiše
Izeanaemona ima svog stvoritelja

On može biti moj veliki prijatelj
Sa Izeanaemonom on može voditi ljubav
Sa Izeanaemonom on može da živi srećno Izeanaemona će mu roditi sina
Sa Izeanaemonom lepše je i umirati

Ne budi luda ti ne ličiš
Na Izeanaemonu
Izeanaemonu ptice poznaju
Izeanaemona je izmislila žita
Izeanaemona ne grdi svoje lice
O Izeanaemoni Veliki Radoslav peva
Ne budi luda
Tvoja reč nestvarnom vatrom gori

Ti ništa nemaš sa izmišljenom Izeanaemonom
Izeanaemona uspravno zemljom gazi
O Izeanaemoni Veliki Radoslav peva.

SLOBODAN ŠKE ROVIĆ

брезовешуме

Izgovertova
tarokovskog
kroz kapi vetrobrana: drvored bez kraja
šehiri bez lica
u senci kišobrana
osvetljena sivih fasada: prozorska stakla
zatamnjena majakovskog i bulgakova

zatamnjena: majakovskog i bulgakova
obala i maestra
nikog ne zabrinjava: sudbine bez padobrana
padaju niz ulice moskve i lenjingrada
poslednji kadrovi
sergeja eženštajna:
trivijalna nagadanja
u pratnji hiljadu ogledala
ništa se novo ne dešava

DARKO ŠPELEC

agnosticizem

Besede podirajo besede.
Posebno užitek — besede.
Nihče ne ostane brez besed.
Je to demokracija?

Besede požirajo besede.
Merilo so — besede.
Obstaja logika besed?
Ni vse to besedna igra?

Besede zatirajo besede.
Je beseda že dejave?
Beseda — strahota!
Kaj? Beseda „strahota“?

Naj končam — z besedo....

ЉУПЧО СИЈАНОВСКИ

Љубов и мајстори

Мајстори ја сидале
Меѓу две отчукувања на срцето

Меѓу две бездни
Време изсидале

До небото седмо
Ја кренале

И заборавиле на реката
Долу

Што со тивки води
Брегови ронела

сидале сидале сидале
И само тоа им останало

Катица КУЛАВКОВА

објава

повеќе драми се случуваат
во мигот на обраќање

зборовите ги одгледавте
но срцето
непришито мливо
интимно
тера по свое
граѓани

Час е кога мораме
да погледнеме
во мисловните спрегнети

од нив зависи
тежината на зборот
каинмата на подрачјето на душата
обновата на смислата
младоста
граѓани

час е да се свртиме
еден спроти друг
со силата на љубовта

во името на огнот
допуштам да се размножува
символиката
на Дрвото.

Вера ЧЕЈКОВСКА

полилема

Отвора

Зелени чадори
Да ги одбие
Зраците
што је зреат
Капките
Што ја мијат

Затоа пак
Кога станува
Мртва природа
Никако
Со ништо
Не го крие ликот
На својата
Издолжена
И кружна
Изогаченост

Мирче НЕШОВСКИ

ТИКВА

Боледувам по друм на исчезната
песна за природата
Девојка си бере цвеќе и во свир-
ка ме процветува
Во нејзиното срце расте лилјак
јоргован
Облачиња се виваат со врвот бол
во зеницата моја како пена од
темјанушки
Девојка цела нок ја довикува пе-
перутката ишарана на моето чело
Трчајќи во длабочината на пеш-
терата ми го сретна Темничарот
и ме пробуди

Милош ЛИНДРО

каџез

Надоаѓа времето ја гризе целината
Ги обвинва деловите, храна за Хаос.
Темни предели во нашето соседство
без мотиви, без надежи, без про-
зорци.

Овде е историјата прегрната со
Заборава
ни го одвлекува тлото ја говлеку-
ва сенката
а потоа илјадапати така
исчезнува во високи спили
демнејќи ја следната Грешка
што божем е наша а зборува
и Вистината безгласно и против
ветрот
правејќи го големниот круг.

Не две нешта туку безброј или
едно
а две лица
Тоа е сигурно
без можност
да се смени.

Ѕлобoko в srcu, да је зачутил oster sunek, ki
eljal v nesmiselnost obstoja in kot da је obs
a obhajale misli, da је še sam ni razumel, in v
, da ga vleče naprej in tja, kjer је že bil,
NEKAJ KAR TAKO

Stopal je za njo; pravzaprav jo je videl le še skozi njene oči, ki so ga
ščemele globoko v srcu, da je začutil oster sunek, ki ga je od časa do časa
popeljal v nesmiselnost obstoja in kot da je obseden od smrti. Pa saj so ga
obhajale misli, da je še sam ni razumel, in v tem je čutil skrivno silo, da ga
vleče naprej in tja, kjer je že bil, pa spet nazaj k njej, k njim, ki so kot
brezoblične podobe spletale venec okoli njegove glave, a videl je sama
imena, kot da je tik pred njenim porodom in izbral bo ime zanj; zadete. Kot
Connie, Vanda, Meta, Mirjana . . . sama ženska imena in čista
emancipacija, le da si moških nikoli ni seksualno želel. Kaj pa, če bo fant?
Toliko mislil Ata je rekel: „Jaz za tebe že ne bom plačeval!“ Kdo ga je pa
prosil. Le zakaj povsod vidi samo denar. Bom že nekako preživel, saj ne
more biti tako slabo. Dejal je še: „Ti in tvoja nepremišljenost! Igral si se,
igral, zdaj pa imaš!“ Imam? Ampak saj še nimal Imela bo. Dan je bežal in
on ga je lovil. Vedno je lovil dneve in tedne, minute in sekunde, a le čemu?
Da bi ubežal smrti? Obseden je, da mu razburka kri v žilah in srce
zaplapola, kot da bi ga pokončalo, in od sončnega pleteža navzdol in
navzgor se širi misel, da ga obvlada in objame in mu obljubi in spet in spet
obstoji kot obnemela in obvladana in objeta in obljubljena in obstoji kot
obnemela. A le za hipec in stanje se spreminja, ko napade glavo, ki začne
rasti ob vseobsegajoči napetosti in naelektrenosti, pa razbija pri čelu ven-
na plano; da bi zavel le lahen vetrac in bi mu postavil misli v vrsto stoj mir-
no! Pa topel sončni žarek bi jih narahlo obsijal in nežno poljubil na pravo
mesto. Že dolgo je ljubil besedo, ki je bila vse in nič, a srce je plalo in
hotelo naprej in kot suženj je sledil, da bi videl ljubezen. Da bi ga ljubila in
še isti trenutek se začne vse podirati, le da padajo na mehko in jih ne boli,
pravijo, a skeli in prav prekleto udriha in hoče na plano, kot da to ni on,
temveč le še on. Svrážil bi jo. Tisti trenutek, ko bi mu ga dala, bi jo zasov-
vrážil. Prekleti egoist!

Sonce je razpelo pogled čez krošnjo in nežno in toplo in mehko je pol-
zel dan preko planjave, ki jo je sapica delala nestalno in edino obstoječo na
tem svetu. Pa vendar je še otrok. Morda pa so vse le hude sanje. Tudi vče-
raj je sanjal. Spet je videl svet. Ali ste že videli svet? On ga vedno vidi pa
mu niti oči ni treba odpreti; z eno trepalnico navzdol in z drugo visoko
navzgor, saj je zunaj toliko svetlobe, a preveč je nevarno.

Edi Korat

Natasa

Крсте ЧАЧАНСКИ

расказ за свадбата на аспасија донецка

Ја однесоа пред обична карпа
и тука се колнеше во детето и вер-
носта
ја поздравиле пијани свадбари
и ја величаа плодноста на нејзи-
ната утроба

над неа фрлаа жито
и сребрени парички
а момички и ергени
се грабеа по лесните траги на ко-
њите

во нив богот на виното истурен
делеше позлатени прстени

моето пијанство од тешки тапани
го сокрија во кампици свирачите

а ти некогo требаше да следиш
и во зло и во добро
а тој беше роб божји и ти верува-
ше

и ти стануваше роб божји
и ти веруваше
а светот не беше повеќе вљубен во
твоите тантели
од нашата керкичка Аспасија
јас мислејќи на неа
мислејќи на тебе се видов
застанат пред олтарот на белата

накрепен на босата нога од Исуса
Христа.

22
СЕРИЈА
РЕЦИТЕЛИ

student

2801
1111111111
23A

штампане овог броја су помогли:
универзитет „Велико Влаховић“ у Титограду,
ректорат београдског универзитета,
универзитетски комитет савеза комуниста београда,
шумско-индустриски комбинат шик „Јаворак“ никшић,
прпогорске електране никшић,
«sladkopraska» sladki vrh - papirna konfekcija »paloma»

List za društvena, kulturna i politička pitanja. Pripada studentima Beograda. Sazvezu socijalističke omladine Beograda i izdavaču — Predsedništvu Univerzitetske konferencije SSO Beograda, Balkanska 4/TII. Prov

Prvi broj Studenta izašao je 15. marta 1937. godine. Pokretač je IVO LOLA RI-BAR.

Ukazom predsednika Republike druga TITA, Student je 4. aprila 1968. godine odlikovan ORDENOM BRATSTVA I JEDINSTVA SA ZLATNIM VEN-CEM, povodom trideset godina izlaženja.

Uređuje redakcijski kolegijum.

Dragan R. Marković, glavni i odgovorni urednik
Drago Njegovan, zamjenik glavnog urednika
Vladan Dorđević, univerzitet
Vladislav Bajac, kultura
Aleksandar Petrović, književnost
Rade Marković, dizajn i tehnička oprema

Urednički saradnici:
Božidar Travica, društvo
Marina B. Nikolić, kultura
Arči Skit, intervjui
Zoran Raičević, humor i satira

Ljubiša Konstantinović, sekretar redakcije, Jasmina Levrčić, lektor, Dragan Svirčev, fotoreporter, Zoran Iričanin, distribucija, Nada Božević, daktilograf.

Stalni saradnici:
Zarana Papić, Slavica Stojanović, Nikola Konstantinović, Branko Vuksan, Radomir Sekulović, Branko Aleksić, Zoran M. Petrović, Radovan Gajić, Aleksandar Ostojić, Saša Veljović, Vesna Knežević, Milan Ristović, Zarko Cigoja, Veselin R. Todorović, Dragan Svirčev, Svetlana Pavlović, Zlatko Sušić, Radomir Vuković, Vesna Vidojević, Nebojša Pajkić, Miroslav Prokopić, Miodrag Milojević, Ljubomir Milojević, Miodir Udovički, Milan Miličević, Miljenko Zuborski, Nenad Mišević, Dušan Gamsar, Vesna Barišić, Branka Dorđević, Slavko Gajević, Nebojša Petrović.

Izdavački savet:
Mirko Arsić, David Atagić, Dragan Hle, Ljubomir Kljakić, Vladimir Knežević, Dragan R. Marković, Aljoša Mimica, Mumin Zahreović, Marina B. Nikolić, Drago Njegovan, Miroslav Pečuljić, Slobodan Samarđić (predsednik), Miloje Stanojević, Čedomir Strbac.

List izlazi SREDOM u zimskom i letnjem semestru.

Adresa redakcije:
STUDENT, Balkanska 4/VI 11000 Beograd, poštanski pregradak 092, telefon 320-343.

Broj žiro-računa 60806-678-10719, za Student Stampa RO «BORBA» Beograd, Trg Marksa 1 Engleska 7, telefon 334-331.

Prilazi se ne vraćaju.

Na osnovu mišljenja republičkog sekretarijata za kulturu br. 413-1677-03 od 21. septembra 1972. godine, list je oslobođen plaćanja pore za na promet.

KUPON ZA PRETPLATU
Izveštavam vas da ću na vaš žiro račun uplatiti 75 n. d. za godinu dana. Upla tu ću izvršiti pošto primim prvi naredni broj «STUDENT».

IME _____
ULICA _____
MESTO _____

NAPOMENA: Naziv žiro-računa je UK SSO Beograd (za «STUDENT») broj žiro računa 60806-678-10719

30 ГОДИНИ

студентски збор

Први број на „Студентски збор“ изаше под именом „Студентски весник“ као орган на Универзитетски комитет на Народна студентска младаштво на 16.II.1949 година. Под деветогото име „Студентски збор“ весник излази од 28.V.1954 година како весник на студентство од Скопскиот универзитет. Од 30.XII.1961 година „Студентски збор“ излази како весник на студентство во Македонија, а од 23.X.1974 година како весник на студентската младаштво на Универзитетот и иштегте школи во СР Македонија.

РЕДАКЦИЈА

Коллективно-студентска организација „СТУДЕНТСКИ ЗБОР“

ДИРЕКТОР

НАСТЕ СТОЈКОСКИ

Уредува Редакцијски колегијум
ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК
ТОМЕ ГРУЕВСКИ

Внатрешно-политички рубрика
УРЕДНИК
БААДО ПОПОВСКИ

Соработници:

Гоце Градмановски, Александар Миrowsки,
Христо Петрески
и Гоце Раствошки

Культурна

УРЕДНИК

ЈОРГАН ПЛЕВНЕШ

Соработници:

Ана Јана Андриќ, Наумо Радановски и
Марија Чашула

Средношколска

УРЕДНИК

СИМОН ПАНЕВСКИ

КИКС

УРЕДНИК

АЦО ЈАНКОВИЌ

Уредник на фотографија и технички:
БААДО БОГЕСКИ

Новинарска техничка уредница:
НИКОЛА СИМОВСКИ

Главничка Редакција

УРЕДНИК

МИРЕ АРСЕНКОВСКИ

СЕКРЕТАР

МАГОНА ЦВЕТКОВСКА

ТЕХНИЧКА СЛУЖБА

Ана Јана Митоска, Живко Момчиловски,
Берисла Танчева, и Алесан Шериф

ДОПИСНИШТВА:

Битола, Београд, Загреб, Љубљана, Прилеп,
Охрид и Сараево

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: 91001
СКОПЈЕ, Ул. Партизанска 66 барак бр. 3,
пошт. фак. 484, телефони: 253-015 и 252-208

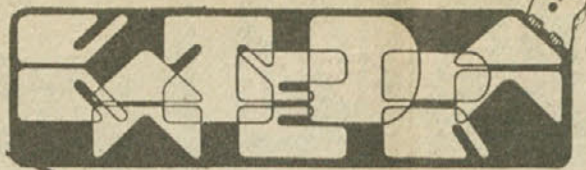
Весникот излази под називом „Годишна претплата“ 30 динари.

Жиро сметка: 60100-678-997.

РАКОВНИЦИТЕ И ФОТОГРАФИИТЕ НЕ СЕ ВРАќААТ.

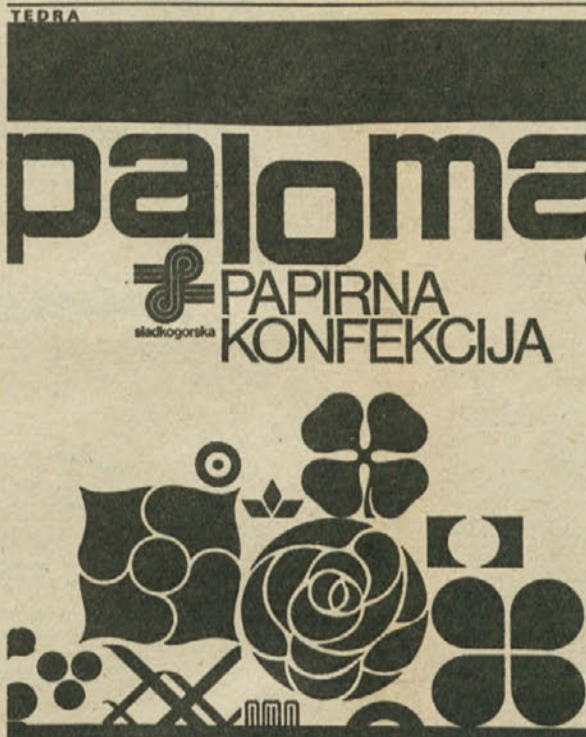
Печатница „Нова Македонија“, ул. Буда-
пир ЈНА бр. 66 — Скопје

Според месецето на Републичкиот секретаријат за култура на СРМ бр. 82-1147 од 26.IX.1973 година на „Студентски збор“ не се плаќа данок на промет.

ČASOPIS UNIVERZITETNE SODOBNOSTI SLOVENIJE
LETNIK XVIII ŠT. 1. 1978 CENA 3 DIN

IZDAJA: Univerzitetna konferenca ZSM Slovenije na mariborski univerzi
IZDAJATELJSKI SVET: Boris Sovič, Marjan Pungartnik, Marjan Fekonja, Marija Debelak, Luj Polanec, Miroslava Geč-Korošec, Franci Kržan, Vlado Štruk, Franci Pivec
PRESEDNIK: Črtomir Stropnik
UREDNIŠKI ODBOR: Jasna Arko, Darko Rus, Jože Šubic, Edi Komat
UREDNIKI: Sonja Ploj (politika in gospodarstvo), Danila Orešek (kultura), Gona Davidč (likovnost in fotografija).
TEHNIČNI UREDNIK: Marjan Hani
ODGOVORNI UREDNIK: Brane Srčnik
GLAVNI UREDNIK: Franci Bračko
SEKRETARKA UREDNIŠTVA: Zala Sonjak
LEKTURA: Alenka Filipančič
DISTRIBUCIJA: VIII Porčnik
SOFINANCERJI: Publikacija izhaja ob podpori šol univerze v Mariboru, Univerzitetne konferenca ZSMS Maribor, Izobraževalne skupnosti Slovenije, Kulturne skupnosti Slovenije, Zveze skupnosti za zaposlovanje Slovenije, Raziskovalne skupnosti Slovenije.
UREDNIŠTVO IN UPRAVA: Ob parku 5, 62000 Maribor, telefon (062) 22-004
ŽIRO RAČUN: 51800-678-81846
ROKOPISI: Rokopise sprejema uredništvo do 20. v mesecu. Nenaročenih slik in rokopiiov ne vračamo.
IZHAJANJE: Časopis izhaja tritedensko. Cena izvoda je 3,00 din, letna naročina 40,00 din, za združeno delo in institucije 60,00 din.
TISK: ČGP Mariborski tisk, Maribor, Tržaška 14

toaletni tissue toaletni krep papir
toaletni minikrep papir toaletni papir
paketičih krep brisače, složene brisače
ečnamenske tissue brisače enosloj
skane serviete tissue serviete v barvi
seti ženski vložki plenice robč

Hobu cbeš babere
Redaktor teknik: Tehnički urednik: Gazmet VELLU Duško ČUKALOVIC
Lektor: Renzije HYSINI, Dragan DIMITRIJEVIC
Korektor: Nazbije BEKTESHI, Sladana Rosanovic
Fotoreporter: Shaban OSMANI
Sekretari i redaksije: Gani ADEMI
Redaktor tek: ORGAN I KONFEREN-CES KOMUNALE TER S PRISTINE NE ORGAN OK SSO PRISTINE
E redakton kolegijumi i redak-sije: Uredjuje redakcijski kolegi-jum:
Kryeredaktor pergjegjes: Glavni i odgovorni urednik: Agim ZOGAJ u.d. Vclimir NEDELKOVIC
Redaktoré: Urednici:
Redaksia dhe administrata: «BOTA E RE» fahu postal 13 Rr. «Ramiz Sadiku» pa nr. 38.000 Prishtine tel. 29-649. Pa-rapagimi per një vit 20 din. (jashi vendit dyfish) Xhirollor-garia rrjedhese 6840-678-1674.
Skender ZOGAJ, Rrahim SA-DIKU, Vasilije SIMIC, Bogo-jush BJEJICA
Anetaret e redaksise
Clanovi redaksije:
Nafije GRAINCA, Faton OS-MANI, Behxhet HALILI, Skender DURMISHI, Dusica Poznanovic, Sonja JANKO-VIC, Radomir DIMIC
Adresa redaktejve: ul. «Ramiz Sadiku» bh poš. fah. 13 38000 Pristina, Ziro račun 68400-603-4174.

Универзитетска РИЈЕЧ

„Универзитетска рјеч“ лист Универзитета „Велико Влаховић“ у Титограду. Тираж 8000 примерака. Уређује уреднички колегијум

Главни уредник
Јанко Брајковић

Одговорни уредник
Светозар Домазетовић
Технички уредник
Миодраг Глигоровић

Издавачки савет:
Јелена Пејовић, мр Перко Вукотић, Вера Станишић, Веселин Вукотић, др Јован Бојовић, проф. Илија Масловар, Момир Миловић, др Божидар Тадић, Коста Радовић, Милош Старовлах, Вукалица Пижурица, др Момир Драгашевић, Јанко Брајковић, Светозар Домазетовић и др Радуня Секулић, председник.

Редакција:
Јанко Брајковић, др Јанко Гогић, Светозар Домазетовић, др Жарко Калезић, Стеван Петковић, Радомир Уљаревић и Настадин Булатовић
Лектор
Будимир Дубак
Секретар Редакције
Драгиша Симовић
Новинар у Редакцији
Миленко Вицо
Фотореporter
Радојина Ђосовић
Шеф пропаганде
Драган Николић
Стални сарадници

Момир Булатовић, Велибор Поповић, Раде Бошковић, Илија Томић, Светлана Лабовић, Благоје Баковић, Садиќа Шабановић, Радомир Уљаревић, Вера Станишић, Божидар Шундић, Драган Радловић, Будимир Дубак, Миленко Пајовић, драган Ђуровић, Миодраг Вуковић, Рамиза Хот, Миле Букић, Милан Видаков, Гојко Челебић, Предраг Шофранца, Драгиша Лалатовић, Велизар Брајковић, Чедомила Вујосевић, Гојко Марковић, Миодраг Трипковић, Милан Стојовић, Видоје Конатар, Новак Драшковић, Дијана Пајковић, Меланија Булатовић и Славица Стрјелковић.

Радове слашти на адресу „Универзитетска рјеч“, поштанска фак 113, Никшић (81400) Телефон 22-238 (Никшић)

Руководи се објављују или бацају.
Преплата: ишња по једном примјер ку 2 динара. Годишња претплата 20 динара.

Преплату извршите на „Универзитетска рјеч“ рачун број 20800-603-1237 СДК Никшић. Штампана НИП „Побједа“ Титоград.

ШТАМПА: НИО „ПОБЕДА“ ТИТОГРАД

23
ЗБОР
STUDENT
PAPER
KONFEKCIJA
NIKOLA
PAPIRNA
KONFEKCIJA

TRAMVAJ

Vse je isto najprej smo imeli palico nismo pa imeli tramvaja potem smo imeli tramvaj nismo pa imeli palice
MIHA AVANZO

blizanci

U davna vremena ceo svet bio je podeljen na dva carstva. Na Veliko Zensko carstvo i na Veliko Muskog carstvo. Trebao je neko i kao carstvo prvi na svet doći. Prvi koji stiže, prvi kućom se okuci, prvi decu rodi.

U Velikom Zenskom carstvu legendarna carica rodila je blizance. Dva sina. Dva anđela—malena. Kum deci umc dade. Prvom koji je svetlost dana ugledao dade ime Istina, a drugom dade ime Laž.

Dani su prolazili. Deca su rasla. Na deseti rodendan Istine i Laži, stiže radosna vest iz Velikog Muskog carstva, da je tamošnje veličanstvena carica rodila blizance. Dve kćeri. Dva anđela—meleke. Kum deci ime dade. Prva koja je svet ugledala dobi ime Pravda, druga dobi ime Nepravda.

Deca su se razvijala zdrava i pametna, na radost i sreću i veliko zadovoljstvo svih podanika u oba carstva. Deca iz dana u dan, bila su sve više i više, sve lepša i lepša. Toliko su ličili, da se teško mogla razlikovati lepa Pravda od lepe Nepravde, kao i lepe Laži od lepe Istine. Na veličanstvenom rodendanskom slavlju, kada su lepa Pravda i lepa Nepravda proslavljale osamnaesti rodendan—punoletstvo, a lepa Laž i lepa istina dvadeset osmi rodendan slavljenici izjaviše usred slavlja, glasno i jasno, da se uzajamno vole i žele sklapanje brakova. Roditelji nisu bili protiv. Posle venčanja osta tajna do današnjeg dana. Niko živi ne zna, ni dan danas: Da li se lepa Nepravda udala za lepu Laž? Da li se lepa Pravda udade za lepu Istinu? Nama ostade da nagađamo i da se pitamo: Čiji lisno potomci?

H.Z.

UNIVERZA V MARIBORU VISOKA ŠOLA ZA ORGANIZACIJO DELA KRANJ

NOVI VIDIKI SAMOUPRAVLJANJA (PASJE SAMOUPRAVLJANJE)

Kakor v vseh sferah družbenega življenja, tako je tudi na področju pasje vzgoje in izobraževanja prišlo po sprejetju nove ustave do korenitih premikov.

Tudi gojenci Pasjega liceja v Krenjski Dupli, zanosni revolucionarji in za vse napredno boreči se dolgodlakci, so s ponosno dvignjenimi gobčki pozdravili pravico do samoupravljanja. Kar kmalu so začeli s konkretnimi akcijami.

Z vsjo odločnostjo, v skladu z napredno družbenopolitično mislijo in s polno mero odgovornosti so se lotili obravnave svojega študijskega načrta — kot že rečeno, na Pasjem liceju v Krenjski Dupli. „Tovariši dolgogobčki, kot veste, naš študijski načrt že nekaj časa ni povsem v skladu s sodobnimi tokovi v pasji pedagogiki, da ne govorimo, kako se razhaja z moderno tehnologijo in prakso našega združenega dela! Na vas je torej, da stvar temeljito prediskutiramo in poiščemo ustrezne rešitve!“

In so stvar temeljito prediskutirali in poiskali ustrezne rešitve: Predmet „Pasja znanstvena misel“ ostane takšen, kot je. Učbenik je sicer nespremenjen že 7 pasjih rodov, ampak izpit ni težak — torej ostane!

„Pasja psihologija“ se v celoti črta — za psa je pomembna tehnologija kravjih in ostalih kosti, drugo so neumnosti Sicer je tudi profesor odpovedal službo.

Zataknilo se je pri predmetu „Organiziranje združenega lova na zajce“. Prisotni so bili enotni, da je predmet nadvse potreben; potrdili pa so tudi dejstvo, da po dveh letih študija še vedno nihče dobro ne ve, kaj je dejanska vsebina predmeta. Sklep: dokler bo profesor živ — brez pripomb.

Da ne bomo dolgovezni: psički so se v tem revolucionarnem stilu pretokli čez celoten študijski načrt. Bila je to njihova prva velika zmaga, zmaga samoupravnega sistema, zmaga novega, v koreninah preurejenega študijskega načrta.

Ampak to je šele prva akcija, pasje samoupravljanje pa se veselo nadaljuje.

Frančišek

МРАНИ МАЛО, МОЈА ДНЕВНА ШТАМПО

У граду се башкаре трафике Крај њих иду атрофични људи Док новине, једна другу, трте, О, продавац за кушцима жуди.

Сваштарџио—моја дневна штампо Је ли тебе притегла реума, Пружи, хајде, руке и ван града, Ниси жева да то сметнеш с ума.

Растрич се рудником и њивом, Зврнич мало под шлем и шајкачу, Пронаћи ћеш лековиту тему, И од бокса, и фудбала јачу.

драган благојевић

ШКРГЕ НА СУВОМ

БУДНОСТ ОМОГУЋАВА ДА СЕ ЗАЖМУРИ У ПРАВОМ ТРЕНУТКУ.

Он је убек на оној страни сакоје се лист окреће.

Не ослања се само на памет, она често попушта.

Мас батајућег у пустињи често је само фатаморгана.

ДВОСТРУКОМ МОРАЛУ КАМЦИЈА ЈЕ ТРОСТРУКА.

НЕ ГАЛАМИ ЦЕЛОГ ЖИВОТА САМО ЗБОГ НЕКОГ МИНУТА БУТАЊА.

Мисао постоје стварно опасна тек кад више не рађа друшћу.

Споменици остају з револуција, иде даље.

дејан лопичић

манијак

КОЈ КАКО САВА НЕКА МИСЛИ, но дека медицина та е анти наука е — е! И не само тоа туку со сета севет тврдам дека е најобична глупост. Тоа не го велам туку така, за тоа мое тврдење имам непобитни докази. Да ве грашам: што мислите ка ва врска има еден најобичен пролив со манијак и тоа сексуален! Ке речете никак ва. Е има и тоа уште каква, но да не должам. Вчера ме заболe нешто стомаков па си реков ајде Трие кај овие се моќни луѓе-доктури да видат што е тоа со тебе. Појдов. А таму ред, турканица како во заводот за запослување. Премногу верував во медицината и затоа и не помислував да се откажам, туку напротив желбата да се

сретнам со лекарот ми дава ше елан. По чекање од час и половина, најпосле влетов. Откако му кажав од кога ме боли и што сум једел последните десет дена (Што се чудите немам ја столку меморија да запаметам што сум једел десет дена, но бидејќи освен празен грав-друго ништо ми беше лесно за паметење) тој ме погледна остро како житлет (кој знае дали чул за Хипокрит), ме одмери од глава до петици, ја „отчати“ на латински дијагнозата и ми ги препиша лековите: Три врсти апчиња. Си дојдов. Истив од нив, за почеток само две! По 2-3 часа како реакција се појави — пролив! Медицински не знам како се вика но сите знаете дека проливот е многу незгод-

на појава. По однапред направениот план требаше да појдам на гости кај Маре-колепка моја од факултет ина ку сместена во студентска ба рака. Јас сум човек од збор и не ми остануваше друго освен да појдам. Зар јас да не го исполнам планот! Појдов. Уште не влегол ме спо тера по надвор, и јас бап-пра во во женскиот ВЦ.

● КЛЕЧАМ ТАКА и ја шу јам медицината од нејзиното раѓање до денес. Во тлавата само една единствена мисла: никогаш повеќе жив на лекар! По малку во ВЦ влезе една девојка и како попарена врсна:

— Луѓе, бегajte луѓе! — сексуален манијак.

— Каде? каде, се јавија женски гласови во ходникот.

— Ене го во ВЦ, гол како ол мајка роден! — ја предимензионира вистината, една.

— Удрете! — што чекате, се огласија неколку.

Јас имав само толку вре ме, колку да ја затворам до бро вратата. Тие почнаа да маваат. Го скришија малото прозорче, а кон мојата глава почнаа да летаат: пепелници, талци, фиџани, конзерви... цел арсенал од ладни оружја. Јас си ги ставив рацете на глава за да не ми ја разбијат и си мислам како да им објаснам дека не сум манијак.

Настана вистинско затишје гред буре. Тие самоуправно се договараа што да прев земат.

● Да повикаме милиција — рече една.

● Море да му фрлиме же шка вода — коментираше друга. Одлична идеја! дајте лонец со вода, се развикаа сите. Видов дека немам никаков излез. Собрав сили, ја турнав силно вратата, држејќи ги панталоните со рацете — и излетав како од катапулт!

● Милиција! Милиција! — ено го избега, викаа тие, до дека јас трчав како без глава, заштитувачки ме велот на темнината.

Ете гледате ли каква врска има еден најобичен пролив со манијак и тоасексуален!

крум николевски